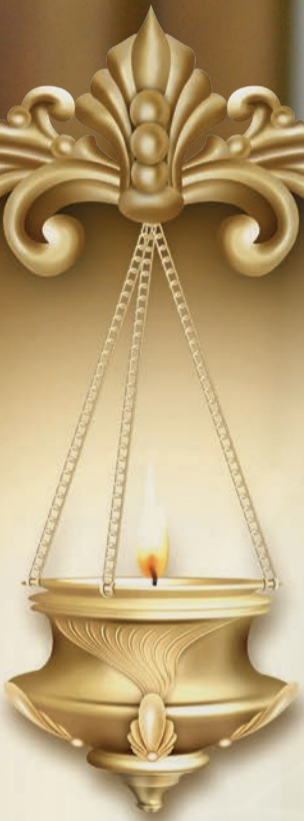

הקדש לבנו לחזון מזה

הפּלס

מוסף זכרון מיוחד
לזכרו של רבינו מרן זי"ע
חמש שנים להסתלקותו
תמוז תשע"ז

בפתח הגליון

ממשיכים בדרכו

במסכת ברכות (דף מב: - מג.) מובא שאחר פטירתו של רב, נתעוררו בני הישיבה לדון על ספק אחד בהלכות ברכת המזון, ומשלא מצאו תשובה לכך, קם רב אדא בר אהבה וחזר וקרע קריעה אחרת, נוספת, על מיתתו של רב - מכיון שעתה מתעוררות מחדש תחושת הצער והרגשת החסרון של רב, בכך שאין מי שיפשוט את הספיקות. בימי האבל הגדול על פטירתו של רבינו זצוק"ל, כאשר עלה ובא הגאון הגדול רבי יהודה אריה הרש"ל לנחם בבית מרן זצ"ל, קרא בבכי מר את דברי הגמרא הללו, ואמר: אף אנו נענה ונאמר, הלא כמה וכמה בגדים עוד נצטרך לקרוע על חסרוננו של מרן זצ"ל, שיורגש ויחזור ויורגש בכל תחום...

רק חמש שנים חלפו למן אותו יום מר ונמהר, עת כבו המאורות ונסתלק מעמנו אורו של עולם, רשכבה"ג מרן הגרי"ש אלישיב זיע"א.

דומה כי היו אלו שנים ארוכות במיוחד, עמוסות בהתפתחויות ציבוריות קריטיות ובעלות השפעה רבה, כאשר שינויים מרחיקי לכת התחוללו בהלכי-הרוח הפנימיים, מאיימים על שלמות ספינת עולם התורה והחינוך. הלב מסרב להאמין למראה העיניים, כאשר מערכות קורסות, אידאולוגיות ואורחות חיים של ציבורים שלמים מתערערים, ודברים שהיו כה פשוטים ונהירים גם בעיני ילד בן תשע - כלשונו של רבינו מרן ראש הישיבה שליט"א - ועברו מאב לבן ומאם לבת, פושטים ולובשים צורה, מקבלים שם וכינוי של "קיצוניות" ומורחקים בכוח הזרוע.

אויבי התורה נושאים ראש, במטרה ברורה ומוצהרת להכחיד חלילה את שארית פליטת מחנה היראים. הם חשו והבינו היטב את המכה האנושה שהוכו שומרי הגחלת בהסתלקותו של מרן זיע"א, וביקשו לנצל את המומנטום. ואולם הקב"ה בחסדיו המרובים לא זנח ולא נטש את עמו, ורוחו הגדולה של מרן זיע"א עודנה חופפת על ציבור היראים הגדול השואף וצמא לצעוד לאורו, בדרכו של קברניט היהדות הנאמנה.

הנה כי כן, בסייעתא דשמיא מופלאה ומוחשית, זכה ציבור בני התורה להארת פנים שאין דומה לה כאשר ישיבות, כוללים, מוסדות תורה, בתי חינוך ותלמוד, מערכת כשרות וכמובן בטאון השקפתי נקי וטהור - קמו ופרחו בדרכו, בהשקפתו ובמשנתו של מרן זיע"א. גיבורי כוח עושי דברו נטלו על כתפם משימות אדירות של הקמה, בנין, פריחה ושגשוג, מן המסד ועד הטפחות, של מפעלים אדירים בהם ברוך ד' חיה ונושמת, עולה ופורחת, משנתו הסדורה הטהורה של מרן זיע"א.

ערב יום הזכרון החמישי, מגיש בטאון עולם התורה 'הפלס' - שזכה לקום עוד בימי האחרונים ממש של מרן זיע"א; להיות מנוהל, ערוך ומבוקר בידי אלו שמרן זיע"א ראה בהם נאמנים וראויים להשמיע דבר ד' ברמה; להמשיך בחסדי שמים לשאת בעוז את דרכו ההשקפתית - מוסף יחודי עשיר בתוכן וערוך בטוב טעם, ממסכת חייו ופועליו העילאיים של מרן זיע"א, מתוך תפילה ותקווה לעורר את החובה לעמוד על המשמר, לדבוק ולהמשיך בדרכו הסלולה, שממנה אבן-דרך בתוך גלי הים הסוערים.

ישעיהו ויין

"טוב שהבטת, כי צד ביאת המשיח לא תראה כזו התמדה"

"כשמרן הרב אלישיב היה איתנו, כל אחד ואחד בעולם התורה הרגיש שהוא מקבל ממנו חיזוק, ועכשיו 'שחקן על משבתי'"; אפשר כבר לשחוק וללעוג עלינו, 'על רבי יוחנן בן זכאי ששבת מתוכה' - אבל אנחנו נענה להם: אמנם גדול הדור איננו, אבל ברוך השם מתקיים בנו 'צאי לך בעקבי הצאן'...!". רסיסי אורה, עובדות והנהגות שנשמעו מפי ראש ישיבת גרודנא הגאון הגדול רבי דב צבי קרלנשטיין זצ"ל על רבינו רשכבה"ג מרן הגרי"ש אלישיב זיע"א במהלך השנים וסמוך להסתלקותו

י . ש כ ר

"נעמוד בתוקף שמה שאמר זה מה שיהיה"

הג"ר אבינועם אנסבכר שליט"א סיפר כי היה פעם פסק הלכה מסוים של מרן הרב אלישיב זיע"א, בזמן שנשלחו טילים לעיר אשקלון ועלתה השאלה אם לנסוע ללמוד שם או שנחשב ל'מקום סכנה', והרב אלישיב פסק ש'אפשר ללכת אבל אי אפשר לחייב ללכת'. ראש הישיבה דגרודנא זצוק"ל אמר: 'איננו מבינים בדיוק את הפסק שלו, אבל אנחנו נעמוד בתוקף שמה שאמר זה מה שיהיה'!

עדות נוספת שמספר רבי ישראל צבי גפן שליט"א: כשאמרתי להגרד"צ זצוק"ל פסק הלכה של מרן הגרי"ש אלישיב, בענין שמות של כלה וחמות, ישב ראש הישיבה וחזר ושינן את הדברים כמה וכמה פעמים.

"צריכים להשלים את החסר, צריכים לגדל גדולי תורה חדשים"

בספר "צבי תפארה" שי"ל לזכרו של הגאון הגדול זצוק"ל הובא, כי עורר לאחר פטירתו של מרן רבינו זיע"א: 'העולם כל כך נחסר היום, צריכים להשלים את החסר, צריכים לגדל גדולי תורה חדשים, זהו הזמן לשבת וללמוד בהתמדה, לחטוף, ולצמוח לגדולי תורה'.

'כשמרן החזון איש זצוק"ל נפטר השבר היה נורא שאי אפשר לתארו, ההרגשה היתה - העולם נגמר. אבל היו כאלו שניצלו את פטירתו לחיזוק והם גדלו ונהיו לגדולי תורה'.

"בעת צרה זקוקים בדווקא לתפילתם של תשב"ר"

עוד הובא שם כי בתקופה בה היה מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל חולה וחלש, אירע שהידרדר מצבו והוא אושפז בבית החולים. ראש הישיבה זצוק"ל שלח את אחד ממקורביו באמצע היום שיברר מה עושים עכשיו התלמידים בתלמוד תורה שעמד בנשיאותו.

מששב השליח ואמר שעתה הם באמצע שיעורי הלימוד, אמר מרן זצוק"ל: 'איך דעתי נוחה מכך, בעת צרה זקוקים בדווקא לתפילתם של תשב"ר'. הורה לעצור את השיעורים ולומר מספר פרקי תהילים ואח"כ לשוב למסירת השיעורים.

"צד ביאת המשיח לא תראה כזו התמדה"

סיפר נאמן בית ראש הישיבה זצוק"ל רבי שלמה לף שליט"א, חזרתי פעם במוצאי שבת מבית הרב אלישיב, ובבוקר סיפרתי לראש הישיבה איך היה נראה אצלו מוצאי שבת, כשגמר מעריב ועשו הבדלה עם כל הסדר שהיה

[ואף אנחנו יכולים לומר לכל אחד כאן 'טוב שהסתכלת', כל אחד כמה שהסתכל, אמנם יש אנשים גדולים ותלמידי חכמים בדור, אבל מה שראינו כבר לא נראה עוד!...].

ברעדה

בפעם האחרונה שהגרד"צ זצוק"ל עלה לביתו של מרן זיע"א כשהיה כבר זקן וחלש, הוא ישב

שם, ומיד פתחו לו את הגמרא והוא עם האצבע בפנים, הבית מלא באנשים וצועקים לצאת, הוא כבר בתוך הגמרא... ואמרתי לראש הישיבה זצוק"ל שנשארתי לעמוד בפתח החדר והסתכלתי כל הזמן. והוא אמר לי: 'טוב, טוב שהסתכלת, כי עד ביאת המשיח לא תראה כזו התמדה'!

הכלל

היה נחרץ בדעתו, 'זהו זה, אחרי שהרב אלישיב כך דיבר שזה לא שייך בכלל, אתם לא תיתבעו על זה, אל תעשו, לא תצא תקלה, אני לוקח את האחריות על זה'! כך אמר ראש הישיבה בשנת תשס"ד, ועד היום לא עושים שם בגרויות! וב"ה המקום ממשיך ומתפתח...

לפני קצת יותר משנה הייתי אצל רבינו מרן ראש הישיבה הגר"ש אויערבאך שליט"א בירושלים, דיברתי איתו ג"כ משהו בקשר לתיכון, וסיפרתי לו בקצרה את כל הסיפור הזה. רה"י שליט"א הגיב: 'זה לא כדרך הטבע, תדע לך שזה מופת, שבאשקלון לא עושים בגרויות זה מופת'!. הוא ממש התקשה להאמין, זה לא כדרך הטבע.

במכתב מיוחד לילדי ת"ת מאיר עיני ישראל, באחד האירועים שנערכו לילדי ה'מכינה' שע"י הת"ת (תשע"ג), כתב הגרד"צ זצ"ל:

'ילדים יקרים, נצלו כל רגע ורגע ללימוד התורה, אנו נמצאים סמוך למלאות שנה להסתלקותו של מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל, 'דמותו תעמוד לכם ביום הגדול שבו אתם זוכים להתחיל ללמוד תורה, ללמוד מדרכיו, מהתמדתו הבלתי טבעית, לנצל כל רגע ורגע ללימוד התורה'.

בעצרת המספר שהתקיימה בהיכל הישיבה דגורדנא, בראשית חודש אב תשע"ב, ככלות השבעה לפטירתו של רבנו מרן זיע"א, נשא הגרד"צ דברים בהירים ומאלפים על החובה והזכות לדבוק בדרכו, דרכם של גדולי הדורות זצוק"ל:

'כתוב באיכה (א' ז') 'ראוה צרים שחקו על משבתיה', ובמדרש רבה (א' ל"ד) 'על משבתיה' 'על רבי יוחנן בן זכאי ששבת מתוכה'. הגויים צחקו מעם ישראל, עם ישראל תחת מלכות רומי עברו כל כך הרבה צרות ויסורים נוראים, אבל הגויים לא צחקו על כך, הגויים שחקו 'על רבי יוחנן בן זכאי ששבת מתוכה'. כאשר התלמידים של רבי יוחנן בן זכאי הוציאו אותו מירושלים בהערמה כדי להציל את חייו, על זה שחקו הגויים... כשלקחו את רבי יוחנן בן זכאי מאיתם, התחילו הגויים לשחוק, אין להם כבר את הרבי!... גם הגויים הבינו שאם לעם ישראל יש את רבי יוחנן בן זכאי אין מה לצחוק עליהם, יש להם את רבי יוחנן בן זכאי, וכשהרבי נמצא איתם הם חיים!...'.

'רבי יוחנן בן זכאי של דורנו שבת מתוכנו, איננו כי לקח אותו אלוקים. כשמרן הרב אלישיב היה איתנו, כל אחד ואחד בעולם התורה הרגיש שהוא נותן לו חיזוק... ועכשיו, 'שחקו על משבתיה'... אפשר כבר לצחוק וללעוג עלינו 'על רבי יוחנן בן זכאי ששבת מתוכה'. ואנחנו נענה להם: אמנם גדול הדור איננו, נגמרה תקופה של למעלה ממאה שנה שזרחה שמשו עלינו, אבל הפסוק (שה"ש א' ח') 'אומר 'צאי לך בעקבי הצאן'; ברוך השם גדל דור של אלפים ורבות צאן שהולכים בעקבותיו, ולא עוזבים אותו. אין מה לצחוק ואין מה ללעוג, אנחנו איתו. דעו לכם, הוא אמנם לא נמצא, אבל את דרכיו הצאן ממשיך, הצאן ממשיך וימשיך עד ביאת גואל צדק לרוות מהמעיינות שלו, הדרכותיו, תורתו, וכל מה שזכינו לקבל ממנו נשאר ויישאר איתנו!...'.

עולם התורה קיים, תלמידיו של הרב אלישיב קיימים והם יעמדו על המשמר, אנחנו בעזרת השם נמשיך להיות דבוקים בדעותיהם של רבותינו גדולי הדורות, אנחנו ממשיכים את דרכם של רבותינו גדולי הדורות! הם אינם, אבל תורתם חיה וקיימת! כל עולם הישיבות הולך לאורם ובעז"ה גם לא נזוז הלאה ממשנתם'.

(באדיבות מערכת הספר "האנק דום" ובעריכת איגוד בוגרי ישיבת גרודנא)

הרב אלישיב בכלל לא דיבר, הוא רק אמר 'מי התיר להם בכלל לעשות כאלה דברים לשנות את התקנות של בית-יעקב'.

אח"כ חזרתי למשלחי - ראש הישיבה זצ"ל, דיברתי איתו ביו"ט של שבועות בבוקר אחרי תפילת ותיקין בישיבה, בדרך הביתה, סיפרתי לו שהייתי אצל הרב אלישיב זצ"ל וכך הרב אלישיב אמר. ראש הישיבה זרח כולו מאושר, הוא כל כך נהנה לשמוע, והוא אמר 'אני שמח לשמוע שיש מי שצועק, אני שמח לשמוע שיש מישהו שאכפת לו, זה מזכיר את הימים של הרב שך'... והוסיף ש'מצוה לפרסם דעתו של הרב אלישיב בענין הזה'. אבל למעשה עוד לא היתה הכרעה.

אחרי שבועיים בערך פגשתי באיזה מקום עסקן אחד - שהיה אז בסדר... וביררתי גם אצלו את הדברים, ולטענתו מה שידוע בשם הרב שך שהוא התיר לסמינר בחיפה לעשות בגרויות, זה פשוט לא נכון! כך הוא אמר לי.

למעשה השאלה הייתה מה בסופו של דבר עלינו לעשות. סוף הסיפור היה, שבר"ח תמוז - בשבת פרשת קרח אחרי התפילה בבוקר ניגשתי לראש הישיבה הגרד"צ ושאלתי אותו מה עושים, אחרי כל המהלך הזה, אחרי כל הסיכובים לפה ולשם, אחרי כל הביורורים, מה למעשה. ראש הישיבה אמר לי, שמכיון שבאותה תקופה הממשלה רצתה ג"כ להתערב בתכנים של התלמודי תורה, של הבתי ספר, לכן הוא אמר אל תעשו, למרות שיש מקומות שכבר מתירים לעצמם ועושים בגרויות, אבל באשקלון לא!

והוא הוסיף כמה מילים ואמר: 'לא תקבלו עונש על זה שאתם לא עושים... לפעמים זה הזדמנות של פעם בחיים, שאדם יכול להחליט לא לשנות ממה שהיה, לעמוד בתוקף. ואם אתם דואגים שתתבעו בשמים למה לא שיניתם, אני לוקח את האחריות, לא תצא תקלה מזה'! כך הוא אמר, תשמעו איזה מילים, כך

הישיבה הגרד"צ זצוק"ל לשאול, האם לשנות או לא, מה לעשות. היה זה ביום ג' סיון תשס"ד, שנתיים וחצי אחרי שהרב שך נפטר. ראש הישיבה אמר שאין לו נסיון בדברים האלה, הוא לא יודע לענות לי, שאני ילך לשאול את מרן הרב אלישיב. למחרת בד' סיון, היתה סייעתא דשמיא וסידרו שיהיה אפשר להיכנס, נכנסתי למרן הרב אלישיב בבית, ושאלתי. ראש הישיבה זצוק"ל אמר לי להרגיש לרב אלישיב שזה לא סתם איזה שאלה, מדובר פה על מקום שזה 'הצלת נפשות', מקום שהקיום שלו חשוב להצלת נפשות, לוקחים תלמידות מבתים פשוטים ולא כל כך חזקים, מחזקים אותן, וממשיכות אח"כ בסמינרים שלנו, ובעקבות כך בונים בתים של תורה ממש, ויש כאן שאלה קיומית על כל המקום הזה, מה צריך לעשות. אמרתי לרב אלישיב את הדברים בקצרה - אצלו הכל היה ממש בשניות, היה צריך לתמצת את הדברים בחצי דקה ואז היתה התשובה, ולאחר שתי דקות כבר הייתי בחוץ... - אמרתי לו שראש הישיבה שלח אותי לשאול, והדגיש את הענין הזה שמדובר בהצלת נפשות.

התגובה של הרב אלישיב מיד הייתה 'מי התיר להם'? - לאותם מקומות ההמשך, - 'מי התיר להם לעשות בגרויות? מי התיר להם לשנות מכל ממה שהיה נהוג כל השנים'?... הוא ממש הקפיד, ראיתי שהוא האדים בפנים, זה היה אכפת לו, מי התיר להם בכלל לעשות את זה, 'לשנות מהתקנות של בית-יעקב'? והוא גם הוסיף דרך אגב 'אני בכלל גם נגד ההשתלמויות, אבל כאלה דברים'...? והוא אמר 'מי הרב שם של המקום - של הסמינר ההוא שעשו בגרויות - מי התיר להם'. לאחר מכן אמר 'אני אברר את הדברים'.

למעשה לא קיבלתי בכלל תשובה על השאלה שלי, אני שאלתי אחרי שהם עושים - מה אנחנו צריכים לעשות, אבל על זה

שם ברעדה ממש ללא גוזמא, וניסו לדחוק בו שידבר מעט עם הרב אלישיב, נכדו של הרב אלישיב ביקש זאת, וראש הישיבה זצוק"ל ידע שאם הוא מבקש - בקשתו היא בשביל מרן זיע"א, ומכיוון שכן הוא ניסה ובקושי פתח את פיו. כשיצאנו החוצה שאלתי: 'ראש הישיבה ראה שהם כל כך רוצים, וכנראה זה טוב לרב אלישיב, אז למה ראש הישיבה ישב שם כל כך ברעדה ולא פתח את הפה'? ואמר בקצרה: 'כי אני יודע מי הוא'...

"מצוה לפרסם דעתו של הרב אלישיב"

בהספד שנשא תלמיד ראש הישיבה זצוק"ל אשר רעייתו מנהלת תיכון באשקלון, סיפר כי באשקלון היה תיכון לתלמידות בנות המקום, שאצלם בבית מנהלים אותו. כידוע בסמינרים בכל המקומות נהוג שלא עושים 'בגרויות', אלא רק 'מבחני חוץ' - סוג אחר של מבחנים ושל תעודות, שיש בהם פחות חשש שילכו למקומות אחרים בהמשך. אבל התעוררה שאלה, בתיכון באשקלון לומדים מכיתה ט' עד כיתה י"ב, ולאחר מכן התלמידות ממשיכות לסמינרים אחרים, ובחלק מסמינרים אלו התחילה להיות דרישה שמקבלים לשם רק כאלה שיש להם 'תעודות בגרות', בפרט בסמינר מסוים שהיו רגילים שחלק מתלמידות התיכון באשקלון הולכות לשם, ושם דרשו שיבואו רק כאלה שיש להן בגרויות. וממילא נוצרה בעיה, אין להם מקום לאיפה ללכת, וההורים התחילו לדרוש שיהיו בגרויות בתיכון, אחרת לא יהיה להם אח"כ לאיפה להמשיך, וממילא התעוררה שאלה קיומית על כל המקום, שאם לא יעשו בגרויות ההורים לא ישלחו לתיכון הזה כי אין המשך וכו', וגם ככה הם לא מבינים בכלל מה רע בבגרויות, ויש מקום אחר בעיר שכן עושים בו בגרויות, אז ילכו למקום אחר. הייתה שאלה מאוד רצינית, אולי אין ברירה, חייבים לעשות בגרויות. כמובן אנחנו שואלים כל דבר, עליתי לראש

הלל

פירושים משולחנו של הגאון רבי חיים גדליה צימבליסט שליט"א
זקן אבות בתי הדין, ידיד עוז ורע דבוק לרבנו מרן זיע"א משך עשרות שנים

על כסא דין

"מרן זיע"א לא היה רק "חד בדרא" אלא "חד מקמאי"; לעניות דעתי, אפילו בזמן רבי עקיבא איגר גם כן היה נחשב לאחד מן הגדולים" • "אצל רבנו מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל התורה הקדושה כולה הייתה "על מגת לעשות", כפשוטו" • "כשהוא הקדיש שעות רבות בשבתו כסאות למשפט ולהורות בכל דין ונגע, היה זה אצלו גופי תורה ממש, 'קא משמע לך' דדינא נמי היינו תורה..." • דברים שנאמרו ע"י יבדלחט"א הגאון האב"ד שליט"א בהזדמנויות שונות, קובצו ונערכו מ"רשימות שומעים" במיוחד עבור "מוסף הזיכרון" לקראת יום השנה החמישי להסתלקותו של מרן זיע"א

הרב יעקב גרוסנס

חד מקמאי

רבינו הקדוש רבי יוסף של' אלישיב זי"ע היה מעולם אחר לגמרי, חד מקמאי ממש. אין מתאים עליו ההגדרה של 'חד בדרא', כי אין אלו מושגים של דורנו כלל וכלל, אלא הוא חד מקמאי, הוא שייך לדורות הקודמים. כשמרנא החפץ חיים זי"ע הסתלק הספידו אחד החכמים ואמר: חז"ל אומרים ראה הקב"ה צדיקים מועטין עמד ושתלן בכל דור ודור. מה הכוונה 'ושתלן'? כאשר מעתיקים עץ או כשלוקחים גזע או יחור ממקום אחד, ומשרישים אותו בקרקע אחרת, זוהי שתילה! כי אין זה המקום הטבעי שלו. כך ישנם צדיקים שאינם שייכים לדור בכלל, וכל המציאות שלהם הוא רק בגלל ש"עמד הקב"ה ושתלן", לתוך דור שאינם שייכים אליו. כך אמר על החפץ חיים ששתלו הקב"ה בדורו, אע"פ שמקומו הטבעי הוא בדורות קודמים יותר. מי שהתבונן בחייו של רבינו הגדול זי"ע, רואה שאינו שייך כלל לדורנו זה. לעניות דעתי, אני הקטן, נראה לי שאפילו בזמן רבי עקיבא איגר, גם אז היה נחשב לאחד מגדולי הדור!

תשעים שנה של תורה לשמה

קצת יצקתי מים על ידי ואף זכיתי שיקרב אותי. בילדותי גדלתי ב"בתי נייטין", קרוב למאה שערים. כולם ידעו שבמאה שערים יש את רבי יוסף שלום שיושב כל היום ולומד, וכבר אז היו מגיעים אנשים להתייעץ ולשאול שאלות. כבר אז ישב בבית המדרש אהל שרה, בו הסתגר רבינו שנים רבות ויגע ועמל בתורה. יש לציין במאמר המוסגר, ש"אוהל שרה" הוא בית מדרש עתיק ומיוחד, בו גם הגאון רבי צבי פסח פראנק זצ"ל הסתגר ולמד שם עוד לפניו. הוא למד בלי חברותא אבל למד כאילו עם חברותא, היה מוציא מהפה והיה שואל ועונה. מי שעמד בחוץ היה חושב שהוא לומד עם משהו. כך הוא למד עם עצמו.

אני נזכר שבהלווייה של מרן החזון איש, האח הגאון הגדול רבי מאיר קרליץ זצ"ל הספידו ואמר, שכבר כבר מצווה של החזון איש קיבל על עצמו ללמוד תורה לשמה, ומאז שישים שנה למד תורה לשמה.

אפשר לומר על רבינו זי"ע שכבר כמעט תשעים שנה למד תורה בלי הפסק, תשעים שנה שאינו מרפה מלימוד התורה, בכל מצב. בכל סיטואציה, ובכל תקופה למד תורה לשמה. גם בזמן מלחמה, פגזים נופלים והוא יושב ולומד את הגמרא.

וההסבר לזה הוא, כי ידוע שהדברים המפירים את שלווה נפש האדם הם הקנאה התאוה והכבוד, אולם כאשר האדם עוסק בתורה באופן הראוי והוא משולל מכל אלו המידות המגונות וכמו שאמרו חז"ל "בראתי לו יצר הרע בראתי לו תורה תבלין", הרי ממילא שוכנת עליו שמחה אמיתית, ויש לו שלווה נפלאה ורוגע פנימי. אצל רבינו ראו בחוש איך מתקיים בו הפסוק "אור זרוע לצדיק ולישרי לב שמחה".

שמחת התורה

לרבינו זי"ע הייתה שמחת התורה מיוחדת יוצאת מן הכלל, בכל יום ובכל זמן, לא משנה מה שקרה מסביבו, תמיד היה שבע רצון, הוא למד בחשק עצום דפי גמרא שוב ושוב, היה לו סיפוק ושמחה, והרי כתוב במשלי "יקרה היא מפנינים", אז ממילא

נוצל לתורה. ולכן זכה למה שזכה כמו שאומרים חז"ל "כל העוסק בתורה בפנים תורתו מכרות עליו מבחוץ". התורה שלו הייתה פנימית, מאז שהיינו ילדים ידענו שיש מתמיד הלומד באוהל שרה, כשהוא למד לעצמו הוא תמיד הוציא בשפתיו כאילו שהוא לומד עם חברותא, "חיים הם למוצאיהם".

אור זרוע לצדיק

למרות שבמראה החיצוני היה רבינו נראה חמור סבר, וכל כולו שידר רצינות, אולם שמחתו הפנימית הייתה עצומה, ועוד בילדותי שמתי לב, שעל רבינו שוכן תדיר חיוך של סיפוק ושביעות רצון.

ההתמדה שלו לא יאומן, כל לילה הוא קם ב-2.30 ולומד עד שחרית, וזה גם בלילות הקרים וגם כשהלך לישון מאוחר. הוא לא ויתר לעצמו כלום, חק ולא יעבור. לא ויתר על הקביעות בשום צורה.

השיעור שלו לבעלי בתים שכבר אמרו לפני יותר מחמישים שנה, אני זוכר איך שהיה מוסר לפנייהם, אז זה לא היה כמו בתקופות האחרונות שבהם היו יושבים בשיעור גדולי תורה תלמידי חכמים, אלא מסר את השיעור לפני בעלי בתים, יהודים פשוטים שהיה יורד לרמה שלהם ומוסר שיעור קבוע בגמרא לפנייהם. ואותו שיעור לא ביטל מעולם, גם בימי שמחות משפחתיות, חתונות וכד'. כל חייו היו קביעות עיתים לתורה, כל רגע פנוי

למה שלא יהיה לו שמחה גדולה כל כך...
הן אם אדם אוסף כל כך הרבה פנינים אז יש לו שמחה, הוא כבר מסתכל אחרת על העולם וכל הדברים האחרים מאבדים מחשיבותם. כי העיקר זה עמלות התורה וכל השאר טפל. אמרתי פעם בשמחת שבע ברכות, שהעצה הטובה ביותר ל'שלום בית' הוא שיעסוק בתורה, שכל יום ירכוש עוד דפי גמרא, אז מרגיש אושר פנימי עצום, אז מה יש לו לריב עם אשתו על פעוטות, הן תורתו יקרה היא מפנינים. רבינו זי"ע אסף כל יום פנינים ואוצרות, בוודאי שיהיה שמח ומאושר כל הזמן.
רבינו זי"ע היה לומד לבדו בצורה שזה היה נשמע כאילו לומד עם חברותא, כאשר היו עומדים מאחרי החלון, זה היה נדמה שישנו מישוה נוסף ששואל ומקשה ורבינו מסביר לו ומבאר ומפרט. שמעתי קלטת שהקליטו את רבינו בשעת לימודו, הוא מתחיל ללמוד בניגון חרישי מתוק כזה, ופתאום הניגון עולה ומתפרץ יותר, פרץ של שמחה, מתעורר בהתלהבות, ממש התרגשתי, כנראה כשהתעורר לרבינו איזה חידוש שהגדיל לו את השמחה, עונג התורה, מלא שמחת התורה.
אבל זה לא רק בגלל שמחה, אלא גם היה מחויב לתורה! אמנם התענג, אבל התורה לא ניתנה רק להתענג, אלא חייבים ללמוד. מרן החזון איש זצוק"ל באיגרותיו כותב, שמי שזוכה להתענג על התורה אזי השכל מתענג ללא קץ. זה העונג הגדול ששום דבר בעולם לא ישווה לו. זה היה שיא העונג אצל רבינו זי"ע. אבל לא למד רק בגלל העונג הגדול שינק מהתורה, אלא יש חיוב ללמוד תורה יומם ולילה, וכלשון מרנא הגרי"ס זי"ע: "החובה היותר פרושה על האדם הוא לימוד התורה לשמה". זו חובה גמורה, שכל רגע צריך לנצל ללימוד התורה. רבי זונדל מסלנט זצ"ל כותב: "עיקר מצות תלמוד תורה כשקשה ללמוד" "כנטל על צוארו", כשהאדם טרוד, עסוק, מלא דאגות. מרן זצוק"ל, היה הדוגמה למעלות רמות אלו.

ראוהו מלכים ויאשרוהו

רבינו בידיעת התורה שלו ובבהירות הנפלאה והמיוחדת שהייתה לו, היה שייך לדורות הקדמונים. אע"פ שגם בדור האחרון היו גאונים מיוחדים במינם, כדוגמת מרנן הגאונים: ר' איסר זלמן מלצר והבריסקער רב, הרב שך ור' יחזקאל אברמסקי זכרונם לברכה. הרב אלישיב זצוק"ל, בשטח שהיה מיוחד בו, לא היה כדוגמתו בכל הדור האחרון... ראש ישיבת חברון, מרן הגאון רבי יחזקאל סרנא זצ"ל, היה אומר: לי יש מורה הוראה אחד! רבי יוסף שלום...
רבים מהדיינים והאבדי"ם בכל התקופות, אפילו בני גילו ויותר, היו מביאים אליו את כל הדבר הקשה, והוא היה עונה בבהירות ובפסקנות מדהימה. כולם התבטלו אליו.

פעם הגיע לפניי דין תורה בנוגע לירושה שהיו מעורבים בה משפחות חשובות, ולאחר פסק הדין היו רבנים שערערו על זה, הדין תורה נשלח לבית דין הגדול, והרכב בית הדין יחד עם רבינו אישר את הפסק דין. לאחר זמן פגשני הגאון ר' שלמה קרליץ אב"ד פתח תקווה, והתעניין מה ארע עם הדין תורה, סיפרתי לו שרבינו אישר את הפסק, ור' שלמה התבטא על אתר: אם ר' יוסף שלום אישר את זה אין לך מה לדאוג "הוא הגדול שבכולם".
פעם אמר לי אחד מגדולי הדיינים שכבר בעולם האמת: "רבי יוסף שלום, על הפסקים שלו עוד אולי ניתן להתווכח, אבל המסקנות שלו תמיד אמת"! כך היה מוכר אצל גדולי התורה, עוד לפני שישם ושבעים שנה.

ופרח לו איש האמת

מרן זצ"ל היה "איש האמת", במלוא המובן. שום דבר לא היה יכול להוציא מפיו, או לכתוב משהו, אם אין זה לפי האמת הפנימית שבליבו, עד הקצה האחרון. ישרות ואמת עד תום. אם תשימו

יכול לפרט דוגמאות מעשים שהיו, אבל ראינו איך שהיה כואב לו החוסר ישר, העוולה. היה כואב לו לראות מורים ופוסקי הלכה שניגשים בקלות דעת, בנגיעות, או חוסר ישר.
ועל ה"יושב אוהל" הזה, הטילו את הנהגת הדור. כי ראו איש אמת, ללא פניות, ללא נגיעות. גם לא נגיעות טבעיות, של ילדים או משפחה. שונא עוול, איש ישר, ובדורנו זה פלא גדול שהיה לנו כזה אדם ישר, שהכל היה לשם שמים וזה מה שחשב כל הזמן - "מה חובתי בעולמי". ולנו שאנו צריכים לקחת דוגמא מאשכבתיה דרבי, אנחנו צריכים להתבונן כדי ללמוד מדרכיו.

רב רבנן

כמו הרבה דיינים, הייתי מתייעץ עמו על שאלות קשות שעלו בבית הדין. כל התורה כולה הייתה פרושה לפני רבינו, ותמיד היה עונה על אתר,

גזלת ממני, אבל - אומר החפץ חיים - אברהם אבינו לא אומר למה גזלת ממני, אלא אשר גזלו עבדי אבימלך. כי לא הפריע לו מה שגזלו ממנו כמו העוול שהם גוזלים, איך אפשר לגזול... ישנו מעשה שמספרים על השפת אמת שלא ראה את הרבי מקוצק, רק פעם אחת בילדותו כשבא לבקר עם זקנו החידושי הרי"ם, וראה הרבי מקוצק שישנו התקהלות מסויימת, ושאל על דבר מה זה, והשיבו לו כי היה כאן גנב שגנב את כל הכלים. מיד אמר בפליאה, גנב?! הלא כתוב לא תגנבו? איך אפשר להיות גנב. וזה נחרט בליבו של השפת אמת בתור ילד, שלרבי מקוצק לא היה איכפת שגנבו את הכלים שלו, שגנבו לו בבית, אלא אינו מבין איך אפשר לגנוב.
את זה ראינו אצל רבינו זי"ע, אינני

לפעמים תוך כדי שהיה עונה והיה מצטט את דברי השו"ע היה גם מזכיר את הסימן, וראו איך הכל מונח לפניו.

אע"פ שרבינו היה יחיד הדור ממש בידיעת התורה, אולם לא אהב להבליט את ידיעותיו, אלא היה עונה על כל מה שנשאל בלשון קצרה, בלי להרחיב.

היה יושב ושומע את השאלה ועונה מיד על המקום, באופן ברור וחותך, בלי שום ספיקות. בדרך כלל, היה מלכתחילה עונה מבלי להביא מקורות לפסיקתו, ואם היו שואלים אותו למקור התשובה הוא היה אומר ומפרט את המקור. מי ששאל שאלה קיבל תשובה, ומי ששאל את המקור גם כן קיבל תשובה.

הגאון הגדול שליט"א מציין עובדה מדהימה, כי במשך כל עשרות שנות כהונתו בבית הדין, לא ארע לו אפילו פעם אחת שרבינו היה צריך לעיין בספרים טרם השיב. בכל שטח בתורה הייתה התשובה

מוכנה לו תיכף ומיד.

פעם שאלתי את רבינו, מוסיף האב"ד הגאון שליט"א, שאלה על איזה גמרא בחולין, ורבינו אמר לי לעיין בספר "נאות יעקב" (אחיו של הדבר אברהם) ששואל את השאלה...

כמו כן פעם שאלתי שאלה במסכת ביצה בהלכות יום טוב, ותוך כדי הדברים הרצה רבינו מערכה שלימה באותו ענין, למרות שרבינו לא אחז שם כלל בסוגיא.

פעם כאשר שוחחתי עמו הוא הביא את דברי המהרי"ט, אז אמרתי לו כי רבי עקיבא איגר מסתפק בזה, אז הוא ענה על אתר: אין ספקו של רבי עקיבא איגר מוציא מידי ודאי של מהרי"ט.

בגירות לא היה מה לשאול אותו, כי אין מה לשאול. הרי הלכה פשוטה מאד, אם יש קבלת מצוות זה גרות ואם

אין אז זה לא גירות, זה לא הלכה קשה. כל השאר והנידונים הציבוריים בזה היו מיותרים. גלוי וידוע לפניו יתברך, אם לעקל אם לעקלקלות. אצלו לא היה בכלל נידן ומקום לשאלה בזה.

דבר אלוקינו יקום לעולם

יש ששואלים איך רבנו מרן זצ"ל, שהיה מתמיד נפלא, שחס על כל שבריר מזמנו ולא ביטל אפילו רגע כמימרא, איך השקיע כל כך הרבה זמן, במשך הרבה שנים, לשבת כסאות למשפט, לשמוע טענות ומענות מן צדדים, ללבן סיפורים מורכבים ולא קלים, בחושן משפט ובאבן העזר, כאשר חלק נכבד מהזמן מוקדש לליבון העובדות והעמדת הדברים על דיוקם, ולא רק על ההוראה למעשה.

אבל מרן זצוק"ל היה חדור בהכרה, שזהו תפקידם ואחריותם האמיתי של תופסי התורה ורועי ישראל, לדון ולהורות מה יעשה ישראל. שמיעת הטענות בעצמן הן גופי תורה, כמובא בגמרא בגמרא בברכות דף ו': "מהו דתימא דינא שלמא בעלמא ולא אתיא שכינה, קא משמע לן דדינא נמי היינו תורה". היינו חושבים שדין זה אמנם מצווה גדולה להשכין שלום בין איש לרעהו, קמ"ל שזה כמו תורה ממש. גם טענות הצדדים הרי הוא כמשא ומתן בעומק הסוגיות, והשכינה שרויה שם בשעת הדין וההוראה, בגלל קדושת התורה הנחצבת על ידי הדיינים מהיכל האצילות לחיי המעשה.

הרי כל התורה זה בכדי לקיימה, ולשם כך ניתנה. המלאכים ביקשו "תנה הודך על השמים", אבל הקב"ה נתן את הודה של תורה על הארץ. וזהו תפקיד האדם השלם, לדעת איך מקיימים את התורה אם באורח חיים זה בין אדם למקום, ואם אדם הזיק זה בין אדם לחבירו. אז כל התורה היא בכדי לקיימה, ועל ידי זה ששומעים את הטענות ונותנים פסק דין, זו התורה למעשה, זה החיים, לא רק בתיאוריה.

מה חובתו בעולמו

יש איסור של ביטול תורה, אבל רבינו ביטל תורה בשביל לענות לציבור את שאלותיו, גם כשהוא העדיף ללמוד הוא הפסיק בכדי לענות לשאלות, הוא לא רצה את כל זה, העמיסו עליו את טורח הציבור, הוא רצה רק לשבת בפינה וללמוד וללמוד וללמוד, הא ותו לא. אבל מאחר שזה חובתו, נטל זאת על עצמו. וכמו שראיתי פעם כשישבתי על ידו בבית המדרש "אהל שרה" ודיברנו בלימוד, ובאה איזה אשה לשאול, ודפקה על החלון שיש לה שאלה חשובה, רבינו קם הפסיק את הלימוד בכדי לענות לשאלה ויצא אליה, כשחזר אמר לי כמתנצל, שמובא בספרים שבכאלה שאלות מותר אפילו להעיר מורה הוראה אפילו באמצע השינה... כך הוא חי עם מחויבויות, ובידיעה והכרה תמידית כי מה שצריך לעשות עושים.

לדאבונו היום בעונותינו הרבים אנו חיים בחברה שכך אחד רוצה ליהנות מהחיים, ואף אחד לא שואל את עצמו מה חובתי, מה אני מחוייב, מה רצונו יתברך ממני. המסילת ישרים פותח "יסוד החסידות ושורש העבודה התמימה שיתברר ויתאמת אצל האדם מה חובתו בעולמו", זה היסוד! מה חובתך. ורבינו היה איש המחויבות, תמיד מוכן ועומד "כאנשי המלחמה בעת מערכותיהם", לעשות רצון קונו.

דינא דגמרא

סיפר האב"ד הגאון רבי חיים גדליה צימבליסט שליט"א, כי בעודו בנערותו, הכיר את רבינו מרן זיע"א, וכבר אז היה ידוע כגדול בתורה, והיה "מושג".

פעם בצעירותי, סיפר האב"ד שליט"א, השתתפתי בחתונה שנערכה

במלון "הרלינג ורשבסקי" ברחוב יפו, את החופות היו עורכים על גג המלון שהיה משקיף על פני הרחוב יפו. באותו חתונה השתתפו כמה וכמה תלמידי חכמים כשביניהם היה רבינו, והנה לפני החופה רצו המוזמנים להתפלל מנחה, אולם רבינו מיד ציטט להם את הגמרא בברכות (דף ל"ד ע"ב) "חציף מאן דמצלי בבקתא", מחמת ההיסח הדעת שיש בגלל העוברים ושבים, אמר להם רבינו, גם כאן יש היסח הדעת מחמת שהמקום משקיף על כל העוברים ושבים שברחוב, ותיכף קיבלו את דעתו ולא התפללו מנחה.

מאד התפעלתי אז, איך שרבינו לא ציטט שולחן ערוך אלא גמרא מפורשת.

כאשר ישאל איש בדבר האלוקים

היה לו למרן זצוק"ל, גם משקל מיוחד, מתי וכיצד ובאיזה צורה ואופן, לענות על שאלות. זו הייתה הכרעה בפני עצמה.

האב"ד הגרח"ג צימבליסט שליט"א סיפר, כי פעם כאשר הגיע בחול המועד פסח להקביל את פני רבינו זצ"ל בביקור חג, נכנסה פתאום בבהלה אשה אחת, ואמרה שהיא שכחה למכור לגוי את מוצרי הקוסמטיקה שלה... (רבינו לא הבין את דבריה היות והיא דיברה רק אנגלית, והגאון שליט"א תרגם את דבריה לרבינו). רבינו הרגיע אותה ואמר לה שתניח את כל מוצרי הקוסמטיקה שלה, במקום בו מונחים שאר הדברים שהיא מכרה לגוי.

לאחר שיצאה שאל את רבינו, מדוע לא אמר לה שאין בעיה במוצרי קוסמטיקה, הואיל וגם אם יש שם חמץ הרי הוא כבר נפסל מאכילת כלב.

אמר לו רבינו: אם היא באה לשאול שאלה שבעיניה הוא דבר חמור, אסור לבטל לה את זה במחי יד ולזלזל בשאלתה, אחרת כל עניני התורה נעשים זולים בעיני השואל.

והוסיף הגאון שליט"א, שכך גם נהג מרן הגרח"ע זצוק"ל, בעת שמת אחד ממנהיגיה הבולטים של התנועה הציונית, ותלמידיו הדתיים באו לשאול את ר' חיים עוזר שאלה הלכתית, האם עליהם לקרוע קריעה... רבי חיים עוזר לא דחה אותם, אלא עשה עצמו כמי שחושב ודן בשאלה, ולבסוף הכריע שאין צריך. והסיבה שנהג כן, הוא כדי שלא לזלזל בשואלים, כדי שלעתיד גם יבואו לשאול.

מול מערכת הרבנות

רבינו היה דואג שבעולם הדיינות ישבו דיינים יראי שמים ואנשי אמת, שלא יהיו כאלו שמושפעים וינסו למצוא חן בעיני החילונים. הוא פעל בתוך מציאות קיימת, שמערכת הרבנות הינה רשמית מטעם הרשויות, אבל זו לא הייתה הכרעה שלו. כשלעצמו, היו לו הרהורי דברים בזה.

בעת שהייתה המערכה עם גורן, חלק גדול מהרבנים והאדמורי"ם שלא היו שייכים לעולם הדיינות, לא הבינו בתחילה את עומק החורבן ממעשי גורן, ולא מספיק הבינו על מה ולמה יש להתערב במעלליו של איזה דיין מהרבנות הראשית. מרן הרב שך זצוק"ל שנחלץ לעמוד בראשות המערכה, פעל יחד עם האדמו"ר הבית ישראל מגור לכנס את מועצת גדולי התורה, ולקרוא להגרי"ש אלישיב ולהגרש"ז אויערבאך זצ"ל, כדי שהרבנים והאדמורי"ם ישמעו ישירות מהם את מהות המאבק, ואת ההשלכות ההרסניות לטהרת החלכה בישראל.

באותה ישיבה השתתף גם מרן הגאון ר' יצחק הוטנר זצ"ל, ששהה באותה עת בארץ, והוא פנה להגרי"ש ולעוד דיינים שהיו עמו ואמר להם: אתם קשרתם את המדינה עם הדת, כלומר שעל פי חוק אין אדם רשום כנשוי או כגרוש אלא א"כ קיבל אישור על כך מבית דין, והנה בהשקפה ראשונה זה דבר טוב, אולם מאידך, היות וגם החילוניים נדרשים להגיע לבית הדין עלול להווצר מצב כמו עכשיו, שהממשלה עלולה ליצור לחץ על בתי

רקמת ועלית

הגאון האב"ד שליט"א, למד בכלל שע"י מכון הרי פישל בירושלים בין השנים תשי"ז - תש"כ, ע"פ הפנייתו וברכתו של מרן הגר"י אברמסקי זצוק"ל, עמו למד הגאון שליט"א בחברותא מאז עלה לישראל, עודנו צעיר לימים בבחרותו בישיבת "כנסת ישראל - חברון" בתיווכו של ראש הישיבה מרן הגר"י סרנא זצוק"ל. באותה מסגרת למדו אז הרבה מאלו שנימנו בעתיד בין טובי הדיינים ותלמידי החכמים בישראל, וכבר אז פקיע שמיה כאחד מגדולי וענקי חכמי התורה. לאחר מכן כיהן כדיין בבית הדין באשדוד, ולאחר מכן התמנה לכהן כדיין ואב"ד בבית הדין בתל אביב במשך כשלושים שנה מסוף שנת תשכ"ו עד שנת תשנ"ז, בהם ישב ושפט את ישראל באמונה, ובהמשך בבית הדין הרבני הגדול בירושלים. בכל אותם השנים זכה לידידות וקירבה עצומה עם רבנו מרן זיע"א, וללבן עמו נידונים ונושאים עמוקים ומורכבים בהלכות חמורות שבתורה, בכל חלקי השולחן ערוך.

כבר בצעירותו בתקופה בה למד ב'הרי פישל', זכה לשמוע שיעורים מרבינו זיע"א, היות והנהול היה שמידי פעם היה מגיע אחד מחברי בית דין הגדול, ומביא עמו תיק שהגיע לפני בית הדין, ומשתף את האברכים בצדדי השאלה, כל שהאברכים עשו שימוש חכמים היאך היא הגישה הנכונה לדון בשאלה המורכבת, ומה הם המקורות שעל ידם אפשר להגיע להכרעה.

בין הדיינים שהיו באים בקביעות למסור שיעור היה רבינו, פעם אחת בעת שהגיע רבינו למסור את השיעור, הביא יבדלחט"א הגאון עמו תיק בנוגע לתביעת ממון בין איש לאשתו, ובין הדברים הביא ראייה מהלכות נדה, והראיה מאד הפתיעה את האברכים, היות ובדרך כלל חיפוש המקורות הוא מהסוגיות השייכות לעניינים שעליהם מתבסס הדיון, ואילו לרבינו היו נהירין לו שבילי הש"ס, ועל כן היה ניתן להביא בפניו ראיות מכל מרחבי התלמוד.

בשיעורים הללו מעולם לא הרחיב רבינו מעבר לזמן שהוקצב לו, בדרך כלל כאשר היו דיינים מגיעים למסור שיעור, אמנם רשמית דובר על זמן מסויים, אולם מעשית השיעור היה נמשך מעבר לזמן שהוקצב כדרכה של תורה, אולם רבינו מעולם לא אבה להמשיך את השיעור מעבר לזמן, אע"פ שהאברכים בקשו שימשיך, והיה אומר בעדינות: "לא נעים לי לקחת זמן שלא הוקצב לי"...

כמו כן היו למדים מתוך שיעורו, כיצד צריכה להיות הגישה לדין תורה, הוא השפיע וחינך לא רק את דרכי ההוראה אלא גם את כל הגישה והאחריות הכרוכה בכך. פעמים רבות קורה שהדיין תכנן להיות מגיד שיעור או ראש ישיבה, ומשלא עלה הדבר בידו פנה לתחום ההלכה והדיינות, וכן להיפך כאלו שהתרגלו תמיד ללמוד רק "הלכה למעשה". ובמצב כזה עלול להיות שהדיין לא מספיק מתייחס עם מלא הכובד ראש המחוייב לדין תורה שלפניו, והוא רואה בכך את המשך לימוד הסוגיא כפי שהורגל. אולם אצל רבנו מרן זצוק"ל מתוך שיעור קומתו ודבריו היה ניכר כובד הראש וההתייחסות הראויה של 'חרדת הדין' והאחריות שלו לדין תורה, של מי ש"שכינה לפניו", ורק אל מגמת האמת היסודית פניו. בכך השפיע על כולם את האחריות ואת המסירות שצריכה לאפיין כל מי שניגש לדין תורה ולהלכה בכלל. רבינו השריש גם את הזכות לשבת בדין, להורות "בין דין לדין ובין דם לדם", ללבן את חוקי התורה הקדושה והוראותיה בכל חיי המעשה. היה אומר תוך כדי השיעור לאברכים: "בעזרת ד' כשתזכו לשבת בדין"... והיינו הא דאיתא בברכות דף ו' ע"א "קא משמע לן דדין נמי היינו תורה".

רבינו זצוק"ל הוא זה שערך במשך שנים רבות את המבחנים לדיינות, וגם היה בודק אותם, ולא היה איכפת לו אם הנשאל לא קלע למסקנא הנכונה, אלא בעיקר היה בודק איך הנבחן ניגש לשאלה ובאיזה צורה הכריע בנידון.

כמו כן השאלות היו בעיקר על עומק סוגיות הגמרא ולאו בדווקא על השולחן ערוך ונושאי כלים. והיה אומר, שהאברכים שגדלו בישיבות עיקר עסוקם במשך שנות בחורותם היה בגמרא ולא בשו"ע, ולכן היה בוחן בעיקר על זה.

(מתוך ספר תולדות מרן זיע"א "משוש דור ודור", בעריכת נכדו הרב הגאון רבי אברהם רימר שליט"א)

וזה יכול גם לדבר אחרי הסתלקותו, ובפרט בעת האשכבתיה דרבי, לראות מה היה לנו ומה אבד לנו. וזה יכול להיות מסר לכולנו, ובפרט לתלמידי ישיבה צעירים, לא להיות מסתפקים במועט.

וממנו עלינו ליטול לקח שלא מספיק חצי מסכת וכמה חידושי תורה, לא להסתפק במועט, הגם שמידת שמח בחלקו היא מידה יפה מאד, אבל זה בגשמיות, לא ברוחניות, - ברוחניות אסור להיות שמח בחלקו, אלא לגמור מסכתות שלמות בבהירות ובעמקות עם כל הפוסקים ותשובות האחרונים, לא מספיק בלימוד חצי מסכת ולחדש כמה חידושים וכבר לשמוח, יש לדרוש מעצמו עוד ועוד. יש להסתכל על הגדלות העצומה שלו, ידיעת כל התורה כולה, ולא להסתפק בפחות, איך שהיה הכל פרוש לפניו בצורה ברורה ונהירה, לא יאומן שזכינו שהקב"ה שתל בדורינו גדול מדורו של הגרעק"א. שכל אחד ישאף את להגיע לדרגה כזו, לא להסתפק במועט. וזה ה'נביא' שעצם מהותו מדברת לכולנו. והוא מדבר אלינו גם עכשיו.

אם ניישם זאת, זה יהיה טוב לנו, וזה יהיה לעילוי נשמתו, שהצדיקים במוותם קרואים חיים, כי צדקותם מדברת לדור גם אחר פטירתם. נלמד זאת מדרכיו והיה זה שכרינו. תהא נשמתו צרורה בצרור החיים.

(תודתנו לנכדו חביבו של מרן זיע"א, הרב הגאון רבי אברהם רימר שליט"א, שנהג בנו ביד רחבה וסייע בהכנת הכתבה)

בדור. ואמר רבי יחזקאל זצ"ל, עצם זה שידענו שיש בדווינסק את רבי מאיר שמחה, שבקי בבבלי וירושלמי, ספרי וספרא ותוספתא, באיזה עומק והיקף, באיזה חידושים, זה כבר נבואה! הנוכחות שלו מדברת לכולנו. עצם ההסתכלות והידיעה שיש יהודי כזה, זה כבר משפיע.

כך אני אומר כעת, על רבינו זי"ע, עצם זה שידענו שיש במאה שערים את רבינו יוסף שלו' זי"ע, וכבר כילדים ידענו שיש יהודי באהל שרה תלמיד חכם גדול שיושב ולומד את הגמרא ומפרשה לעצמו, והוא בקי בכל התורה כולה, בכל הש"ס ראשונים ואחרונים, באופן שאם ישאלך אדם אל תגמגם ותאמר לו, שיהיו דברי תורה מחודדין בפך. תמיד אמר מיד את המסקנא בכל נושא וענין כאילו עכשיו למד זאת. אמרו לי גדולי הדיינים הוותיקים, שבכל מקום שאתה מדבר אתו, הוא כאילו עכשיו למד את הסוגיא. פעם אמר לי אחד מגדולי הדיינים שכבר בעולם האמת: רבי יוסף שלו' על הפסקים שלו עוד אולי ניתן להתווכח, אבל המסקנות שלו תמיד אמת! - כך היה מוכר אצל גדולי התורה עוד לפני שישים ושבעים שנה.

וכשרואים שישנו יהודי כזה, בגודל כזה, בצדקות כזאת, וכל מעשיו לשם שמים, זה מדבר לכולנו,

אשרי צינן ראתה...

"כאשר הוא תימצת בבהירות את צדדי ההלכה, בשילוב עם הגדרה חותכת של המציאות שלנו, הן היה זה נראה ממש כתורה מסיני, בלי דרך לנטות ימין ושמאל" • ערב מלאת חמש שנות יתמות, ישב סופר הפלס במעונו של הגאון רבי אהרון מיטלמן שליט"א רבה של קרית "אבי עזרי" - חפציבה" במודיעין עילית וחבר בד"ץ "מסורת" ובד"ץ "חניכי הישיבות", לשיחה רווית כאב • על דא קא בכינא...

י ש ע י ה ו ו י י נ

במשך שנים רבות יושב הגאון רבי אהרון מיטלמן שליט"א על מדין, ומורה הלכה לבני התורה המשחרים לפתחו בכל ימות השנה. הוראות רבות קיבל מרבינו מרן זיע"א במשך עשרות בשנים, מלשכת הגזית ברחוב חנן 10 בירושלים. בעצתו בברכתו ובעידודו של מרן זיע"א, הצטרף למערכת הכשרות של ציבור בני התורה, ועל פיו של מרן זיע"א התמנה לכהן כרב השכונה במודיעין עילית, כאשר מרן זיע"א חתם על "כתב ההכתרה". את השיחה במעונו קיימנו עם שובו של הגאון שליט"א מן הגולה, למען ציבור בני התורה המדקדקים בכשרות המאכלים. ביקשנו לשמוע דברי חיזוק לקראת יום השנה החמישי מעת כבו המאורות ונסתלק ארון האלוקים. בערבו של יום שמנו פעמינו לעיר מודיעין עילית, יממה לאחר ששב הגאון שליט"א לארץ הקודש, מנסיעה שמטרתה להכין ולהכשיר את שחיטת הבקר המתוכננת לפרטי פרטים בשיא הכשרות וההידור על פי הוראותיו של מרן זיע"א, ומספר ימים לפני הנסיעה הנוספת לפולין לתהליך השחיטה עצמו. אברכים רבים מתדפקים על דלת הבית בכדי לשמוע דבר ד' זו הלכה, אך לחשיבות העניין ניאות הגאון שליט"א להקדיש מן הזמן הדחוק למען ציבור בני התורה.

בפתח דבריו מבקש הגאון שליט"א להקדים את המעשה הבא: בליל אמש - מוצאי שבעה עשר בתמוז, שבנו לארץ ישראל מפולין. בבוקרו של אותו היום לא התקיימה פעילות במשחטה, ובשל כך שמנו פעמינו לעבר קראקא לבית מדרשו וצינו הקדוש של רבינו הרמ"א זי"ע. האווירה הייתה מרוממת ביותר והתחושות במקום תפילות של הרמ"א נ"ע היו מרטיטות, כאשר כמו כל יהודי שמעט רגש בלבבו, עמדנו והתפללנו מקירות הלב בדמעות שליש.

לפתע אני שומע לצדי יהודי מארץ ישראל שאינו שומר תומ"צ אשר פונה לרעייתו בשאלה: 'מה זה פה?' והיא משיבה: 'זה בית הקברות - כאן קבור הרמ"א'. הוא בור ועם הארץ, שב ואומר: 'אני לא רואה כלום'... אז היא מחווה באצבעה על קברו של גאון ישראל הרמ"א ואומרת לו: 'הנה הציון המפורסם', והוא בשלו בשנית: 'אבל אני לא רואה כלום'...

לשמוע את המשפט הזה - זה לימוד מוסר לכל החיים. את המצבה, כמו זו, הוא יכול לראות בבית החיים בגבעת שאול ובכל מקום אחר, ולכן הוא לא ראה כלום... אבל מי שעמל על הבנת דברי הרמ"א ומי שעמל בתורת הב"ח ותוספות יו"ט שציוניהם

את המערכות העצומות אותם ערך לשמירה על טהרת הישיבות וטהרת החינוך, כשהוא יוצא מגדרו ומטבעו ועורך מלחמות קודש לשם כך - וכעת הם נחרדים לראות את הפרצות האיומות המכלות כל חלקה טובה בכרם עולם הישיבות הקדושות. אולם ישנם כאלו שאמנם ראו את רבינו מרן זצ"ל וישנם אף שזכו לשהות במחיצתו, אך לדאבונו הם לא הפנימו 'לראות' את עמל התורה של הרב אלישיב, את יראת ד' שבערה בקרבו, את שמירת ההלכה הצרופה ואת השמירה והחרדה הנוראה של מרן זיע"א מפני כל פרצה ושינוי מדרכו של רבינו מרן האבי עזרי זיע"א ולמעלה בקודש רבותינו מנהיגי הדורות זיע"א.

כתוב שכהן שנכנס לבית המקדש, נכנס משער אחד ויוצא מהשער השני, אולם נשיא יכול לצאת מבית המקדש מאותו שער שבו הוא נכנס. וההבדל

רבנו הגדול מרן זיע"א בכאב: "חבל שלא זכה להכיר את רבי חיים עוזר"... הנוכחים בחדר תמהו בפליאה: הלא הוא כעת תיאר בפירוט כיצד היה הולך רבי חיים עוזר ומה היו הנהגותיו בקודש. ענה מרן זיע"א: 'אולי הוא ראה יהודי זקן בוילנא, שהיה גם הרב של העיר וחיבר את ספר 'אחיעזר', אבל את "רבי חיים עוזר" הוא לא זכה לראות'... אנורואים את המצב הזה ביתר שאת בשנים האחרונות, כאשר לדאבונו גזירות קשות וחמורות ניתכות על ציבור בני התורה והישיבות. ישנם כאלו שראו את הרב אלישיב, ראו את תורתו ומשנתו וראו את עמלו העצום להנחיל דעת ודרכי תורה בבני התורה המסולאים בפז, הם ראו

סמוכים זה לזה, אזי כאשר הוא מגיע להתפלל על קברם נפתחים לו שערי הדמעות.

יהודים רבים זכו לחזות בפניו ולשהות במחיצתו של רבינו עט"ר מרן הרב אלישיב זצ"ל, אך לא כל אחד זכה 'לראות' וללמוד את הרב אלישיב. לראות מה זה תפילה, הלכה, דקדוק המצוות על כל צעד ושעל. אצל רבנו הגדול מרן האבי עזרי זיע"א, ביקר פעם יהודי מבוגר משרידי חרב, שטרם המלחמה התגורר תקופות בוילנא וזכה לראות ולהסתופף בצל רבם של ישראל מרן האחיעזר זצוק"ל. בביקורו אצל מרן זיע"א העלה הלה רשמים וזיכרונות שונים מהשהות בצלו של רבי חיים עוזר, אולם בצאתו מהקודש פנימה, הפטיר

הוא שכאשר יוצאים מבית המקדש צריך לצאת בהתפעלות, וכאשר עם הארץ יחזור לאותו שער שבו הוא נכנס אז ליבו לא יתעורר להתפעלות, מאחר וכבר נכנס בשער הזה. אולם הנשיא - הוא יודע ומבין שהשערים זה לא מעברים בעלמא, אלא יש בהם קדושה בפני עצמה.

מתי החל הגאון שליט"א להתקרב לרבינו מרן זיע"א?

הסבא הרב גלצר זצ"ל והסבתא ע"ה היו מתגוררים בשכונת מאה שערים בירושלים, וכבר בילדותי הייתי שוהה רבות בימי חול ובשבתות בביתם בסמיכות מקום לביתו ולבית מדרשו של מרן זיע"א.

הסבא זצ"ל היה גבאי של ביהכנ"ס "כלילת שאול" מול 'אוהל שרה', והרב אלישיב היה מגיע להתפלל מידי יום תפילת מנחה בבית הכנסת. תקופה אף היו שכנים, ובני המשפחה מצאו אוזן קשבת אצל רבינו כבר בשנים קדמוניות ההן.

כבר בילדותי הייתי הולך לביהמ"ד 'תפארת בחורים' וחווה בפניו המאירים בהשתוקקות גדולה. תפילותיו היוו לימוד מוסר ויראת שמים טהורה לכל הסובבים והמתפללים, זה בלתי ניתן לתיאור כיצד היה עומד בחרדת אלוקים ומתפלל כמונה מעות בבחירות.

כל יהודי בן תורה יש לו מפעם לפעם התעוררות והתלהבות יתירה בעמידתו לפני קונו, אך אצל הרב אלישיב גם הילדים שמו לב לכך כי בכל תפילה ותפילה, בימי חול ובשבתות, ביומי דפגרא ובאמצע זמן, תמיד תפילתו הייתה בחיות והתעוררות עצומה, מילה במילה כשהוא באימה וביראה.

זכורני כיצד היה צועד רגלית אל בית הדין, מרחק לא קטן, דבר שהפליא אותי באותם שנים מדוע מרן זצ"ל צריך לטרוח טרחה כה מרובה, דבר יום ביומו. אך לימים ראיתי את דברי הגאון הנצי"ב בפרשת קורח, משה רבינו אומר "לא חמור אחד מהם נשאתי", אומר הנצי"ב הרי משה רבינו יש לו שררה ועל בני ישראל הייתה מוטלת החובה לדאוג לו לחמור לנסיעה, אך בכל זאת משה רבינו מעיד 'לא חמור אחד מהם נשאתי'. הרגשה כזו הייתה אצל רבינו, נשא בעול הציבור באמונה ולא נהנה לעצמו כלל.

וברוך ד' שזכינו גם בהמשך כל השנים, עד השנים האחרונות כאן בשכונתנו שהיינו סמוכים על שולחנו, להכריע הכל על פי הוראותיו והדרכותיו.

מה סוד פסקיו הבהירים והחותכים, ממש תוך כדי דיבור...

במקום תשובה, אגיד "ווארט" בשם מרן זצוק"ל. ידוע המעשה המובא בגמרא ביומא על הלל הזקן שסיכן את נפשו בעבור לימוד התורה, מאחר ולא הייתה בידו חצי פרוטה להיכנס לבית מדרשם של שמעיה ואבטליון, ועלה לארובה לשמוע דברי אלוקים חיים.

וכתב החפץ חיים בליקוטי הלכות שמכאן מוכח שאדם שאינו יכול ללמוד בעצמו ומוכרח לשכור מלמד, והוא איש עני, בכל זאת חייב לצמצם ממשכורתו ולחיות בצמצום רב, ואינו דומה למה שאמרו חז"ל "המבזבז אל יבזבו יותר מחומש", שזהו רק לעניין צדקה, אבל לא לעניין תורה שהוא מחויב לדעת אותה והיא חייו לנצח.

ונשאלת השאלה, כיצד הלל הזקן סיכן עצמו בסכנת נפשות ממשית ועלה לגג לשמוע דברי תורה. והמשיל על כך מרן זיע"א ליהודי שרעייתו שלחה אותו לקנות מצרכים לשבת והוא התמהמה לשוב הביתה, כאשר שבת התקרבה שלחה האמא את הילדים בדאגה לחפש את האבא בשוק. לאחר חיפושים הם הגיעו לסוף השוק שם ראו את אביהם מתגולל בתוך היינוות, כשהוא מסביר שהוא התחיל עם כוס אחת ואחר כך עוד כוס, עד שכבר לא היה

יכול להפסיק... כך הלל הזקן חפץ לשמוע את תחילת השיעור, עד שהשלג יתגבר, אך לא היה מסוגל להפסיק לשמוע דברי תורה.

זו הייתה תמצית חייו של מרן זיע"א. פעמים רבות היה חלוש ביותר ופעמים שהתרו בו כי יש סכנה בלימודו, אך הוא לא חשש לכלום, וידוע המעשה שאירע כאשר היה שרוי מרן זי"ע באפיסת כוחות בבית החולים, לא היה לו כוח לסגור את הכפתורים של החולצה וביקש עזרה מהעומדים לצדו, ומיד לאחר מכן ישב עם הגמרא ולמד בהתעוררות כהרגלו במשך כמה שעות רצופות!

ההתייחסות שלו לתורה הייתה כמו של שיכור ליין! כך צמח הלל הזקן וכך צמח הרב אלישיב! מעשים שבכל יום היו כיצד כוחותיו אולו והלכו לעת זקנותו, אך כאשר הגיע לדף הגמרא האהובה הוא צלל כנער בים התלמוד. פעם רצה לקום מכסאו, אך גופו החלוש לא עמד לו והוא לא הצליח לקום מהכסא, אז הוא נשאר עוד חצי שעה ללמוד עד שהנכד הגיע וסייע לו לקום...

הוא היה שיכור לא רק לעצם הלימוד אלא גם לפרטי הסוגיא. היה חוזר במתיקות שוב ושוב עשרות פעמים על כל מהלך הסוגיא, על ה'הווה אמינא' ועל המסקנא, על המשמעות שעולה מעצם ההו"א ומה נשתנתה ההבנה במסקנא. כך ברש"י ובתוספות, ברשב"א ובריטב"א, עד הטור והבית יוסף לפרטי ההלכה למעשה. כבר במהלך לימודו היה מחשבן את כל הצדדים וכל הספקות שעלולים לעלות, ואכן, כאשר עלו למעונו להציע בפניו שאלות חמורות וספיקות בהלכה, מיד היה עונה על אתר בבחירות. לא הפירוש שהוא העביר באותם רגעים את כל הש"ס במוחו, אלא התשובה הייתה מוכנה לו מאחר והוא כבר חישבן זאת בעת לימוד הסוגיא.

כשמחפשים ומעיינים בספרי הליקוטים, זה נראה כאילו חידש הרבה הלכות, האם יש כאן איזה דרך פסק שונה מהרגיל?

ישנה כאן 'טעות אופטית'. הפסקים שלו היו חדים ובהירים בפשטותם. כשהוא אמר את הפסק יחד עם הנימוק, כמעט לא היה שייך בכל לחשוב אחרת. אלא מאי, הייתה זו דרגה מיוחדת, אליה הגיע לאחר שנות עמל ויגיעה מרובים. שכן, למרות היותו כל ימיו כהלל על גג בית המדרש, נתון כל כולו בתוך עומקה של תורה, הייתה לו פרקטיקה מיוחדת להבין את שבילי החיים, ואת משמעות ההלכה והדין במישור המעשי. לכן היו לו המון חידושי דינים ופסקים וחומרות שהיו נראים חדשים, אך אצלו זה היה בפשיטות. כאשר הוא תימצת בבחירות את צדדי ההלכה, בשילוב עם הגדרה חותכת של המציאות שלנו, היה זה נראה ממש כתורה מסיני, בלי דרך לנטות ימין ושמאל.

כך אפילו בהלכות רגילות. דוגמה קלה: שאלתיו פעם בשנת האבל על אבי זצ"ל לגבי ההושענות בסוכות עם הארבעה מינים, שברמ"א כתוב שאין האבל מקיף בתוך י"ב חודש, ושאלתיו אם כרב קהילה יש בכך משום אבילות בפרהסיא. אבל הוא ענה מיד, שבט"ז כתוב הטעם בגלל שהמקיפים הם כמו שליחי הציבור, וזהו מאותו הטעם שאין האבל יורד לתיבה בימים נוראים בגלל הדין שמתוח כנגדו ואין הציבור חפצים בכך, מכך הסיק מרן זצוק"ל בפשיטות שכל זה רק בזמנם שהיו רק לולבים יחידים, של הקהל ושל עוד כמה גבירים וכדו', אבל בזמננו שכמעט כולם יש להם ד' מינים משלהם ומקיפים כל אחד, שוב אין זה בגדר שליחי ציבור אלא כל אחד לעצמו. זוהי אולי דוגמה קלה בעלמא, אבל כך הוא היה בכל ארבעה חלקי השולחן ערוך, על כל הפרטים ופרטי פרטים, הלכות קלות וחמורות. על הכל ענה כמו ב'לשכת הגזית', בבחירות ובמהירות מדהימה,

הן מצד נקודת הדין וההלכה, והן מצד הבנת המציאות בצורה חותכת.

היה לו משקל זהב, שסינן כל נקודה ופרט שאינו קשור להכרעת ההלכה. וזה ראינו אצל רבינו זי"ע דבר נפלא, איך שכל דבר היה אצלו בראיה ושיקולים של תורה בלי שום תערובת רגשות חיצונים וסברות חיצוניות. בחינת יקוב דין התורה את ההר. לא היה שייך גמגום או הקלה או סטייה כלשהו, חלילה. הוא ייצג ומיצה בעצם שיעור קומתו ובכל משפט שיצא מפיו את "דבר אלוקינו יקום לעולם"!

זכורני שהייתה חתונה ומרן זי"ע היה מסדר קידושינן, לפני החופה הציג המחותן את העדים בפני מרן זי"ע, ואמר לפניו: אלו העדים והם תלמידים של חתנו של מרן. מיד הגיב רבינו זי"ע בהרמת קול: "האם הם קרובים"?... הלא זה הנושא עכשיו! ומה יש להכניס כאן כל מיני סיפורי מעשיות... שלא להסיח דעת מהתורה, כי אם מסיחים דעת מהתורה ומשיקולי התורה מי יודע להיכן נופלים ונכשלים, אצלנו כל דבר מעורב בהרגשים וסברות ועניינים שונים שחוץ לתורה, ואצלו ראינו רק תורה, זה הנושא היחיד וזה השיקול היחיד.

הוא ענה מצעירותו ממש, על כל כך הרבה שאלות, לכל קצווי תבל, כל הדבר הקשה אליו הביאו, והשאלה נשאלת מאליה: תורתו מתי נעשית?

רבות דובר על צורת לימודו ועל השקיעות העצומה, מבלי לבוזו רגע מלימוד התורה. גם בשעות קבלת הקהל היה יושב ולומד בין גברא לגברא ואף כאשר היה נכנס השואל הבא היה שקוע בלימודו, עד שהשואל כבר היה נעמד לצדו ומוכן לשאול את השאלה מיידית - אז היה מרים מרן זי"ע את ראשו מהגמרא ושואל: 'נר'...

הוא אמר ששיעור היסח הדעת הוא רגע כמימריה - "התעיף עיניך בו ואיננו", כך נהג הוא עצמו מינקות ועד אחר גיל מאה. כך שלא היה לו היסח הדעת במשך קרוב למאה שנה ברציפות! אפילו לא רגע כמימריה. אלו הם השגות בלתי נתפסות כמעט בשכל אנושי.

בפרשת השבוע של זמן הסתלקותו, פרשות "מטות מסעי" קוראים על מ"ב המסעות. עניין המסעות מבואר בכתבי הרמ"ד וואלי זצוק"ל, וז"ל: "כי כן דרכם של הולכי דרכים, כשהגיעו לכלל יישוב אז מספרים כל המסעות וכל המאורעות שלהם, ומה שבא לפרטם הטעם הוא שלא נאמר שהיו דרך טלטול בעלמא מפני העוונות שגרמו, כי אדרבא כל המסעות היו עליות ממש, ולכן הם מ"ב מסעות כנגד שם מ"ב המעלה מן העשיה אל היצירה וכבר ידוע שארץ ישראל הוא בחינת יצירה". כך כותב הרמ"ד וואלי זצוק"ל, מבית מדרשו של רבינו הרמח"ל נ"ע.

היינו שבכל המסעות היו עליות ממש, האדם עובר בכל מהלך ימי חייו מסעות רבים עד מאד, ימי ילדותו ימי נערות ובחורות, וכן הלאה, כל מה שעובר על האדם הסיבות המתהפכות לטוב ולהיפך, ואמנם התוצאה יכולה להיות מנוגדת. אפשר שכל המסעות יהיו עליות ממש, ואפשר להיפך ח"ו. אצל רבינו מרן זי"ע, שכל מה שעבר כידוע בכל תהפוכות הזמן, לא היה אצלו אלא עלייה נוספת, שקידה על שקידה, והרי זה ממש מבהיל לחשוב על כך.

ואגב, באחת מן המסעות כתוב בפסוק: "ויסעו מדיבון גד ויחנו בעלמון דבלתימה", ובתרגום יונתן: "ונטלו מדיבון בית מזלא ושרו בעלמון דבלתימה אוף תמן אתכסיית מנהון בירא על דשבקו פתגמי אורייתא דבסימן כדבלתא". כלומר: "ויסעו מדיבון" מבית המזל, "ויחנו בעלמון דבלתימה" ששם נתכסה ונעלם מהם הבאר על שעזבו דברי

תורה ש"מתוקים כדבילה". התביעה עליהם הייתה איך עזבו תורה כה מתוקה!

ענין זה ראו תמיד תמיד אצל רבינו מרן זי"ע, שהיו דברי תורה מתוקים אצלו כדבילה, וזה באמת היה השורש מה שזכה מרן זי"ע שכל מסעותיו, בכל הצרות שעבר, הכל היו עליות ממש. כיון שתמיד היו אצלו דברי התורה כמתוקים כדבילה. וזה מה שנתן את הכח להמשך המסעות לעשותם לעליות ממש. ואף בחלק התפילה ראינו את המתיקות הנוראה, וגם בשנים האחרונות ממש, כי כל מסעותיו היו עליות.

ולכן הוא זכה בצורה פלאית, שכל ישראל ממש, כולל בגדול שבגדולים, כולם היו סמוכים על שולחנו וחרדים למוצא פיו.

חמש שנים הם תקופה לא ארוכה, ומצד שני נראה כאליו התרחקנו שנות דור... יום ההסתלקות הוא בעיצומם של שלושת השבועות, לקראת תשעת הימים, ובכל פעם נזכרים בקינה הידועה של "ארזי הלבנון". כל מילה בקינה הזו, מזכירה את השוד ושבר בהסתלקותו:

תורה תורה חגרי שק התפלשי באפרים / אבל יחיד עשי לך ומספד תמרורים / על תופסי משוטיך ופורשי מכמורים / מלחיך וחובליך במים אדירים / עורכי מערך מיישרי הידורים / מפענחי צפוניך ומגלי מסתורים / מי יקצה בגבעות ומי יסתת בהרים / מי יפרק הויות ומי יתרץ שברים / מי יפליא נזירות ומי יערוך נדרים / מי ישדד מעמקיך וחתו אכרים / ומי ילחום מלחמתך וישוב לשערים / כלי מלחמה אבדו ונפלו גיבורים / אשריהם משכילים כרקיע זוהרים / במנוחות שלום נחו ישרים / אוי ואבוי ושוד ושבר לנותרים.

למעשה כל מה שמוזכר בקינה הזאת מבטא ממש את גודל האבדה של מרן זי"ע, הרבה חלקים יש ללמוד ולהתבונן בגודל דמותו, בפרט במה שהיה כוחו המבהיל בכל חלקי התורה ממש, לגלות מטמוניות לפסוק בכל התורה כולה בבחירות עצומה, ולהביא ראיות ברורות מכל חלקי התורה, עד שראינו בעינינו ממש את ההגדרה של שואלים אותו דבר הלכה בכל מקום. וגם בחלקים הרחוקים ביותר כגון מומים בבהמות של בכור, הביאו לפניו הבהמה לבדוק האם הוא מום או לא, והוא ענה מיד. בגמרא רואים שהיו צריכים "סמיכה" מיוחדת להתיר מומים, וכך בכל מקצועות התורה ממש. בעיינינו ראינו...

אבל עלינו לזכור ולדעת שזה "שוד ושבר לנותרים". וזה עצמו קצת חיזוק ונחמה. לזכור ולהחזיק בזכות הגדולה שנפלה בחלקינו להיות בני דורם של רבותינו מצוקי ארץ, רבנו הגדול מרן האבי עזרי זיע"א ורבנו מרן הרב אלישיב זצוק"ל, שיהיה ניכר עלינו שאכן זכינו לפחות להיות מ"רואי פני המלך". עלינו לתפוס אפילו יום אחד להיות הרב אלישיב, לשאוף להיות הרב אלישיב לשעה אחת ביום, מתי שנגיע לדרגה הזו של לתפוס מקצת ממעשיו כבר נשתנה מן הקצה אל הקצה ונתעלה לדרגות טמירות ונעלות.

חדב"ג הגר"ע אויערבאך שליט"א העיד, כי בעת שהיה מרן זצ"ל סועד בסעודה בין מנה למנה היה נכנס לסוגיא בעומק העיון כאילו שכל הזמן לפניו, למרות שהוא ידע שהוא הולך ללמוד רק זמן קצר של רגעים ספורים בלבד. זה לימוד מוסר עצום בשבילנו - זו עבודת ד' האמיתית, לא לזלזל בשום רגע ורגע - וכל רגע כזה מגדל ומעלה את האדם למחוזות נעלים.

ובמה נתנחם? רק על ידי שנלקח מאורחותיו, להשתדל להתאמץ על השקיעות והשקידה בתורה הקדושה, ללא עירוב על דברים מבחוץ, וכזה ננוחם, עד כי יבוא שילה, ויקיצו וירננו שוכני עפר, במהרה בימינו אמן.

"איננו צושה חשבון מה 'משתלם'..."

ערב יום השנה החמישי למרן צט"ר רבינו זיע"א, נכנסנו למצונו של נכדו הגאון רבי דוד סופר שליט"א רב קהילת 'בני הישיבות' - מרכז בני ברק' ובקשנו לשמוע פנינים, דרכי הוראה והשקפה משולחנו של רבן של ישראל

י ש צ י ה ו ו י י ן

היטב מה הפרצות העלולות להתרגש על הציבור התורתי והוא חפץ להותיר את הדברים כצוואה לדורות ולכן העלה זאת על גבי הכתב.

נבקש להפליג למחוזות רחוקים, לשנים בהם החל הגאון שליט"א להיות סמוך על שולחנו של הסבא הגדול פוסק הדור זצ"ל...

בתקופת אירוסיו, בשנת תשמ"ח, הגענו לבקר בימי בין הזמנים, כאשר שהה בבית חב"נ הגאון הגדול רבי עזריאל אויערבאך שליט"א בבית וגן, וישבתי עמו כעשר דקות או רבע שעה ולאחר מכן הלך עמי לתפילת מנחה בביהכ"נ 'הגר"א', כאשר אני שריר בהתרגשות עצומה מהזכות לשוחח עם מרן זצ"ל.

בצאתו מביהכ"נ הוא הוקף בהמוני אנשים שליוו אותו בדרכו לבית ושאלו לפניו שאלות בהלכה, משראיתי זאת סברתי שאין צורך להיפרד ממנו והתחלתי ללכת לדרכי. לפתע רץ לכיווני בחור ואומר לי כי מרן הרב אלישיב קורא לי, מיד מיהרתי אליו והוא שאל אותי האם היה בדעתי לעלות אליו

אומר, אך לא רצו להבין מה רצונו ודעת תורתו, וכיום אנו רואים את אותם אנשים הולכים בגלוי ובפרהסיא נגד דעת קדשו כמעט בכל נושא.

חמש שנים חלפו מאז מוטו מוסדי תבל, חמש שנים ששינו את כל פני היהדות החרדית. מרן זצ"ל העביר לימוד מיוחד לדורות הבאים כצוואה לדורות?

הגר"ד שליט"א: הצוואה שמרן זצ"ל הותיר אחריו זה המכתב האחרון על חובת השמירה שלא לשנות דבר מהדרך המסורה לנו מדור דור. המכתב המדובר היה אצלו על השולחן ימים ארוכים מתחת למפת השולחן, ומפעם לפעם בכל פעם שהוא חש שעת הכושר הוא הרים את המפה ועבר שוב על המכתב, תיקן והגיה, עד שהמכתב יצא סולת נקיה. בזמנו אנשים לא כל כך ראו מה טמון במכתב הזה, אולם מרן זצ"ל כחכם הרואה את הנולד ראה

כי הקב"ה מסר עולמו לשומרים, והעולם היהודי זכה לשומר נאמן במשך שנות הנהגה ופסיקה רבות, וכעת החומה האחרונה נפלה.

אלו התחושות שליוו אותנו, עת שמנו פעמינו לבני ברק למעונו של נכדו של רבינו זיע"א, יבלח"ט הגאון רבי דוד סופר שליט"א רב קהילת "בני הישיבות" - מרכז בני ברק", חתנו של חב"נ הגאון הגדול רבי יוסף ישראל ישראלי זצוק"ל, אשר זכה לקרבתו במשך שנים רבות ושימש לפניו רבות בהוראה ובהנהגה.

בפתח הדברים מציין הגאון שליט"א בהמשך לדברי הפתיחה, כי גם בחיי חיותו של מרן זיע"א אנשים רבים לא חפצו להבין מה הרב אלישיב אומר. הם אולי שמעו מה הוא

מלאכה לא קלה היא, להעלות את זכרו של עטרת ראשנו רבינו מרן זיע"א מעל גבי גליון הזיכרון החמישי. עובדות רבות לאלפים סופרו והתפרסמו, ועדיין לא הקיפו את הזכות שזכה בה דורנו מן שמיא, בגאון ישראל משוש דור ודור אף ביחס לדורות קדומים, וכפי שהתבטא רבינו מרן ראש הישיבה שליט"א ביום המר והנמהר כ"ח בתמוז תשע"ב, בעת שיצא מחדרו של מרן זיע"א בבית החולים לאחר שיצאה נשמתו בטהרה, כי "גם בדורו של רבי עקיבא איגר היה נחשב הרב אלישיב לאדם גדול".

הכל יודעים, כי לאחר הסתלקותו של מרן הרב אלישיב הסתיימה תקופה של שמירה מעולה לה זכינו בחיי חיותו, ונותרו החומות פרוצות ופגיעות. אם כי גם בחיי לא הכל הבינו שמרן זיע"א הוא האחרון ששומר על הגחלת שלא תכבה, הייתה תחושה שהכל בסדר ואין איומים של שינויים משמעותיים בדברים העומדים ברומו של עולם. אולם לאחר הסתלקותו של מרן זיע"א ראו הכל

"בכירי מקחם של צורבי מדרבנן"

הרב הגאון רבי דניאל בן אבו שליט"א ראש כולל משכן חביב ביבנה וראש ממלכת התורה "וכתבתם" פותח צוהר לסיפור הקמת ופריחת המפעל העצום שעיני עולם התורה נשואות אליו מידי שנה בשנה

י . ש כ ט ר

בנוסף באורח קבע מרנן ורבנן גדולי ראשי הישיבות ומרביצי התורה שליט"א, אשר היו נושאים דברי חיזוק והוקרה לעמלי התורה.

באחד השנים בבוקרו של יום לא חש מרן זיע"א בטוב וביקש מבני הבית לבטל שלושה בריתות שהיו אמורים להיערך בבית מדרשו 'תפארת בחורים' הסמוך לביתו, אך לתדהמת בני הבית הדגיש רבינו כי על מעמד ההוקרה לזוכי החבורות הוא לא רוצה לוותר, ואכן המעמד התקיים כמתוכנן.

במהלך השנים העביר מרן זיע"א הוראות רבות לראשי ממלכת התורה "וכתבתם" ולחברי הנשיאות הגאונים הגדולים זצ"ל ויב"ח"א, כיצד לבחור חבורה אחת על פני חברתה. פעם הורה שלא לקחת חבורות מישיבות אשר אינם מקובלות בעולם הישיבות.

רבינו מרן זיע"א אמר לראשי הישיבות חברי הנשיאות שעלו למעונו, כי למעשה בחור שלומד בשביל להכין את החבורה זה לא תכלית, ואף אין צורת הלימוד במטרה לחדש חידושים, אלא צורת הלימוד הראויה היא לעמול להבין את התורה וכך מגיעים לחדש חידושים בסוגיא לאמתה של תורה. אך בדבריו הסתייג ואמר כי באם יש מראשי הישיבות שרואים שלימוד בצורה כזו משפיע לטובה על בחורים אז וודאי שזה חיזוק גדול.

באחת השנים הייתה בקשה מצד כמה רבנים, שהמעמד השנתי האדיר לכבודה של תורה יעבור מבני ברק לירושלים עיה"ק. כמוכן שעלינו להיוועץ כיצד לנהוג, ומרן זיע"א התנגד לכך בנחרצות, כשהוא אומר שהיכן שהמעמד התחיל שם זה ימשך!

מהיכן נוצר הקשר של מע"כ עם מרן הגרי"ש אלישיב זיע"א? אנו שואלים.

למעשה הקשר נוצר בשנת תשנ"ח עת הוקמה 'ועדת טל' אשר עם תוצאותיה אנו מתמודדים עד היום. זכיתי באותם ימים סוערים לנסוע בשליחות מו"ר ראש הישיבה הגדול"צ קרלנשטיין זצוק"ל למעונו של רבינו מרן זיע"א כמו גם למעונותיהם של מורינו הגאון הגדול רמ"ש שפירא זצוק"ל ומורינו הגאון הגדול רמ"י ליפקוביץ זצוק"ל.

באחד מן הכינוסים הראשונים במעונו של מרן זיע"א נעמד הגאון הגדול רבי דב צבי קרלנשטיין זצוק"ל ונשא דברים חוצבים כנגד הניסיונות להגיע להסכמים ופשרות עם רשויות הצבא והשלטון בעניין דחיית גיוס בני הישיבות, כאשר הדברים גרמו לקורת רוח מרובה על פניו של מרן זיע"א.

פעם התלוויתי לגאב"ד הגאון הגדול רבי צבי פרידמן שליט"א למען מפעל התורה 'וכתבתם', וכאשר הגענו למעונו של מרן זיע"א, עלה עניין ציבורי שעמד על הפרק על עיתון שפרץ גדרים רבים. מרן זיע"א דיבר דברים כה נחרצים שלא היה

< המשך בעמ' 27

את התורה, וזהו כבוד התורה שבאים לקראת תחילת זמן קיץ לשמוע דברי חיזוק נשגבים מאת גדולי התורה.

לאחד מתומכי התורה מקנדה שהגיע למעונו, אמר מרן זיע"א כי 'וכתבתם' זה מפעל שמאחד את תורת כל הישיבות.

מעמדי הוקרה לעמלי התורה

מעבר למכתבי החיזוק למעמד האדיר שנערך בהשתתפות אלפים רבים מידי שנה בעיר בני ברק, היה מרן זיע"א כאמור מפנה מזמנו היקר מפז ומקבל במעונו מידי שנה את בני הישיבות הזוכים בחבורות למעמד הוקרה וחיזוק, באחד הימים הסמוכים לאחר המעמד השנתי בתחילת זמן הקיץ. מרן זיע"א הביע הנאה מרובה לשמוע על כתיבתם ועמלם ועיונם של בני הישיבות וראו עליו שזה ממש נותן לו חיות ושמחה, כאשר הזוכים המאושרים היו מתרגשים לקבל יחס אישי מרבן של ישראל שהתבטא באזניהם כי הרבה גופי תורה תלויים במפעל הזה שמעודד עמל התורה.

בשנים האחרונות לאור בקשתם של הורי הבחורים ובני משפחותיהם להגיע ולהשתתף במעמד ההוקרה שנערך לכבודם של עמלי התורה במעונו, נוצרה צפיפות איומה במעונו הצר של רבינו זיע"א, ולאחר ששאלנו את פיו, אמר כי אכן אין זה מכבוד התורה לקיים את המעמד בביתו ומני אז עבר מעמד ההוקרה להיערך בבית מדרשו 'תפארת בחורים'. במעמדים הללו היו משתתפים

פעם נכנסתי עם רבינו מרן רה"י שליט"א קודם המעמד השנתי של 'וכתבתם'. מרן זיע"א כיבד בכבוד גדול את מרן ראש הישיבה שליט"א ודיבר בשבח הארגון אשר מרן שליט"א טורח מידי שנה בשנה להגיע למעמד ולשאת את המשא המרכזי. מפעם לפעם נכנסו למעונו חברי הנשיאות, הגאונים הגדולים: רבי גבריאל טולדנו זצוק"ל ויב"ח"א רבי ברוך שמואל הכהן דויטש שליט"א, רבי מרדכי גרוס שליט"א ורבי מנחם צבי ברלין שליט"א, בכדי לעדכנו בנעשה ולבקשו לקיים את הכינוסים לבני הישיבות הזוכים בחבורות במעונו. במהלך הישיבות הללו סיפרו למרן זיע"א עדויות ששמעו מראשי הישיבות כמה הארגון מרבה עמל וידיעה בהיכלי הישיבות.

מה ראה מרן זיע"א בארגון אשר זכה לקרבה כה יתירה?

מרן זיע"א התבטא בהזדמנויות שונות בשבח הארגון ואמר כי ללא הבנת התורה חסר בלימוד התורה. במעמד הראשון שנערך במעונו לבני הישיבות הזוכים בחבורות, הורה לי מרן זיע"א להזמין את יו"ר ועד הישיבות דאז, הרב הגאון רבי אשר טננבוים זצ"ל, בכדי להעריך את גודל פועלו למען שמירת צביונו של עולם התורה בדורנו.

מבטו של מרן זיע"א על המעמד השנתי של 'וכתבתם' היה בהערכה עצומה כשהוא מתבטא לא אחת כי זה הכינוס של עולם התורה. פעם הגאון הגדול רבי עזריאל אויערבאך שליט"א סיפר לו לאחר שהיה בכינוס כי ההשתתפות של אלפי אברכים ובני תורה איכותיים גרמה לו הנאה מרובה, כיצד הם באים לייקר

במשך למעלה מעשור שנים היו ראשי ממלכת התורה העולמית "וכתבתם" סמוכים על שולחנו של רבינו מרן זיע"א, ובאורח נדיר הוא הרבה להתעניין ולדאוג על התקדמות מפעל התורה ועל הכינוסים השנתיים שנערכו בהשתתפות המוני בית ישראל.

הרב הגאון רבי דניאל בן אבו שליט"א ראש כולל "משכן חביב" ביבנה, מי שייסד ועומד בראש המפעל העולמי 'וכתבתם', נזכר בערגה בימים הנחמדים כאשר דלתו של מרן זיע"א הייתה פתוחה כאולם למען הצרכים של מפעל התורה והדאגה הנדירה לשגשוגו ופריחתו.

אלפי בני הישיבות ואברכי הכוללים הממיתים עצמם באוהלה של תורה, שלחו במהלך השנים את מיטב ביכוריהם התורניים למפעל האדיר שבמשך השנים התפרש להיכלי התורה אף בגולה, כאשר גאוני התורה גדולי ראשי הישיבות שליט"א מפנים מזמנם היקר ועוברים בשימת לב על כל חבורה ועל כל מערכה בשימת עין מרובה, ומחזוים דעתם על החבורות שנכתבו בעמל ויגע על ידי בני הישיבות. בפתח שיחתו עם סופר 'הפלס' מפליג הרב הגאון רבי דניאל בן אבו שליט"א לימי הבראשית של ממלכת התורה. הקמת ממלכת התורה הייתה לפני כשמונה עשרה שנים בחורף תש"ס, כאשר עלינו ללשכת הגזית ברחוב חנן בירושלים, בכדי להתייעץ עם מרן אודות הקמת ארגון שיעודד את לימוד העיון בהיכלי הישיבות. מרן זיע"א עודד והתבטא כי אין ברכה גדולה יותר מלהרבות עמל ועיון התורה.

עוד באותו שבוע עלו למעונו חברי הנשיאות בראשות נשיא הארגון הגאון הגדול רבי ברוך שמואל הכהן דויטש שליט"א מראשי ישיבת קול תורה, כאשר מרן זיע"א מייעץ ומאציל את ברכתו על כל העוסקים והמסייעים בזה.

מני אז עלה מידי שנה הגר"ד בן אבו שליט"א קודם הכינוס האדיר לכבודה של תורה, הנערך מידי שנה בשלהי חודש ניסן בבני ברק, בכדי לקבל את ברכתו לבאי המעמד, ומרן זיע"א היה כותב מכתבי חיזוק בהם הדגיש כי 'וכתבתם' הינו: "ארגון המרבה תורה", כאשר המכתבים הללו נקראו במעמד האדיר בפני אלפי המשתתפים על ידי חתני הגאונים הגדולים שליט"א וגדולי מרביצי התורה שליט"א.

בתוך הדברים כתב מרן זיע"א: "ברכה מיוחדת להגאונים הרבנים ובראשם הגר"ש דויטש שליט"א אשר עסקו בבירור מקחם של בני צורבא מדרבנן. על הטוב יזכר הרה"ג רבי דניאל בן אבו שליט"א המוסר עצמו על ארגון זה שמרבה תורה בישראל".

"ממקור הברכות יבורכו כל משתתפי המעמד - יזכו לשקוד במנוחת הדעת בלימוד התורה" ויקויים בהם שבתו בבית ד' כל ימי חייו".

העזמדים

פרויקט
מקיף ומיוחד
במלאת 5 שנים
להסתלקות מרן הגר"ש
אלישיב זצוק"ל

ששה עשר נכדים ונינים של רבנו מרן הגר"ש אלישיב זצוק"ל, מגוון במהלך שימושם בבית זקנם רבנו מרן זצוק"ל • עובדות מפליאות

יחזקא

כגוף אחד בלב אחד. לילה כיום האיר לרבינו עת התחיל את סדר לימודו בחשכת הלילה, ולא מש מן הגמרא עד שקראו לו מחוגי השעון "רבינו הגיע זמן תפילת שחרית"...

ששה עשר ראיונות מרתקים ערכנו לקראת יום השנה החמישי להסתלקות מרן זצוק"ל, מאז נדם הניגון וחדלה המנגינה להישמע. אלו ששפר חלקם וגורלם, הסתובבו על בהונות רגליהם, נרגשים כל לילה מחדש מהתפקיד הרם שנפל בחלקם, ניאותו לשתף את קוראי 'הפלס' במסכת התורה שנרקמה בחדר הקטן של מרן זצוק"ל, ובפיהם עובדות מרתקות ועדויות מרטיטות על כח התורה, על דבקות מופלאה בלימוד, ועל הנהגות נשגבות שטרם נודעו ברכים.

לעתיד: "ואמרתי אסורה נא אל בית אדוני הגה"צ רבי אברהם אביך לעשות שאלת חכם על הנהגתי שנהגתי עד היום, והנה מרחוק קול ברמה נשמע, קול אדיר ונעים גם יחד המושך לבבות, קול ד' בכח, קול תורה, את קולך רוחי ונשמתי שמעתי, ואירא כי עירם אנכי ואחבא, לבי הלך שבי אחרי הקול, נכנסתי בהחצר מרוב התרגשות ודפקתי על הפתח..."

מי שזכה ושמע את ניגונו האהוב והשובה של רבינו זצוק"ל עת התרפק על הויות דאביי ורבא באשמורת הלילה, בעוד כל העולם נם את שנתו, היו אותם מתי מעט מצאצאיו, שנטלו חלק במשמרות ועמדו הכן לשמשו מדי לילה בלילה משך עשרות שנים. באותן שעות היה מרן זצוק"ל הוגה בכל כוחו וריכוזו בדברי אלוקים חיים, שוגה באהבת התורה ללא הפרעה, ונפשו ההומיה נדבקת בדברי התורה

עשרות נכדים ומאות נינים ובני נינים, דור חמישי ואף דור שישי כ"י, נמנים על צאצאיו של רבנו מרן הגר"ש אלישיב זצוק"ל. רק חלק קטן מתוכם זכו ליטול חלק בתפקיד רם המעלה, לשמש את זקנם זי"ע"א בעת עמדו על משמרת לימודו, בשעות הקטנות של הלילה. בפרויקט ראיונות מקיף גוללו ששה עשר נכדיו וניניו של מרן זצוק"ל עדויות מכלי ראשון, מאותן שעות לילות בהן היה מרן זצוק"ל ספון בחדרו, רכון על גמרתו האהובה, וקול ניגון הלימוד משתפך בחלל האוויר, מתרונן ומתמזג בשירת הבריאה.

כבר בשנת תרפ"ט, בהיות מרן זצוק"ל בן י"ט שנים, כתב הגאון הצדיק רבי אריה לוי זצוק"ל עדות דברים מרטיטה במכתב לחתנו

"הקשר עם סבא זצ"ל היה 'כראות פני אלוקים', לא היה דבר מלבד התורה"

ממש 'משכר', הרגשה נוראה של חידלון שמעולם לא הרגשתי קודם לכן. אך הסבא לא הוציא מילה מפיו, הוא לא שאל וחקר מה קרה לי. אלא פשוט הבין כי קרתה טעות וצלל חזרה לתלמודו. "ניצול הזמן של סבא היה נורא. בשעה 5:45 בדיוק היה סוגר את הגמרא וקם ממקומו להתארגן לתפילה בלבישת החליפה, אמירת ברכות השחר וכו'. לעתים לאחר ההתארגנות נותרו עוד שתיים או שלוש דקות עד לשעה 6:00 בה הנהג אמור להיכנס. אך סבא כמוכן לא 'בזבז' דקות אלו, אף לא כדי ללמוד בעל פה. הוא פשוט היה מתיישב ליד השולחן, פותח שוב את הגמרא, וממשיך בדיוק היכן שאחז בגמרא או ברש"י, כך במשך שלוש דקות בודדות של לימוד עם ניגון הגמרא המוכר, תוך ניצול מוחלט של הזמן".

"מי שהיה נכנס באותם רגעים לחדר, היה בטוח שמרן זצוק"ל בשקיעות העצומה שלו, הוגה כך בלימוד התורה משך שעות ארוכות. לא היה ניתן להבחין כי רק לפני דקות בודדות החל מרן את סדר הלימוד הקצר. כשהגיע הנהג לאחר דקה של לימוד, היה בטוח שהוא כבר יושב כבר כמה שעות כך, וסירב להאמין לי שהשקיעות הזו החלה רק דקה אחת קודם לכן".

"זכורני" מספר רבי אריה שליט"א, "בשנת תשמ"ט, כשמרן הרב שך זי"ע"א הגיע לביתו היתה התרגשות גדולה. ישבו שם בפגישה תלמידי חכמים מופלגים, וכל העולם חיכה לתוצאות של הפגישה הזו. ובאמת זו היתה פגישה מאוד מיוחדת ומלאה חוויות. לאחר הפגישה ליוו כל הנאספים בראשות סבא זצ"ל את מרן הרב שך זצ"ל ליציאה, כולם ליוו אותו עד למטה והסבא זי"ע"א ליווה אותו עד הדלת. כשחזרו לבית חשבו לשוחח קצת עם הסבא על הפגישה, אבל כבר לא היה עם מי לדבר... הוא היה שקוע בריכוז נורא בתוך הגמרא".

נכד מרן זצוק"ל, הרה"ג רבי אריה אלישיב שליט"א [בן הגאון רבי אברהם זצ"ל], מספר על העוצמות שקיבל בבית פנימה, לאורך תקופות הזמן הארוכות ששהה בבית, החל מימי בחרותו ועד לימים האחרונים, בימות החול ובימי שבת ומועד.

"הקשר עם הסבא היה 'כראות פני אלוקים', לא היה דבר מעבר ללימוד התורה. אני זוכר שבסביבות גיל 15 פעם ראשונה שקרא לי בשמי, וזה היה ממש חידוש גדול. מה שעומד לי כעת מול העיניים זה סיום ברכת המזון בארוחת הערב. היו אז שתי אפשרויות: או שסבא אמר 'ד' יברך את עמו בשלום', ומיד התחיל 'ק-ל מלך נאמן' של ק"ש על המטה, או שבעודו מסיים 'ד' יברך את עמו בשלום' כבר היתה ידו מונחת על הגמרא, ותוך כדי דיבור צלל למעמקי הסוגיא. "הייתי בחור ישיבה ב'קול תורה'. זה היה עוד בחיי הרבנית ע"ה, וכל תפקידנו באותם ימים היה ללוות את סבא לתפילה. לא היה צורך בעזרה ממשית. הייתי קם בשעה 5:40 כדי להיות מוכן ללוות את סבא בשעה 6:00 בדיוק. באחד מלי לות החורף התעוררתי בבוקר וראיתי שהשעה כבר 6:05. ההכרה הכתה בי שאיחרתי! במהירות עצומה התארגנתי ותוך 5 דקות הייתי מוכן עם המטריה בידי ללוות את הסבא לתפילה. חששתי שמא סבא לא חש בטוב ולכן התעכב בבית, והמ תנתי לידו לראות אם הוא רוצה לצאת לתפילה". "סבא הבחין בי לפתע עומד לידו, הרים את עיניו והסתכל עליי ותגובתו לא היתה ברורה. הוא הסתובב לאחור הביט על השעון הגדול שעמד מאחוריו, הסתכל עליי שוב, ומיד המשיך ללמוד בלי להוציא מילה מפיו. התבוננתי בשעון והתבררה לי הבעיה... השעה היתה 4:10 - פשוט מרוב לחץ ודריכות טעיתי בשעתיים. הרגשתי

הנהגות ד' בכלילות

לולים בראיונות יחודיים ל'הפלס' את אשר חזו עיניהם בקודש פנימה, ומסעירות על רום הנהגותיו של מרן זצוק"ל בעדות מכלי ראשון

ל מ ן

"סבא קם ללימודו הקבוע, והחל לומר 'מזמור שיר חנוכה הבית' - - -"

נכד מרן זצוק"ל הרה"ג רבי אריה רימר שליט"א מספר שישן בבית הסבא כבר בשנים המוקדמות, בהיותו בחור בסביבות שנת תשנ"ח. "שבת אחת, כשהייתי עדיין חרש בתפקידי, שהייתי במשך השבת בבית הסבא מרן זצוק"ל. היתה לסבא הקפדה מיוחדת בביתו שלא לפתוח את המקרר כלל בשעה שהוא מחובר לחשמל, אפילו בשעה שהמנוע בפעולה, אם לא על ידי קטן. בשל כך היה נהוג שהמקרר בבית כבה לגמרי בשעת הסעודות ע"י שעון שבת, כדי שיוכלו לפתוח את הדלת ללא חשש.

אותה שבת, בעקבות תקלה כלשהי נשאר המקרר בפעולה בבוקר שבת קודש, ואחד מבניו של מרן שאכל עמנו בבית, קרא לילד שיפתח את המקרר הפועל. בשעת סעודה שלישית שאלתי את הסבא האם לקרוא שוב לילד שיפתח את דלת המקרר, אולם סבא השיב בשלילה ואמר "למה להטריח את הילד, האם הוא חייב לנו משהו... לא צריך לפתוח את המקרר". נטלנו אפוא ידיים כשהמקרר עדיין בפעולה, ואכן באותה סעודה לא אכלנו כמעט כלום, חוץ מפרוסת החלה. הכל נותר במקרר כולל שתייה מיוחדת שנדרשה לסבא לרפואה".

"שבוועות ספורים אחרי כן הגעתי שוב לשהות עם סבא בשבת. ושוב אירעה תקלה חוזרת בשעון השבת והמקרר לא כבה. לא נותרה לי ברירה ותפסתי מנהג ראשון, קראתי לילד מבחורן שיפתח את המקרר [בשעה שהוא פועל] וכרכתי מגבת על הדלת כדי שאוכל לפתוח את המקרר פעמים נוספות. לקראת סיום הסעודה הגשתי לסבא כוס תה, ולפתע הוא אומר לי "יש כאן איזה ילד שפתח את המקרר?" המילים יצאו מפיו ולבי נפל בקרבי. חששתי שמא הוא מקפיד עליי, על שהטרחתי את הילד. בחשש מה עינתי לסבא שאכן כן, היה כאן ילד שפתח את המקרר. ואז שואל הסבא: "הבאת לו משהו?" עינתי שאכן הוא קיבל תמורה על העזרה, והבחנתי כי אבן נגולה מעל לבו הרגיש של סבא, שאמר לי "זייער גוט" בהקלה. הסתבר אם כן כי אפילו טרחה של ילד קטן, היתה חשובה בעיניו".

"מקרה אחר אירע גם כן באחת השבתות כשבבקבות אי הבנה התקרר סיר המרק שהיה מיועד לסעודה. לא ידעתי עדיין כי המרק אינו רותח כלל, וכשהגשתי לסבא את צלחת המרק, שאלתי אם מותר לשים שקדי מרק בתוך המרק שהוא כלי שני... סבא התאפק וכבש את חיוכו, ואמר לי כי למעשה המרק אינו כל כך חם כעת... רק אחר כך, כשטעמתי את המרק, הבנתי את

הטעות ואת תגובתו העדינה של סבא, שניחן ברגישות מופלגת וכמובן לא העיר מאומה. "שבת אחרת אירע שהמרק דווקא רתח יותר מידי והתאדה, ולא נותרה בסיר כי אם מנה אחת בלבד. הגשתי לסבא את מנתו בשמחה, שלפחות הוא יוכל לאכול ולשכנע. אולם סבא התמהמה לאכול ושאל בפליאה, מה אתך? רמזתי לו כי איני מעוניין כעת לאכול, אולם דבר לא עזר. מרן הרים בתנועתו האופיינית את צלחת המרק והעבירה למקומי, ולא נותרה לי ברירה אלא לסיים את המרק עד תומו תחת עיניו הרגישות של סבא, כשהוא מוותר על מנתו שלו בעבורי".

רגעים נעלים ונדירים במחיצת הסבא חווה הרה"ג רבי אריה רימר שליט"א בשנת תשס"ח, כשעבר מרן זצוק"ל ניתוח להסרת כיס המרה תחת הרדמה כללית, וחזר לבית לאחר אשפוז קצר בבית החולים. "בדיוק אותו יום היתה התורנות שלי לשהות עם הסבא בביתו" מספר רבי אריה, "כשהגעתי, אמרתי לו: 'אם

הביאו אותי לכאן, סימן שהמצב טוב יחסית...'" והוא חיך מאוד והיה שרוי בשמחה מרוממת. שכן כעת לאחר שהשתחרר מבית החולים יכול היה לשוב לסדריו הרגילים. באותו ערב עדיין היה מותש מאוד, לאחר השחרור, והבחנתי כי שלא כהרגלו למד בע"פ במחשבתו, בלי גמרא פתוחה לפניו".

לאחר שנה מעט במיטתו את שעותיו הספורות, קם בשעה 2:30 בלילה כהרגלו, כדי להתחיל בסדר הלימוד הלילי הקבוע כשהוא נכסף בערגה לדפי הגמרא. אולם אז אירע דבר מוזר. הבחנתי כי במקום ללמוד הוא החל לומר "מזמור שיר חנוכה הבית..." חשבתי שמדובר על בלבול בו שרוי סבא לאחר הניתוח וההרדמה בגיל כה מופלג.

אולם זמן קצר חלף ומיד הבנתי את הנהגתו המרוממת. ברגשותיו העמוקים חפץ הסבא להודות לקב"ה על שהחזירו בבריאות לביתו, ולכן בטרם לימודו פתח ואמר את פסוקי המזמור "ארוממך ד' כי דליתני... ד' שוועתי אליך

ותרפאני... חיינתי מירדי בור". ואחרי זה החל לומר בנעימה מיוחדת כמוה לא שמעתי ממנו מעולם: "מזמור לתודה..." ופסוקי המזמור התנגנו בפיו מתוך הודיה לבורא עולם שהחזירו לביתו ולגמרא האהובה.

סיפרתי אחר כך לדודי הגאון רבי משה אלישיב שליט"א על הרגעים המרוממים להם הייתי עד. כיצד הודה סבא לקב"ה, בצורה כה מעוררת השתאות. והוא השיב לי כי אכן לא רבים הכירו את הפנימיות העמוקה של הסבא ואת רגשותיו הנעלים. עוד סיפר לי כי לעיתים ראה את הסבא ממלמל לעצמו את הפסוק "ואני בחסדך בטחת", כשהוא מחזק עצמו במידת הביטחון בד' ושמח בישועתו. והוסיף רבי משה שליט"א ואמר, כי סבו של מרן זצוק"ל, בעל הלשם זיע"א, היה נראה כלפי חוץ כאדם פשוט ביותר, אולם בקרבו בערה אש קודש, כידוע וכמפורסם, עד שבספרו כתוב באופן מבהיל כי הוא נאלץ להפסיק לכתוב, מחשש שלא יוכל לעמוד בעומס סערת רגשות הקודש המציפים אותו... כך הסתתרה הנהגתם הנעלית של גדולים אלו ולא נודעה אלא למי שהצליח להתבונן לעומקם של דברים.

הפלס

"רבינו בדרכו לשחרית לאחר הלימוד הלילי, היה נראה האדם השמח ביותר בבריאה; פניו הקרינו אור מיוחד"

את הרה"ג רבי אריה [בהג"ר משה] אלישיב שליט"א אין צריך להציג. הוא האיש אשר הופקד על בית מרן זצוק"ל ושמר על סדריו המדוקדקים בתושייה ואומץ רוח. בין שלל המטלות שהונחו לפתחו היה לארגן את התורנויות שהיו בבית הסבא מרן זצוק"ל משך כעשרים שנה ברציפות. בדברי הספד שנשא רבי אריה שליט"א בהיכל כולל דישיבת רמז"ל בירושלים אחר הסתלקות זקנו מרן זצוק"ל, גולל את מהלך הדברים, כיצד החלו התורנויות הליליות בבית הסבא מאז חורף תשנ"א כשלקה בלבו לראשונה ואושפז בבית החולים.

"לא איש דברים אנוכי", פתח ואמר, "אך כאשר זכיתי לשמש בקודש ולהיות בבחינת 'ראתה שפחה על הים', נעתרתי לבקשת חבריי לעמוד במקום גדולים. באמת מלפנים, לפני למעלה מעשרים שנה, היה ביתו של הרב בית סגור, ולנו הנכדים לא היה מה לחפש שם. סבא היה הולך ללמוד כל היום ב'אהל שרה', כך שלא היה מה להסתובב בביתו".

"עד להתקף הלב שעבר על סבא לפני למעלה מעשרים שנה, אז התבקשו הנכדים לסדר תורנות בבית הסבא, ורק אז נחשפנו לצורת חיי הלילה של סבא. החל מההשכמה בשעה שתיים לפנות בוקר, נטילת ידיים על יד המיטה, כאשר הקפיד שהמים לא יהיו מגולים ויהיו מכוסים כדבעי, ועד לברכות התורה והתפילה שקודם הלימוד בנעימות ועריכות מופלאה, ואז ההסתערות על הגמרא כל יום מחדש כמוצא שלל רב, והרציפות של שעות האש הלוהטות של יגיעת התורה".

"ובשעות הללו של לימודו בשעות הלילה, יראנו תמיד לעבור בתוך החדר שבו ישב. לא היה זה פחד שמא יפריע לו הדבר בלימודו, כי מגודל שקיעתו לא היה שם לב למתרחש סביבו. אלא היה זה יראת הרוממות, היתה באוויר תחושה שאיננה ניתנת לתיאור במילים. תמיד חשנו רעדה מיוחדת בשעות אלו".

"פעמים כשהייתי מתבונן על פניו של רבינו בדרכו לתפילת שחרית אחרי השעות הארוכות של הלימוד הלילי, היה ניכר על פניו השמחה הגדולה והסיפוק העצום. הוא היה נראה האדם השמח ביותר בבריאה, פניו הקרינו אור מיוחד. הכרתי יהודים שמחים, יהודים מדור קודם, אך אוכל לומר בבטחה כי האדם הכי שמח שראיתי בעולם מעודי, הוא רבינו הרב אלישיב. תמיד היה מלא אושר ושמחה הנובעת משמחה פנימית עמוקה. גם אחר כל הצרות והתלאות שעבר, הן בשיכול בנותיו, רעייתו הרבנית ע"ה וכו', תמיד היה מלא בשמחת חיים".

"ה'פרישקייט' שהיה לו בכל זמן ועת, עד התקופה האחרונה ממש. הרענונות בכל זמן ועידן. כי הנה צורת לימודו וסדר יומו שחוזר על עצמו כל יום ויום משך עשרות שנים, לכאורה היה צריך לגרום להתייבשות מסוימת. אבל אצל רבינו היה

מדהים לראות איך בגיל מאה ואחד קם בלילה לתלמודו כבחור צעיר, בכזה סוג של 'פרישקייט' במרץ נעורים, ברענונות".

"ברשותכם אספר על השימוש הראשון שלי במחיצתו. היה זה לאחר שלקה בלבו לפני למעלה מעשרים שנה, בשבת שקודם חנוכה תשנ"א. הרב עבר באותו השבוע צנתור, ונאסר עליו לקום ממיטתו. שהייתי לצדו בבית החולים 'שערי צדק'. בשעת סעודות השבת שהתה לצדו בתו הרבנית אויערבאך ע"ה, ותפקידי היה להיות שם משך כל ליל השבת, ולהגיש לו את ספל נטילת הידיים מיד לכשיקום בשעה שתיים בלילה, ולאחר מכן את כוס הקפה ואת הגמרא הקטנה".

"יצוין כי באותה שבת לא הסכים שיאפשרו לגוי שיכבה את האור שהיה בחדרו, וזאת משום שכאשר ישכים ללמוד, ידליק הגוי את האור בעבורו, ויאסר עליו ללמוד. לכן ישן רבינו באותה השבת כשאור דלוק בחדרו כל הלילה". "בערב שבת הדריכה אותי דודתי הרבנית אויערבאך ע"ה איך נהוג להכין את הקפה בשבת

לרבינו, לזמן שיקין משנתו לאחר חצות ליל שבת. יש לדעת כי הקפה של רבינו בשבת היה שונה מבימות החול. ביום שישי היו מרחיחים את הקפה ומייבשים אותו לגמרי, כמו כן את החלב היו מרחיחים ומשמרים בצנצנת מיוחדת לשבת קודש".

"באותה שבת בבית החולים, בשעה היעודה הכנתי את הקפה כפי שהדריכה אותי דודתי הרבנית ע"ה. אך קודם שהגשתי לפניו את הכוס מזגתי מעט לכוס אחרת, להיווכח אם אכן הקפה ראוי לשתייה. אמנם עד לאותו היום לא הייתי מהמבינים כ"כ בטעם קפה, אך טעמו המר והחמצמץ של מה שטעמתי היה מבחיל ממש. אמרתי לעצמי איך אפשר בכלל לשתות דבר שכזה? ומכך הסקתי שיש כאן איזו בעיה. ומשום כך שפכתי את הכוס והכנתי חדש. ושוב חזרתי על מנהגי לבדוק אם אכן יצא טוב. שפכתי מעט לכוס האחרת וטעמתי, ושוב הטעם היה מר מאוד. בצר לי החלטתי כי שמא זה הטעם של קפה, וכנראה שמי שרגיל לשתות קפה אוהב את הטעם המר הזה ואינני מבין בקפה. וכך בחרדת

קודש הגשתי בפעם הראשונה את הכוס לידי זקני זצ"ל. סבא נטל את הכוס לידו, בירך בהתלהבות 'שהכל' ושתה את הכוס מרישא ועד גמירא".

"כשסיים לשתות, אף אמר לי בחיוך רחב 'א קאווע, א קאווע' והודה לי על טרחתי. מיד בירך 'בורא נפשות' ופתח בתלמודו בגמרא הקטנה שהבאתי לו למיטתו. נטלתי את הכוס הריקה ופניתי למטבח לשטוף את הכוס, ולפתע אני מבחין בתחתית הכוס בחתיכת לימון ישנה הדבוקה לתחתית, אשר לראותה לבד עורר בי תחושת סלידה. נחרדתי נורא, מיד הבנתי שזה הגורם לטעם המוזר שטעמתי בקפה, התברר אפוא כי בחושך ששרר בבית החולים לא יכולתי להבחין כי הכוס איננה נקייה. מיד רצתי בבהלה אל חדרו, המתנתי מעט עד שירים את ראשו מן הגמרא, ומיד פתחתי בהתנצלות ובבקשת סליחה. אך הוא מביט בי במבטו האבהי כאילו אינו מבין מה אני שח, על איזה לימון אתה מדבר? הקפה היה מצוין הוא השיב לעומתי והמשיך בתלמודו. כך היה נראה השימוש הראשון שלי במחיצתו".

דקדוק ההלכה בראש מעיינינו

שיחושו נעימות ולא ייפגעו. כך גם נזהר שלא להטריח את סובביו יתר על המידה, גם לעת זקנותו". "זכיתי אני לשמשו בשנותיו האחרונות, בזקנותו המופלגת, בעת שתשו כוחותיו. לעתים נצרך לעזרה גם בעת נעילת מנעליו,

שוחחנו גם עם נינו של מרן זצוק"ל הרה"ג רבי יעקב ישראל [בהג"ר מרדכי דוד] אלישיב שליט"א שבפיו עובדה מפליאה:

"מחשבתו של מרן זצוק"ל ירדה עד לעומק הרגשתם של האנשים מבני משפחתו שסבבו אותו ועמדו הכן לסייעו ולעזור. מרן זצ"ל עשה כל שביכולתו, לעתים באופן מפליא ביותר, כדי

הנעל הקפיד על שמאל קודם לימין, מפני כבודה של ימין, כנאמר בשולחן ערוך. כמו כן, שמנו לבנו לכך שמרן מתאמץ להרים את רגליו, שלא נאלץ אנו להתכופף לרצפה, שאלתי אותו מדוע הוא כה מתאמץ, והשיב לי על אתר: 'לא תרדה בו בפרך'! כך בחולשתו הרבה היו מעייניו נתונים לדקדוק ההלכה ולהקל על זולתו".

וגם אז כשכוחותיו כבר לא היו עמו, היתה מחשבתו נתונה בהקפדה יתירה על ההלכה, כמו גם להקל על המסייעים לו ולא להטריחם יותר מהצורך".

"מרן זצוק"ל הקפיד לנעול ימין קודם לשמאל, ובקשירת

"ראיתיו לסבא, מרן זצוק"ל, כשהוא עומד על הסולם ומציין ארוכות בספר..."

"הייתי בחור ולמדתי בישיבת 'קול תורה' המעטירה בירושלים" חזר הרה"ג רבי ישראל [בהג"ר שלמה] אלישיב שליט"א ומפליג בזיכרוננו עשרות שנים לאחר, "היה זה כשלקה הסבא מרן זצ"ל בלבו לראשונה, לפני כעשרים וחמש שנה, ומאז התבקשנו, הנכדים והנינים, לישון עמו מידי לילה בתורנות".

בשנת תשנ"א, בעיצומה של מלחמת המפרץ הראשונה, אושפז הסבא זצ"ל במחלקת טיפול נמרץ ב'שערי צדק', שם למעשה החלה התורנות סביב הסבא, כשהסבתא הרבנית ע"ה היתה עוד עמנו בשנות חייה האחרונות. דודתי, בנותיו של סבא, היו מגיעות לשהות עמו בביה"ח ביום, והנכדים באו בלילה לשהות בתורנות סביב מיטתו. שם ב'שערי צדק' החל הכל ונמשך למעלה מעשרים שנה מדי לילה, עד לכ"ח תמוז תשע"ב, יום הסתלקותו של סבא זצ"ל.

גם אז באשפוזו בבית החולים, היה קם הסבא מרן זצ"ל בעוד לילה ללימודו. אם כי בבית החולים עקב חולשתו נח מעט יותר, חצי שעה או שעה נוספת, ומיד התחיל ללמוד על מיטת האשפוז בטיפול נמרץ. אפילו חדר פרטי לא היה לו. הוא למד בקול רם עם המנגינה הידועה, וקול הלימוד התרונן בתוך המחלקה, אם כי נשמע מעט חלוש מהרגיל.

אני זוכר כיצד באותה שעת לילה מאוחרת זינקה לפתע אחות המחלקה ממקומה בתחנת האחיות, לעבר חדרו של סבא. היא פשוט ראתה שהמדדים הרפואיים קפצו באחת ברגע שהסבא התחיל את הלימוד הלילי. האחות נעמדה מן הצד, והתבוננה במחזה בהתפעלות מהולה בפליאה. הרב שאל מה היא רוצה? היא אמרה שהרב חייב מנוחה מוחלטת עקב חולשתו. הסבא לא ויתר ושאל אם הלימוד שלו מפריע למישהו? וחזר על השאלה שלוש פעמים. רק אחרי שהבין שהוא לא מפריע לאף אחד במחלקה, וכל הבקשה נובעת מדאגה למנוחתו, חזר והמשיך ללמוד כהרגלו.

מלבד הגדלות הנוראה שלו בכך שקם ללמוד כרגיל בבית החולים, רואים כאן גם את גדולתו העצומה בבין אדם לחברו, כשאם היה נאמר לו שזה מפריע לחולים האחרים, היה מוכן לוותר על הלימוד, ובלבד שלא יהיה לימודו על חשבון אדם אחר.

מאז, כאמור, התחלנו בתורנויות סביב ביתו של סבא זצ"ל. באותם לילות בתקופה הראשונה היה מדובר רק על השגחה מועטה, לראות ולהיווכח שהכל בסדר. יכולנו לישון במהלך הלילה ולא היינו צריכים לעזור לסבא, שהיה עדיין שרוי בכוחותיו והסתדר באופן עצמאי לחלוטין. בתחילה ישנתי שם פעמיים או שלוש בשבוע, כשהרבנית היתה בבריאותה. לאחר מכן היתה תקופה שנמשכה כשנה תמימה בה ישנתי בבית הסבא באופן רצוף משך כל השבוע, כולל שבתות וחגים.

בתקופה הראשונה, כשהיה בשיא כוחותיו ישנתי בחדר הפנימי. היה לסבא בחדר סולם עץ פשוט ביותר, לא מתקפל, כדוגמת סולמות הפועלים שצריך להשעינו באלכסון ולטפס עליו. כשנצרך לעיין בספר בעיצומו של הלילה, היה סבא נכנס לחדר ובהתמצאותו הרבה היה מוצא על נקלה את הספר גם בחשיכה. לעתים, כשהספר לא היה במקומו, היה נצרך להדליק את האור, ומיד היה בודק ומתבונן בי היטב אם האור מפריע לי לישון, אם ראה שאיני ישן באופן רגוע, היה מוותר על העיון בספר וחזר למקום לימודו. הייתי עושה את עצמי ישן, שוכב במיטתי ער אך בלא לזוז, כדי שסבא יוכל לעיין בספר כאוות נפשו. לעתים היה סבא מתעכב בחדר כרבע שעה, עד שגמר לעיין והחזיר את

הספר למקומו, ופעמים שהבחנתי בו כשהוא נותר לעמוד במרומי הסולם שלוש וארבע דקות ארוכות ומעיין כל העת בספר בריכוז נורא.

הכרת הטוב שלו אלינו היתה מיוחדת במינה. הוא הקפיד לשלם לכל הנכדים שישנו אצלו, ולא היה ניתן לסרב לכך. כשהוא נתן לכל אחד את השיק בו רשם סכום מכובד, היה מספיק שינענע מעט בראשו כדי למנוע מאתנו להתנגד לקבלת התשלום. הוא גם דאג שנחוש באווירה טובה והשתדל ככל יכולתו להנעים לי את השהות בבית.

פעם בסעודה שלישית, כשהרבנית היתה ממש בחודשי חייה האחרונים, היא הכינה ביצה קשה ובטעות נשפך מלח בנדיבות רבה מדי. אני סעדתי עמם ופשוט לא יכולתי לאכול את הביצה המלוחה, אך סבא סיים לגמרי את האוכל עם כל כמות המלח שנשפכה שם, במידותיו הטהורות וברגישותו הרבה למנוע מבוכה מהשני. ובכלל, אכלתי המון שבתות אצלו, הוא אף פעם לא פספס לומר לרבנית, או למי שטרם עברו בהכנת הסעודות, שהאוכל היה 'זייער גוט', כשהוא מלווה את דבריו בתנועה מיוחדת של הארת פנים, ולא רק כמילים בעלמא.

סבא זצ"ל היה מקפיד כל יום מימות השבוע לאחר תפילת שחרית לקרוא קטע מהפרשה 'שנים מקרא', ובליל שבת קודש,

בין קבלת שבת למעריב, היה משלים משביעי עד לסוף הפרשה עם התרגום. ליל שבת אחד, היה זה לאחר פטירת הרבנית וישבתי עמו בשולחן שבת, אני וסבא בלבד. שרנו 'שלום עליכם' ו'אשת חיל', ולפתע מבקש סבא ממני, הייתי בחור צעיר כבן י"ח שנים, והוא מבקש ממני 'רשות', להשלים את הפרשה. היו חסרים לו כמה פסוקים בסדר הפרשה 'שנים מקרא' והוא ביקש ממני להתעכב מעט בקידוש כמה דקות מועטות, כדי לסיים את הפסוקים שנותרו לו עוד קודם הסעודה. עד כדי כך נזהר והתחשב בנכדו הצעיר!

בימות החול, הייתי חוזר עמו מהתפילה בבוקר בבית המדרש 'תפארת בחורים' הישן. ציבור גדול ליוו אותו עד הבית, שאלו שאלות כל הדרך, והיו מתעכבים ליד הדלת לסיים את שאלותיהם. בינתיים, הייתי מנצל זמן מועט זה ועולה לפניו לבית, ומכין את ארוחת הבוקר וכל הנצרך. סבא היה אוכל, מברך ומיד מתחיל ללמוד כהרף עין. נדיר ובלתי מצוי היה שיקום ממקומו במהלך הארוחה. יום אחד בזמן הארוחה ישבתי על הכיסא ולפתע הוא קם ממקומו בטרם סיים לאכול. התברר כי שכחתי להניח על השולחן את הכפית, והוא קם להביאה בעצמו. הוא לא העיר לי ולא ביקש ממני שאביא לו, ברגישותו המופלגת, אלא טרח והביא בעצמו. כך היה גם אם

במקרה שכחתי להגיש לו בזמן 'מים אחרונים'. אף פעם לא ביקש אלא היה ניגש ומביא בעצמו. מקרה מעניין אירע לי בבוקרו של יום פורים דמוקפין, כשחזרנו לאחר תפילת שחרית וקריאת המגילה. בכניסה לבית היתה מונחת על הרצפה איזו חוברת, ממש באמצע המדרגות, באופן שרבונו מרן זצ"ל יהיה חייב להיתקל בה בדרכו. הבחנתי מיד כשנכנסנו שסבא התכוף לרצפה והרים משהו... הוא עיין קלות בחוברת, ומיד אח"כ קרע אותה לכמה וכמה גזרים והניח באשפה. בסקרנותי מיהרתי אחריו ובדקתי מה הכילה החוברת הזו, התברר לי כי היה זה עיתון פורימי שהוציאו אנשי בלייעל שחפצו לעשות ליצנות מהנהגתו של מרן הרב שך זצוק"ל. מישוהו הניח את החוברת בכוונה בדרכו של מרן זצוק"ל אך הוא קלט זאת כהרף עין והשליכה למקום הראוי לה.

כיוצא בזה היו רבים נוהגים לשלוח לביתו של מרן זצוק"ל עיתונים ועלונים מכל הגוונים, מתוך מחשבה נואלת שהוא יטרח לעיין בהם... אחד הנכדים ביקש ממנו פעם רשות לקחת את אחד העיתונים שהיה שייך למגמה משיחית ידועה, סבא אמר לו: "נעם אויס און פארברען אויס..." (- תיקח ותשרוף...)

כך, למרות שקיעותו העצומה בתורה, התברר לנו הנכדים פעם אחר פעם כי מרן זצ"ל מצוי היטב בעניינים העומדים על הפרק, והבין בתוך שניות מועטות כל דבר לאן הוא משייך ומה יש לעשות עמו.

הכלל

סבא מיד אמר: "זו הרי שאלת ה'פני יהושע' בסוגיא"

נכד רבנו מרן זצוק"ל, הרה"ג רבי שלמה אלישיב שליט"א [בן הגאון רבי אברהם זצ"ל], שהיה מוותיקי העומדים בלילות בבית ד', מספר ל'הפלס' על הרשמים שנחרתו בלבו מאותם לילות הוד במחיצת הסבא הרגול, ובפיו עדויות מרטיטות מכלי ראשון:

"זכיתי לשהות בביתו של הסבא מרן הגרי"ש זצוק"ל כ-17 שנים, בתורנות עם הנכדים האחרים. ישנתי שם החל משנות לימודי בשיבה קטנה, ואחר כך בשיבה גדולה, עם הפסקה של שנתיים לאחר נישואי בשעטור"מ, ואח"כ חזרתי שוב עד לסוף ימיו ממש".

"לספר על כך? - וכי מה יש לספר, הוא פשוט ישב ולמד מדי לילה לאורך השנים ללא כל שינוי. פעם, כשיצא ספר עב כרס על תולדותיו ופעולותיו של אחד מגדולי הדור, אמר לי אבי זצ"ל: מה יכתבו על הרב אלישיב? הרי הוא רק יושב ולומד ולומד... זה מה שראינו בבית הסבא, ללמוד וללמוד ועוד ללמוד. רק לאחר תקופה שמנו לבנו גם לפרטים הקטנים בהנהגותיו המדוקדקות והמעודנות להפליא".

"היה לנו את התפקיד להכין את כוס הקפה בשעת לילה, וזה היה 'מהעבודות הקשות שבמקדש'... צריך להבין שלולא אותה כוס שתייה בודדת בלילה, היה מרן שרוי בצום ממושך. שכן מאז שאכל ארוחת ערב לא הכניס לפיו דבר, עד לאחר תפילת שחרית, מלבד אותה כוס קפה. אם הוא לא היה שותה את הכוס הזו, הוא היה ממש בצום ארוך, כשגופו זקוק לנוזלים מהמאמץ הגדול שהשקיע בלימוד שעות ארוכות במשך הלילה".

"היה צריך להקפיד במשנה זהירות להגיש את כוס הקפה בדיוק בזמן. דהיינו, באותו רגע שהתיישב ליד השולחן, וטרם צלל במהירות לתוך לימודו. פעם איחרתי בכמה שניות, והוא החל ללמוד, וכיון שהוא כבר התחיל לא עזר לי שום דבר. הוא פשוט לא הסתכל לכיווני ולא ראה כלום. נענעתי את הכוס על השולחן והוא לא שם לב. היתה חשיבות מכרעת להגיש את השתייה ולהסב את תשומת לבו לכך מיד כשהתיישב ללמוד, לא רגע לפני ולא רגע אחרי".

"בכל אותם לילות, משך כל השנים הארוכות, כמעט ולא ניתן היה להצביע על שינוי משמעותי. המחזה נורא ההוד של שקיעות עצומה בתורה

חזר על עצמו ונשנה מדי לילה בלילה. מקרה אחד ומיוחד, נדיר מאין כמותו, אירע כמדומני בשנת תש"ס, בליל שלג כבד שירד אז בירושלים. למדתי בשכונת 'בית וגן' והייתי אמור לשהות בתורנות בבית הסבא. סידרו לי רכב מיוחד עם שרשראות, עמו אצליח להגיע בשלום עד לבית ב'מאה שערים'. גם בלילה ההוא התיישב מרן ללמוד כהרגלו. היה זה רגע של הקלה עבורי שהנה הצלחתי לבצע שליחותי, ולמרות הקור העז הכל מתנהל כשורה. לפתע שמעתי שסבא קם ממקומו בחדר החיצוני, ומגיע לכיוון הסלון, והוא אומר לי לתדהמתי: 'למה אתה לא יוצא לראות את השלג? מאוד יפה בחור'... הוא קם במיוחד כי חשש שאני מפסיד משהו בגלל התורנות בביתו. כך לקח את הרגשתו במלוא תשומת הלב".

"הזריזות שלו בלילה, זה ממש בלתי נתפס.

במהלך הסעודה, אך היתה לי יראת כבוד לשוחח עם הסבא ולשאול את השאלות המוכנות אצלי, כיון שמעולם לא דיברתי עמו שיחה משמעותית קודם לכן".

"פתאום שמעתי את סבתא שקראה לסבא הצידה ולחשה: 'יוסף שלום, הוא לא מדבר, תעשה משהו...' אחרי זה לא נותרה לי ברירה, החלטתי שאני מתחיל לדבר, ויהי מה. שאלתי שאלה אחת, והוא אמר לי מיד שזו שאלה של ה'פני יהושע'. בגאונותו של סבא כל רז לא אניס ליה... הוא טרח לעלות בסולם ולהראות לי את השאלה המובאת בפני יהושע. הוא גם מאוד פרגן לי ועודד אותי".

"אח"כ ביום ראשון הוא גם זכר להגיד לאבי זצ"ל שהוא נהנה ממני..." מסיים רבי שלמה אלישיב, "וזה לבד היה שווה עבורי מליון דולר!"

תוך שניות ספורות מאז שהשכים, סבא היה צריך להתארגן ולהיות במקומו. היה ממש לחץ לעמוד בקצב המהיר והזריז שלו. הוא היה מקפיד לשטוף פנים, והמים בברז היו קפואים לגמרי בצינה הירושלמית. היה אמנם מכשיר שחימם את המים, ואם זכרנו והדלקנו אותו בזמן, מה טוב. אם במקרה אחרנו, לא היה סיכוי שימתיץ עד שהמים יתחממו מעט. הוא שטף את פניו כרגיל במים הקפואים, ומאומה לא נראה על פניו".

"פעם ראשונה שכאתי להיות עם הסבא בסעודת שבת, זה היה כשלמדתי בשיבה קטנה, עוד בחיי הסבתא הרבנית ע"ה. במהלך השבוע הכנתי כמה שאלות טובות בלימוד, כדי לדבר עם סבא בסעודה. עד היום אני זוכר את השאלות הללו במסכת גיטין... ישבנו לסעודת ליל שבת, סבא, סבתא ואני. צעיר בשנים הייתי וכמעט לא פצייתי את הפה. אמנם שוחחתי מעט עם הסבתא

לרונן ברירתה של תורה

אחד עבר עם ילדיו. האבא עבר ראשון ואחר כך הילדים נתנו יד למרן כל אחד בתורו, היתה שם גם ילדה קטנה, בתו של האברך, והושיטה גם היא את ידה לומר 'גוט מועד'. אביה לא ראה זאת, אך הסבא זצוק"ל ברגישותו אמר לה: 'את תתני יד לאבא שלך...' אף כשהגעתי אליו עם רעייתי תחי' לאחר נישואי, להתארח בשבת, כשחזר מבית הכנסת בליל שבת ביקש לקרוא לה ולומר 'גוט שבת' באופן מיוחד, כדי להשרות אווירת נעימות בשבת הראשונה".

"פעם אחת בסעודה שלישית הגעתי לשם במקרה, חשבתי לאכול במקום אחר והגעתי אחרי שכולם נטלו ידיים. נשארתי לעמוד, אך רבינו מרן זצוק"ל סימן לי עם היד שאטול ידיים גם אני. מיד רצתי ליטול ידיים והתיישבתי בקצה הספסל, שם נשאר לי מקום. כולם כבר ישבו, ורבינו היה כבר עם החלה בידיים, אך סימן לי שאביא כיסא מהחדר הסמוך ואשב. כך חיכה לי בהיותי בחור צעיר, עד שהבאתי כיסא וישבתי. רק אז בירך המוציא".

והתחיל ליפול על הארץ. מרן זצ"ל לא הוציא מפיו ולו הגה קל, ואפילו כששכב על הארץ, עד כדי שמי שהיה במקום ולא ראה אותו נופל, לא יכול היה לדעת זאת כלל. כך שלט באופן מוחלט על מעשיו".

"באחד הלילות בשנותי האחרונות סיפרו לו שיש בדרך רב נכבד שרוצה להגיע ולהיכנס אליו. אך הסבא זצ"ל אמר שאין בכוחו לקבלו. זה לא היה זמן שרגילים להיכנס, מרן זצ"ל היה אז באמצע ארוחת ערב. אח"כ אמרו לו שהודיעו לרב ההוא שהוא כבר הלך לישון. מרן שמע ולא הגיב. אחרי דקה אני רואה שסיים לאכול במהירות, בירך ומיהר מיד לעלות על יצועו..."

"אפילו בכבוד ילדים היה נזהר הסבא זצוק"ל", מעיד הרה"ג רבי יעקב ישראלזון, "פעם בחול המועד עברו לפניו בביתו כמה אנשים לומר 'גוט מועד', ואברך

ללימודו. כך בכל לילה כשעמד ללכת לישון, מיד כשקם ממקומו בשולחן סידר את הגמרא והספרים שצריך עבור הלימוד הבא, כשמשכים קום בעוד לילה ומתחיל לרונן ברירתה של תורה. הכל היה מוכן ומזומן, כך שבבוקר יוכל מיד כהרף עין להתחיל את לימודו. גם כשהיה צריך לצאת לרגע באמצע הלימוד, לא היה סוגר את הגמרא, אלא מניח עליה מגבת וכדו' כדי שיוכל לחזור ללא עיכובים. כשהיו מפריעים לו באמצע הלימוד היה משאיר את אצבעו כל הזמן במקום שאחז בו, כדי שיוכל להמשיך מיד בלימודו, והיה מסדר את סדריו מראש שלא יפריעו מלימודו".

"כל אורחותיו ודרכיו היו מחושבים להפליא, וניהל כל מעשיו בדקדוק המעשים, עד קוצו של יוד, שלא לעשות שום תנועה מיותרת או שאינה צריכה. זכורני, שפעם הייתי בחדר, ורבינו הלך עם ההליכון ונתקל בחפץ,

שיחה מרתקת עם נין מרן זצוק"ל הרה"ג רבי יעקב ישראלזון שליט"א שנתן מעט טעימה מהמחזות שחזה בקודש פנימה, בעת עמדו לשמש את זקנו מרן הגרי"ש זצוק"ל:

"הדבר הראשון שאותו לא יכול היה להסתיר והיה גלוי לכל, זו השקידה ואהבת התורה שהיתה לו מקטנותו ועד יומו האחרון. הדברים כבר ידועים על גודל ההתמדה, יגיעת התורה וניצול הזמן לדקות ולשניות. אך ברצוני להצביע על נקודה נוספת: שמעתי בשם מרן זצוק"ל מדוע אנשים שלומדים הרבה, שוכחים כל כך מהר את הלימוד, אפילו שחוזרים כמה פעמים? בין הדברים הזכיר את הכתוב 'התעייף עיניך בו ואיננו' שנאמר על דברי תורה, שבהיסח הדעת של שנייה אחת של הרף עין עלולים לאבד את הלימוד, וראויים הדברים למי שאמרם".

"אצל רבינו לא היה היסח הדעת גם בזמנים שהיה צריך להפסיק, כגון לנסוע למקומות שונים, או אפילו הפסקה לזמנים קצרים יותר כגון בביתו, דעתו היתה נתונה כל הזמן מתי יחזור

”מדוע עכשיו? אמר סבא, והצביע על שעונו...”

בדקות מצומצמות אלו לאחר הברלה נכנסו המוני הצאצאים שהגיעו מכל מקומות מושבותיהם, להתברך מפי סבא הדגול בברכת "א גוטען מועד", כאשר על הסדר עומד נכדו חביבו הרב "א רבי אריה שליט"א ודואג שכל אחד ואחד ייכנס באופן מכובד וראוי עם כל בני משפחתו.

אלא שבמוצאי יו"ט אחד הגעתי עם משפחתי, יחד עם גיסי ומשפחתו, מחוץ לעיר באיחור קל. כשעלינו לבית הסבא ראינו שכולם סיימו את הביקור הקצר וכבר עברו להתברך והסבא זיע"א שקוע חזרה עמוק בלימוד התורה. ע"כ ביקשתי מרבי אריה שליט"א שיכניסנו כעת. רבי אריה אמר: "אני, אינני מעז להפריע לסבא בלימוד, אם הנכם רוצים, באחריותכם, תיגשו להתברך..." כיון שהבנו שאין לפני פחות משתי דקות הסבא זיע"א סיים לברך את הצאצאים, שיערנו שלא יקפיד. ע"כ ניגשנו בחיל ורעדה והתקרבנו לקודש פנימה. כרגיל, לקח כמה שניות ארוכות עד שרבינו מרן זיע"א הרגיש שנכנסנו. כי סבא אינו רואה כלום מלבד את התורה... ע"כ אמרנו בקול: "א גוטען מועד", ואז הסבא זיע"א הרים את עיניו הטהורות מן הגמרא ומעיר לנו "מדוע עכשיו?!"... והראה על שעונו שהגענו אחרי הזמן, ואז בירך הסבא כל אחד ואחד בברכת "א גוטען מועד, ברכה והצלחה" וכו'.

והרי הדברים מבהילים עד למאד! באים מספר נינים ובני נינים שלא ראו את זקנם גדול הדור במשך זמן רב, ורוצים להתברך שזה אורך מס' שניות ותו לא... אך לא! אין זה הזמן כעת! עכשיו הזמן לחזור ללימוד התורה! ניתן רק להיזכר ברגעים נעלים אלו ולומר: "אשרי עין ראתה זאת!"

ידוע שלא היה שייך להיכנס לסבא זיע"א ולשוחח עמו 'סתם', ואף לא אנו הנכדים, ואפילו לא בשביל לומר שלום וכד'. כיון שבאהבתו ישגה תמיד בתורה הק', אלא, שפעמיים בשנה - במוצאי יו"ט ראשון של פסח, ובמוצאי יו"ט ראשון של סוכות, הקציב מס' דקות קצרות כדי שצאצאיו הרבים כ"י, בלעה"ר, יוכלו להיכנס לקודש פנימה כדי להתברך לרגל החג. מיותר לציין את גודל ההתרגשות העצומה שאפפה את כל הצאצאים, קטנים כגדולים, לקראת רגעים נעלים ונשגבים אלו... כאשר

(פ"ג): "אין דברי תורה מתקיימים אלא במי שממית עצמו עליה, שנאמר אדם כי ימות באהל", וכפי שמפרש המהרש"א בגיטין (נ"ז): שהתורה מתקיימת באדם הממית עצמו באוהל של תורה, שממית גופו ומסלק ממנו מותר התאוה. במעשה נורא זה ראיתי איך שסבא זיע"א סילק מעצמו מותר התאוה, וכל תאוותיו וחשקתו הוא ללמוד עוד תורה ועוד תורה עד בלי די. במחיצת הסבא זצ"ל התוודענו גם לניצול הזמן ושמירת הסדרים הדייקנית שלו, עד להקפדה וחישוב כל חלקיק של שנייה:

"זכיתי לשמש בקודש כלילות אצל הסבא מרן זצ"ל במשך שנים ארוכות", מספר הרב "א ר' שמואל אלישיב שליט"א "וכל הלילות היו שווים לטובה ברצף אחד של התמדה ושקיעות נוראה עד כלות הכוחות ועד בכלל בלימוד התורה הק', אשרי עין ראתה זאת!"

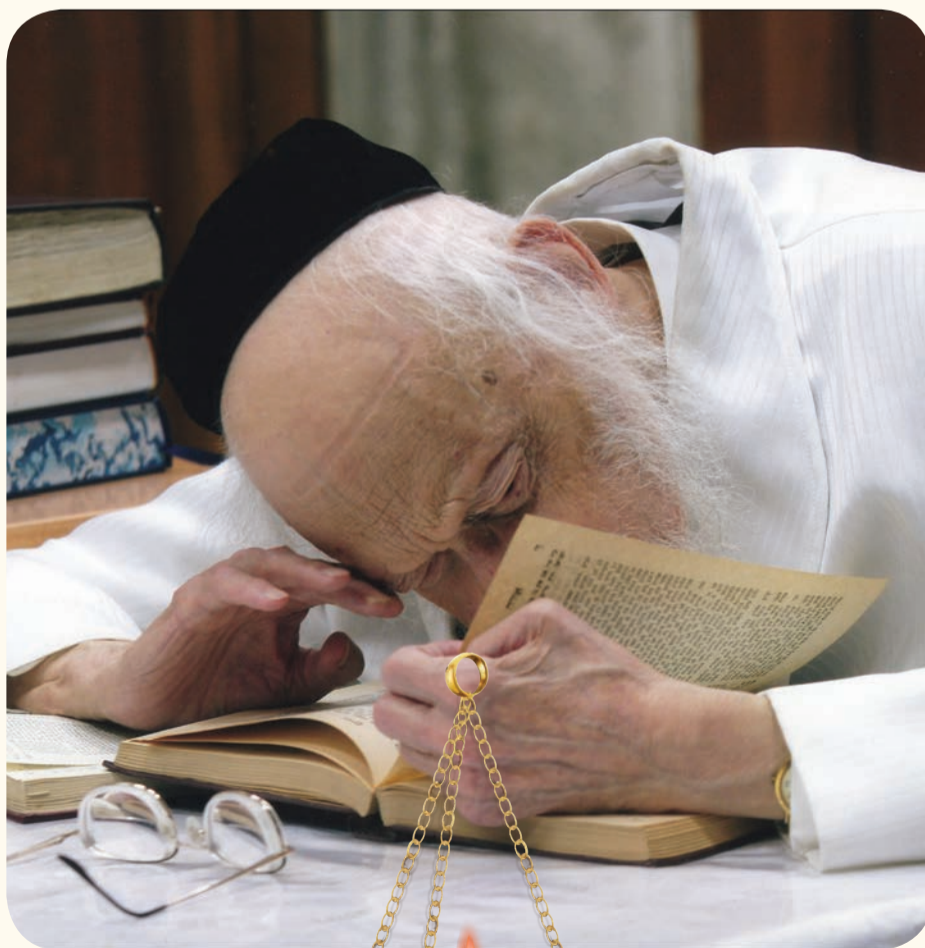
"באחד הלילות זכיתי לראות בחוש את עוצמת שקיעותו בתורה, באופן מבהיל. היה זה כשהגשתי לסבא זצ"ל את כוס התה כמידי לילה בשעת לימודו. הנחתי לידו את התה החם, והוא, כמובן לא שם לב. הוא היה הרי באמצע לימוד התורה, משובש חייו, ואיך ישים לב? מיד אחרי שהנחתי את התה החם, זקני מרן זצ"ל הזיז מעט את הגמרא תוך כדי הלימוד, והתה הרוחת נשפך על השולחן ואף על בגדיו של מרן זצ"ל, והוא לא השגיח ולא שם לב לדבר כלל, והמשיך ללמוד ביתר שאת וביתר עוז באותה התלהבות כמקודם, כשהוא לא מזיז ולו את אצבעו הקטנה, וממשיך בחרוותא דשמחה. נבהלתי ורצתי מיד כדי להעיר לו שלא ייכוה יותר בגופו, וכשהגעתי עד אליו והוצאתי את ריכוזו מתוך הגמרא, לא הבין מדוע אני מפריע לו בלימוד, וממש הקפיד עלי. רק לאחר שהראיתי לו שנשפך עליו תה רותח, מיד אמר שעכשיו מרגיש כאב גדול בגופו."

"המחזה הזה הותיר בי צמרמורת נוראה!" מספר רבי שמואל אלישיב בהתרגשות, "אדם שהוא בשר ודם מקבל כווייה בגופו ואינו מרגיש כלום, כיון שכל חושיו והרגשותיו נתונים במעמקי התורה הקד'. אך, ברגע שמנתקים אותו בכוח מהתורה, מיד הוא חש ומרגיש את הכאב הגדול..." אפשר להביא ע"ז את דברי הגמרא בשבת

זכינו לראות את עוצם גדלותו במיצוי הכוחות לתורה

לאור הנסיבות שלא היתה הזדמנות לראותו בעשרות השנים הקודמות, בלימוד שמעל לדרך הטבע ומעבר לכוחות האנושיים."

"זכורני שבת אחת מהאחרונות שלו בביתו קודם אשפוזו האחרון בבית החולים, שהיה חלוש מאד. בברכת המזון כידוע היה מקפיד כמו בכל תפילה ולימוד שלא להישען על משענת כלל, כדרכו תמיד שמלבד בקבלת קהל וכדו' כשנאלץ להרים את ראשו בכדי להביט בפני האנשים, רק אז היה מוכרח להישען מעט על הכיסא. וכך היה מתחילת ברכת המזון, כשהוא עורך ניסיונות להתרומם מהמשענת ונופל עליה חזרה פעם אחר פעם. מנסה לקום וללא הצלחה. וכך כל משך ברכת המזון נאבק שוב ושוב עם החולשה הנוראה, כשהוא לא נכנע, עד 'על יחסרנו'. זו היתה צורת החיים שלו שתמיד גם בחולשות הכי גדולות, כאשר אדם אחר היה פוטר את עצמו לגמרי, הוא לא נכנע לגופו ולכוחותיו האפסיים." "נקודה נוספת שהיה ניתן ללמוד ממנו, היא הסדר המדויק בעבודת ד'. זמן תורה לחוד וזמן תפילה לחוד. כי אמנם שתשוקתו לתורה היתה חזקה ומופלגת, בלתי ניתנת לתיאור, ולכאורה היה צריך להיות שהוא לא ישים לב שזמן תפילה הגיע, אך המציאות לא היתה כן. וכך לדוגמא בדקות שהיה אמור להגיע הנהג שלו לקחת אותו לתפילה, כל רשרוש קל היה מקפיץ אותו מהגמרא, אולי זהו הנהג. כשאנחנו פתחנו לעתים את הדלת באמצע הלילה, הוא לא הרגיש כלל בכך. אולם כשהגיע הנהג לקחת אותו והדלת נפתחה, מיד היה מרגיש שכעת זמן תפילה, ואיך שהיה רואה את הנהג, היה קם במהירות האפשרית וממהר עם ההליכון לכיוון הדלת."

נוראה. וכל זאת בגיל מאה! - רק כך ראינו את גדלותו הרבה יותר,

בכיפוף כל הגב לגמרי, ורק כדי להמשיך לקרוא בספר בשקידה

גם הרב "א רבי שבתי דב ישראלזון שליט"א סיפר על מיצוי הכוחות של מרן זצוק"ל באופן נורא לכל מתבונן, כפי שחזה בערוב ימיו של זקנו רבינו הגר"ש זצוק"ל:

"מדי דברי במעלת זקני מרן זצוק"ל, עולה על לבי מה שראיתי בעיניי בשנתיים האחרונות, בעת שהייתי בתורנות בביתו כלילות, דברים שאולי יכולים לבטא מעט את גדולתו של האי צדיקא ופרישא. ידועה חולשתו הנוראה של רבינו בשנותיו האחרונות ובפרט בחצי שנה האחרונה שעוד היה בביתו, לפעמים עד כדי שלא היה יכול ללכת ברגליו, גם בעזרת ההליכון אפילו פסיעה אחת. פעמים שאף לעמוד לא היה יכול, ולולי שהיו עומדים על ידו לתומכו היה נופל ח"ו."

"וכמדומה שדווקא בימי חולשתו הנוראה, התוודענו על רום מעלתו הנשגבה. כיון שלא מספיק להכירו בימים כתיקונם, ולו משום שאדם לא יכול ללמוד יותר מעשרים שעות ביממה, ללמוד יותר מאשר בעמידה, או לחילופין בשיבה מבלי להישען, ולהוציא כל מילה בשפתיו בנעימות מיוחדת. זה אמנם השיא שאפשר לראות בעין אנוש, אבל כמובן שזה עדיין לא מבטא את כל עוצם גדלותו."

"אולם כשהוא הגיע לגיל מאה שנים ויותר, כשהיה באפיסת כוחות מוחלטת, חולה מסוכן מאד. אזי להיות במצב חלוש זה ערני לילה כבוקר, מעריב כשחרית, אחרי 'משמר' כאחר שינה, ובכל זאת ללמוד בלי להישען על משענת כלל, לא בלימוד ולא בתפילה, לא בברכת המזון ולא בקריאת שמע, וכשצריך ע"פ הרופאים להיעצר ולהיעמד בעת הלימוד הרצוף, אז לעמוד בלי להפסיק רגע מהלימוד, גם אם הדבר כרוך

"שלא כהרגלו פתח סבא זצ"ל בדברים ואמר: ממש 'חד גדיא' אירע כאן..."

עיניו והבחיך לפתע בחתול העומד על שולחנו. הוא התבונן בחתול בפנים רציניות ואז בתוך כמה שניות פנה החתול לאחוריו וקפץ החוצה במהירות דרך חלון חדר ההמתנה בו למד מרן, ונמלט על נפשו.

עוד באותו לילה, לאחר זמן מה, נכנס סבא לחדר הפנימי בו ישנתי כדי להוציא ספר, והדליק את האור. הוא ראה שאני יושב חיוור ומפוחד מהמאורע שחוויתי זה עתה. ושאל מה קרה? אמרתי שאני חושש מהחתול שקפץ עליי, הוא הרי עלול להיכנס שוב ולהפריע לסבא... הוא ביטל זאת בתנועת ידו האופיינית כאומר מה יש כאן לפחד, היה ונגמר ומאום לא קרה. למחרת הוא גם שאל את רבי אריה אלישיב אם נרגעתי מהמאורע.

חלפו שבועות ספורים. ושוב אירע מקרה לא שגרתי. באמצע הלילה כשאני נם את שנותי, חשתי טפיחות על הכתף. הרב שם לב שהמים בברו הקר - רותחים. הוא העיר אותי כדי לבדוק אם קרה משהו, אולי שריפה או קצר חשמלי. מיד חיפשתי מה אירע, והוא בא עמי למטבח ואחר כך למרפסת לבדוק את הדוד.. אמרתי שאני אתקשר לרבי אריה ואברר מה זה ובינתיים הרב פנה למקומו והתחיל ללמוד. פתאום היתה הפסקת חשמל. בכל הבית כבה האור, חוץ מבחדר הלימוד. אחר כך כבה האור גם בחדר של סבא. לבסוף התברר שהבויילר דלק כל השבת ונשרף, וכך נגרמו כל שרשרת התקלות.

כשהגעתי שוב, אחר ימים ספורים, לתורנות הקבועה, המתניה לי קבלת פנים לא שגרית ממרן זצוק"ל, שפתח עמי בדברים ואמר לי משפט קצר וקולע: "ממש 'חד גדיא'... אתא שונרא ואתא מיא..." כך במילים ספורות קיפל מרן את שני האירועים יחדיו וגרם לי לחוש בהקלה אחר שני מאורעות חריגים עמם נאלצתי להתמודד בגיל כה צעיר. בכך זה לא הסתכם, סבא רצה לפצות אותי על כך, והוא הביא לי תשלום נכבד כפיצוי.

כך הוא שם לב לפרטים הכי קטנים. "הייתי בבית גם בשעה שסבא נפל ושבר את רגלו", מספר רבי אברהם סמט שליט"א, "שמעתי רעש וניגשתי לראות מה אירע. סבא סבל משתי שברים ברגלו שהתעקמה ולא הוציא הגה מפיו. הוא קם ממקומו וככל הנראה שכח ליטול את משקפיו וכך נתקל במדרגה וצנח ארצה. אולם גם אז לא פצה את פיו, וסבל את ייסוריו בכוח הבלגתו. מאז זכינו לעשות 'שימוש' של ממש בבית מרן זצ"ל, שנאלץ להיעזר יותר בבני המשפחה".

למרבה תדהמתי החתול פנה לכיוון האור ונכנס היישר לחדרו של מרן ההוגה בתלמודו. תפקידי היה כעת לשמור על הרב שלא ייבהל ולא יופרע מתלמודו, חשתי חסר אונים כיצד להתמודד עם הבעיה הבלתי צפויה. היה זה מחזה שלא מן העולם הזה, לראות את מרן יושב מרוכז בתלמודו ובסמוך אליו מסתובב החתול שלא חדל מיללותיו המחרישות. החתול הסתובב בין רגליו של סבא ממש דקות ארוכות ויילל, והוא לא שם לבו. לא ידעתי את נפשי וניסיתי להתמודד עם החתול, אלא שהוא חטף תעוזה וקפץ אל על, על שולחן הלימוד של רבנו, והתקרב עד אליו, כשהוא נוגע קלות בגמרא של מרן זצ"ל. וגם אז עדיין לא הבחיך מרן במתחולל על שולחנו. אולם מיד אחר כך הזיז החתול את דפי הגמרא שרבנו היה רכון עליה, ואז הרים סבא את

באחד ממוצאי השבתות בהם הייתי בתורנות בבית רבנו מרן זצוק"ל, אירע מקרה חריג שכבר סיפרתי אודותיו בעבר. כאמור, הייתי בחור צעיר בשיבה קטנה, ישנתי לבד בבית, אני וסבא, ומלבדנו אין איש. בשלוש לפנות בוקר, בעוד רבנו שקוע בתלמודו, שמעתי מתוך שינה ייללת חתול שצרמה באוזניי. התבוננתי סביב וגיליתי להפתעתי חתול שמתרוצץ על אדן החלון בסמוך למיטתי. החתול נבהל וקפץ היישר על המיטה שלי ומשם לרצפה. בבית שררה חשיכה מוחלטת מלבד בחדר של הרב, שישב ולמד כהרגלו. החתול יילל וחרק בציפורניו מתוך מצוקה, ואני נער צעיר פחדתי כהוגן, לא ידעתי כיצד להתמודד ולמנוע מהחתול לטייל בבית. הייתי שרוי בחשיכה ורק עיני החתול המיילל נצצו מולי בתוך האפילה...

מי שחווה במהלך שהותו בבית הסבא אירועים מפליאים ובלתי שגרתיים, הוא הנין המסור הרה"ג רבי אברהם סמט שליט"א שעשה לילותיו כימים בעת ששימש את זקנו, וניאות לספר לקוראי 'הפלס' מעט מהנהגותיו הייחודיות של מרן זצוק"ל:

"כמעט 15 שנים שהייתי עם סבא בלילות הארוכים שהוקדשו ללימוד התורה. לעתים ארבע פעמים בשבוע נכחתי בביתו. החל משנים מוקדמות כשהייתי תלמיד שיעור א' בשיבה קטנה, בשנת תשנ"ח, עוד בשנים שהיה עצמאי לגמרי וכלל לא נזקק לעזרה. אך כיון שיש הלכה לא לישון יחיד בלילה, היה רצון לסבא שיבואו לישון עמו בביתו".

"תפקידנו באותם ימים הסתכם היה בשני דברים זוטרים: לנתק את הטלפון ולכבות את האור. זכורני שהטלפון היה מצלצל ללא הפוגה, אולם מרן זצ"ל היה שקוע בתלמודו. לעתים הייתי עונה ומפנה שאלות דחופות לסבא. אך מעולם לא היה סבא עונה לטלפון בעצמו, למעט מקרים בודדים. כך למשל זכור לי כשהרמתי את השפופרת ועל קו הטלפון היה הגאון רבי ברוך שמעון סלומון זצ"ל רבה של פתח תקווה, וממקורביו הנערצים של מרן זצוק"ל. אמרתי לסבא כי הרב סלומון על הקו ויש לו שאלה דחופה, ואז באופן חריג נטל את הטלפון ושוחח עמו".

"יצא לי להיות בבית מרן גם בלילה בו התפוצצה פרשת הפאות הידועה, כשהתעוררו חששות שמקור השיער בהודו הוא בתקרובת ע"ז. כזכור נוצר אז רעש עולמי ובבית התקבלו המוני טלפונים מכל רחבי העולם. כמדומני שהגיע אז טלפון אפילו מרוסיה לברר מה דעת מרן הגרי"ש בנושא. לא רציתי לקחת אחריות בנושא כה רגיש ובעל השלכות, וניגשתי לסבא לשאול מה לומר להמוני המתקשרים. סבא אמר לי: "אתה צריך לנתק את הטלפון ולא לענות לאנשים, זה לא התפקיד שלך..." הוא חשש שאענה לאנשים בנושא כה מורכב, הדורש שיקול דעת עמוק לפני כל תשובה".

על אף שסבא היה אז קרוב לשנת התשעים שלו, לא היה לו כלל צורך בעזרה כלשהי. היה לנו 'מורא של כבוד' ממנו, כמעט ולא יכולתי לפצות את הפה מול הדרת פניו. היינו מדברים בנענוע ראש קל, וזהו. כך חלפה תקופה של כחצי שנה מאז שהתחלתי לשהות בביתו, בה לא החלפתי מילה עם סבא למעט רמיזות קלות בנענועי ראש".

כל הקשיים היו בטלים מול לימוד התורה

במיוחד לצורך זה בביתו, כדי לסייעו בהבאת הספרים וכיו"ב, נכנסתי לחדרו לצורך איזה ענין, וכשראה אותי אמר לי בלשון זו: 'אם אתה כבר פה, אז תביא את ספר פלוני', ובוזה ניכר שהקפיד לא לבקש עזרה כלל כשהיה יכול לעשות הדבר בעצמו, כדי לא להטריח אותנו". "זכורני אף שאז הוא למד מסכת ראש השנה כמדומה בסוגיות של קידוש החודש, ומידי זמן נכנסתי לחדרו לראות אם הוא לא מנמנם, הרי בכל זאת מדובר כשהיה בגיל מופלג שכזה, אך לתדהמתי הרבה הוא היה ערני לחלוטין כאילו אך זה עתה קם משינה של שעות רבות". "להגיע לדבקות כזו בתורה אין אנו יכולים להשיג, אבל ללמוד מדרכיו אנו יכולים, עכ"פ מעט מזער" מסיים רבי יצחק ישראלון את דבריו.

לילה, לא היה ישן כמו שצריך, אף בשעות הספורות בהן היה שוכב במיטתו. ובכל זאת לא היה ניכר עליו דבר כלל בתפילה או בלימוד בשעות היום. וכל זאת שייך רק במי שכל כך אוהב את תלמודו, וכאמור, כל זה היה בשנתו המאה ויותר, שכידוע שכוחות גופו כבר בקושי עמדו לו, אבל הכל היה בטל מול עסק התורה".

"כשנצרך לאיזה ספר, היה קם בעצמו ולוקח את הספר מהארון, ואפילו הנכדים שהגיעו לצורך זה היו צריכים לגשת אליו מיד כשהיה מתחיל לקום ממקומו, ולשאול אותו איזה ספר הוא צריך, אחרת הוא היה קם בעצמו. ואף זכורני שפעם אחת ששהיתי

הפסקה, וכבר הגיע הזמן שהוא רגיל ללכת לישון, ואף הרבה אחרי כן, אבל הוא המשיך בתלמודו".

"לאחר כמה שעות כבר התחיל להיות מאוחר מאד, ניגשתי אליו וניסיתי לעורר את תשומת ליבו שכבר מאוחר, ודאגתי שמא יש איזו בעיה, אך הוא בשלו ואמר לי שהוא ישן כבר בצהריים מספיק... וכך למד ולמד ללא הרף. כשהצעתי לו את כוס הקפה בשעה שכבר הגיע הזמן שבכל בוקר היה כבר קם, סירב והמשיך בתלמודו, כך עד לשעות הבוקר עד שעת התפילה, וכמובן שבתפילתו התפלל כאילו ישן כל הלילה ללא שינוי ניכר מימים אחרים". "ראוי לציין שכמעט בכל

נין מרן זצוק"ל הרה"ג רבי יצחק ישראלון שליט"א זכה לשמש את זקנו בימי בחרותו, ולבקשת 'הפלס' משרטט עדות מרטיטה על אהבת התורה של מרן זצוק"ל:

"זכורני שבאחת הפעמים בהן זכיתי לשמשו ראיתי דבר מופלא, ומעשה שהיה כך היה: באחת השנים, מוצאי שבת פרשת כי תשא, היתה לי תורנות לשהות אצלו במשך הלילה. בשבת הייתי מחוץ לעיר והגעתי לשם כשעה ויותר לאחר צאת השבת. כשהגעתי, ראיתי את מרן זיע"א יושב ולומד בהתמדה כדרכו. אמרו לי אלו שהיו קודם לכן, שמצאת השבת הוא לומד כך, וזה היה בשעות המוקדמות של תחילת הלילה בזמן חורף, וכך למד שעות ע"ג שעות. לאחר כמה שעות כבר התחיל השעון לאותות שנהיה מאוחר, ראיתי שעדיין הוא ממשיך ללמוד ללא

מתגבר כארי על חולשתו הנוראה

שישים שנה אחרי, אני מרגיש את ההשפעה בלימוד שקיבלתי ממנו". היתה תקופה של כחודש ימים שמרן זצ"ל לא תפקד כרגיל, מפאת מצב בריאותו שהיה לקוי ורופף באופן חמור ביותר. לצורך המעקב הרפואי ניהלנו רישום מסודר, וכל אחד בתורו היה עליו לרשום את המצב בעת שעמד על משמרתו. לאחר שחלף חודש שמנו לב שבשבוע הראשון היה המצב קשה ומרן בחולשת כוחותיו התקשה לקום בשעת לילה, אולם במשך השבועות הבאים, בכל פעם חל שיפור מסוים נוסף. כך משבוע לשבוע חזר מרן לעצמו והכריח את עצמו לקום מוקדם יותר, עד שחזר להנהגתו הראשונה כבימי בריאותו. היה זה מפליא לראות שוב כיצד אט אט הוא מוסיף גבורה על גבורה גם בגילו המופלג.

לומדים ומשקיעים בתורה, אמר לו הסבא: נכון, אך אצלם לא העיקר זה לא התורה, וזו הבעיה". זכרני באחד הימים יצא עיתון חדש שחולק חנים בחדרי המדרגות בשכונה. חזרתי עם סבא הביתה אחרי התפילה, וכשראה בחדר המדרגות את ערימת העיתונים הגבוהה, אמר בזעזוע: "אזוי פיל ביטול תורה" (כל כך הרבה ביטול תורה) שמעתי פעם מהגאון רבי שלום חיים טכובר שליט"א, התבטאות מפליאה. הוא אמר לי שהוא תלמיד של החזון איש ושל הרב אלישיב. הכיצד? הוא הסביר ואמר לי: "הסבא שלך הוא הרב"ה שלי, למרות שאינו מכיר אותי. כי בהיותי ילד התגוררתי ב'מאה שערים' וכשהייתי חוזר מהחיידר הייתי נכנס לעזרת נשים של 'אוהל שרה' ומסתכל משך שעות ארוכות לראות את הסבא לומד, וזה הכניס לי כזה 'ברען' שעד היום,

הנורא שבעתיים. ואף לאחר שחלפה תקופה ארוכה הוא אמר לי שזה עדיין מחזק אותו". רבי חיים אהרן מספר על עובדה נוראה: "בתחילה לא הבנתי את שפת האידיש, ומרן זצ"ל ידע זאת וזכר תמיד לפנות אליי בעברית. אפילו באמצע השינה לא היה מתבלבל אף פעם, וזכר לדבר עמי בעברית. אך לא אשכח איך שבכל פעם שהיה צריך איזה ספר או משהו אחר באמצע הלימוד, והיה מבקש ממני, היה מבקש באידיש, כי באמצע הלימוד בשקיעות הנוראה שלו, לא היה שם לב כלל מי עומד על ידו. מחשבותיו היו תפוסות בלימוד הגמרא בריכוז מלא, וכל שרעפיו יחד עם כל ישותו משועבדים היו אך ורק לתורה". "היה פעם שהלך עם אאמור"ר שיכל"ח ברחוב וראה איזה מוסד מסוים, והסבא הביט בעין לא טובה על אותו מוסד, שאלו אבי והרי גם שם

שיחה נוספת ערכנו עם הרה"ג רבי חיים [בהג"ר אברהם צבי] ישראלזון שליט"א שהעלה זיכרונות מהבית פנימה: "הכנסתי פעם חבר לבית הסבא, הוא חפץ מאוד לראות מהחלון את מרן בלימודו בשעת ליל. אותה תקופה היה מרן כבר חלוש מאוד בכוחותיו, כשנה וחצי קודם הסתלקותו. אולם על אף חולשתו היה משכים קום ומתאמץ להגיע לשולחן, ולומד עד שראשו נשמט באפיסת כוחות". "אמרתי לחברי בצער שהיום הסבא לא מרגיש טוב. אך החבר אמר כי דווקא מכך הוא מתפעל, שלמרות חולשתו הוא בכל זאת לא מוותר לעצמו, עד שמתגבר כארי ולומד ככל יכולתו מתוך חולשה נוראה. אין זו 'גבורת ארי' גרידא, אלא אדם חלוש לגמרי שאוזר כוחותיו ונהפך לאריה, ודווקא בשל כך השפיע עליו המחזה

ארחות והנהגות כפי שחוויתי בבית מרן זצוק"ל

אל שולחן המערכת הגיעה רשימה פרי עטו של הרה"ג רבי יונה [ב"ר יעקב] ברלין שליט"א שעמל לערוך פניני הנהגות יקרים מפז, כפי שחווה בבית הסבא מרן זצוק"ל, והרי הם מוגשים לתועלת הקוראים:

בשבת חנוכה תשס"ח הייתי בתורנות אצל רבנו זצוק"ל בפעם הראשונה. בבוקר אחרי שמרן זצוק"ל קם ושתה את הקפה שאלתי אם צריך עוד משהו, ואמר לי בנועם: 'דו דער עיקר גיי שלאפן' (-העיקר שתלך לישון). וחזר על זה עוד פעם, וכן היה בכל הפעמים הראשונות.

בחורף תשס"ח שאלתי קמיה שאלה בשבת, שנשאלה בדרך חידוד בישיבת 'כנסת יצחק' בחדרה. למחרת אחרי הסעודה כשהיה במיטה בחדרו, שאל אותי מה לומדים בישיבה? ואמרתי לו 'בבא בתרא'. אמר לי: "אה, לכן שאלת, הפשט לא כך אלא כך". ולמדתי מזה ב' דברים, גם שרצה להעמיד על האמת ומיד קלט במה מדובר, וכן שהקפיד לשאול בחדר פנימה כדי שאף אחד לא ישמע.

לאחר שאירעה שריפה בבית בנו הגאון רבי משה שליט"א, הייתי שם בשבת ושני נרות התחברו יחדיו לאבוקה גדולה. הראנו לו את זה, ואז פנה לרבנית אסתר תחי' אשת הגר"מ אלישיב ואמר לה: "ס'איז נישט קין שריפה" (-זה לא 'שריפה'). כי הבין שעכשיו היא מוטרדת מענייני שריפות.

בעניין גיל הנישואין אמר שהיום לפני גיל 19 אין שיקול הדעת להתחתן, וכלשוננו "פאר ניינצן קען מען נישט" (-לפני גיל 19 אי אפשר להתחתן) כשהגעתי לגיל 20 אמר "נו, מ'דארף שייך חתונה האבן" (-צריך כבר להתחתן). אמרתי לו שיש עוד זמן, ואחרי זה כשנתיים לא דיבר על זה, וגם כשמאן דהו אמר לו שייתן לי ברכה, עשה תנועת ביטול עם היד. רק לפני שהתארסתי אז בירך, ועזר בס' מ'דהרה. ודרך אגב הבאתי שם כמה וכמה בחורים לקבל ברכה על שידוך, וכולם התארסו תוך שנה.

בחודש כסלו תשס"ט כשהיה פיגוע רצחני בעיר מומביי בהודו, הגיע בשבת קודש באמצע התפילה הגאון רבי אהרן ברנדסדורפר שליט"א לשאול שהגיעו ידיעות שכנראה הרה"ח רבי אריה לייב טייטלבוים הי"ד, חתן האדמו"ר מתולדות אברהם יצחק שליט"א, נהרג שם, והאם היתומים יאמרו קדיש? בהתחלה אמר שכן, ואח"כ שבא לביתו אמר "מה עם האלמנה?" ואמר שההלכה שאם יש עגונה לא אומרים קדיש, ושלח את נכדו הרב הגאון רבי אליהו רימר לומר להם שלא יאמרו קדיש.

ובשבת ההיא כשלא חש בטוב אמרתי לו שצריך לשיר זמירות שבת, ולא היה בכוחו. אמר לי 'תשיר אתה', ואז הוא עזר לי קצת. הדרך הייתה שבדרך כלל בליל שבת כיבד בזימון את הבן או החתן שהיה שם, ובבוקר כיבד את הבחור שהיה בשבת בתורנות, ובסעודה שלישית זימן הוא בעצמו. ופעם כשהתמנה ר"מ חדש ומופלג בתורה בישיבת פוניבז', ושמע כי נינו הרה"ג ר' יצחק ישראלזון שליט"א שהיה אז תלמיד הישיבה והתארח על שולחנו, שומע שיעורים מאותו ר"מ, אז בסוף הסעודה אמר לו: "נו, מסתמא אתה לומד טוב אצלו, אז תעשה זימון", וכיבד אותו בזימון להפתעת הנוכחים. שמחת נישואי נערכה בשערט"מ בבני ברק בחודש אדר א' תשע"א, יום אחד לפני התחתן הרה"ג ר' יעקב זייבלד שליט"א, שגם היה ישן אצל הסבא, ואחר כך ערכו 'שבע ברכות' לשנינו יחדיו בקראון, וישב שם מרן זצוק"ל למעלה משעה כהכרת הטוב לשני ניניו ששהו בביתו בתורניות בלילות.

הרגיע את הסובבים, ואף לפעמים אמר איזה מילתא דבדיחותא כדי שלא ייבהלו. הקפיד מאוד לשמוע בקול הרופאים. כשחלה בדלקת ריאות בערך בחורף תשס"ט, אמרו הרופאים שלא יכניסו אנשים לבית, בגלל שעדיין לא היה בריא, והמערכת החיסונית עדיין חלשה. סוכם איתי שאבוא בשבת בבוקר להיות שם. הגעתי ושמעתי קריאת התורה בביתו, ואחר כך כשראה אותי שאל שהרי אמרו שלא יכניסו סתם אנשים? ואז אמרו לו שהגעתי בשביל להיות עמו בתורנות, ונחה דעתו. ופעם הייתי נוכח כשהגיע הגאון הגדול רבי נתן צבי פינקל זצ"ל בע"ש לבית הסבא, וסיפר שעומד לנסוע לחו"ל. הרב קם ללחוץ לו יד, ושאל: 'הרופא מרשה לך?' והוא ענה שלא שואל... כל פעולה, עשה עם כל הכוונה. גם כששר זמירות שבת, שר מתוך הכתב עם כל הריכוז,

"הבאתי למרן זצוק"ל את המכתב, והוא ביקש כי אקריא אותו שוב בפניו, מילה במילה"

"לאחר מכן נטל מרן בידו את העט בכוחותיו הדלים, וחתם על המכתב, שהסעיר את הציבור ימים רבים, וליכד את הציבור החרדי כולו למאבק נחרץ בניסיונות החילון והשילוב בתרבות אנשים חטאים" – מסיים נינו של רבינו את סיפור הדברים המרטיט.

אודות דקדוקו והקפדתו של רבינו מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל בחתימתו על מכתבים, ואפילו מכתבי ברכה והמלצה, מספר רבי יחזקאל את שהתרחש בדידו, בעת ששהה בביתו של הסבא הגדול:

"באותה תקופה, בחודש אב שנת תש"ע, נאלצה ישיבת גרודנא לעזוב את בנייני הישיבה בקרית הישיבה באשדוד, ולתור אחר מקום חלופי, עקב פנייה לערכאות בלא לדון על פי דין תורה. הדבר כאב מאוד לרבינו מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל. בשל כך פרסם רבינו מכתב מעל גבי העיתון, ובו מחאה על הדברים כפי שהתנהלו. כאבו של מרן זצוק"ל, אותו ביטא ברבים, בא לידי ביטוי בפסקה שנכתבה על ידו בכאב רב 'אוי לנו שכך עלתה כימינו', כשהוא לא מסתיר את כאבו על חילול שם שמים בהוצאת ישיבה קדושה מבנייניה, והחרבת בית מדרש שוקק בבחורי חמד ואברכים לומדי תורה".

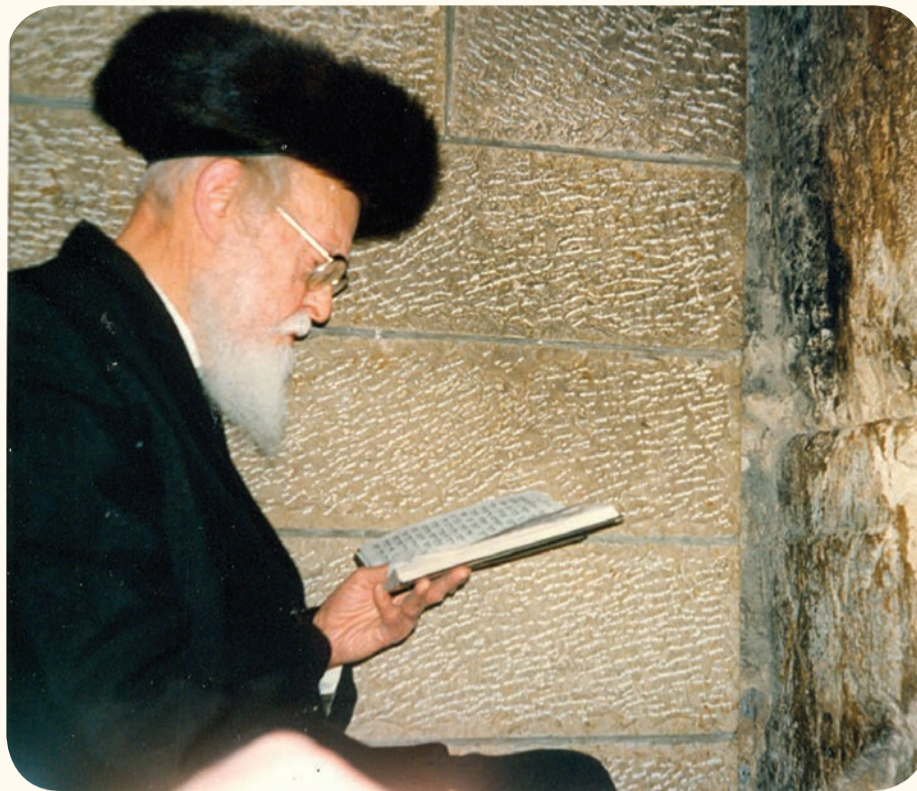
באותו מכתב הרעף מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל דברי חיזוק על ישיבת "גרודנא" שבראשות הגאון הגדול רבי דוב צבי קרלנשטיין זצוק"ל, והוסיף וכתב: "ועמו בני הקהילה ואברכי ותלמידי הישיבה הקדושה גרודנא באשדוד". ("כתבוננו לדורות" – אגרת רל"ג)

הרה"ג ר' יחזקאל ברלין שליט"א, סיפר על שאירע באותה עת, כשהיה בביתו של רבינו זצוק"ל: "ביום שישי, עש"ק פרשת עקב תש"ע, שהייתי בביתו של סבי זקני זי"ע. הסבא, מרן זצוק"ל, עסק באותה עת בעניין מכתב התמיכה בישיבת 'גרודנא'. הוא פנה אליי וביקש לדעת כמה אברכים מתגוררים בקרב קהילת ישיבת גרודנא באשדוד. לא ידעתי להשיב על כך, והסבא זי"ע ביקש ממני לברר את הדבר במדויק".

"נזכרתי לאחר מכן, כי בן משפחתי ביקר באותו שבוע בעיר אשדוד. במסגרת תפקידו הוא סייר בתלמוד תורה של הקהילה המקומית. פניתי אליו לברר את מספרם של בני הקהילה, והוא השיב כי מתגוררים בקרית הישיבה באשדוד כשלוש מאות משפחות אברכים. עם מידע זה שבידי פניתי למרן זצוק"ל, והוא שאלני 'מנין לך?' השבתי כי אחד מבני המשפחה מסר את הנתונים. 'ומנין הוא יודע?' הוסיף מרן להקשות. סיפרתי לו כי הוא ביקר בת"ת המקומי באותו שבוע. אז נחה דעתו".

"באותו זמן לא הבנתי מדוע פרט זה כל כך חשוב לסבא זצוק"ל. הן ידוע כמה קימץ הסבא במילותיו, ומדוע אם כן, נדרש שוב ושוב לנושא זה. אך במוצאי שבת, כשהתפרסם המכתב, הוברר לי כי נוסח המכתב בו מוזכרים בני הקהילה, הוא שגרם לסבא לדרוש את הנושא. ככל הנראה הוא סבר בדעתו כי אם בני הקהילה מועטים במספר, אין להקדימם לתלמידי הישיבה והאברכים, כפי שמופיע בנוסח המכתב, או שמא אין צורך להזכירם במכתב כלל".

"כך התוודעתי בצורה מוחשית", מסכם הנין הרה"ג ר' יחזקאל, "כיצד רבינו מרן זצוק"ל מקפיד ומדקדק בכל תיבה ותיבה, וכיצד הוא חש באחריות כבדה, אף בדברים של מה בכך. באופן אישי נכחתי וראיתי כמה נזהר הוא בזהירות יתירה לדייק ולדקדק, ובלבד שלא לסטות מן האמת אף לא כחוש השערה".

עצר אותי מרן זצוק"ל וביקש כי אחזור שוב על הדברים, מפני רצונו לדייק ולדקדק בכתוב, וכך עשיתי".

אכן, הקראתי את המכתב באוזני מרן זצוק"ל והנוכחים במקום, מראשיתו ועד סופו, ורבינו האזין בריכוז לכל מילה. פעמיים במהלך הקריאה

נינו של רבינו הרה"ג רבי יחזקאל [בהג"ר אברהם] ברלין שליט"א חווה רגעים מרוממים במעונו של מרן הגרי"ש זצוק"ל, ואף היה עד לחתימת מרן זצוק"ל על המכתב ההיסטורי נגד האקדמיות ומסלולי הצבא, במוצ"ש מקץ תשע"ב.

רבים לא יודעים אודות המעורבות הגדולה של מרן זצוק"ל בענייני הציבור ובמערכות היהדות עד לפרטי פרטים. שכן מאז ביקש ממנו רבינו הגדול מרן האבי עזרי זי"ע"א כי יאות לשאת בעול הנהגת הציבור, היו עולים על שולחנו ונחתכים על פיו כל ענייני הכלל. לעתים אף עבר רבינו זצוק"ל על המאמרים בעיתון בעצמו, טרם אישר את פרסומם.

מספר רבי יחזקאל ברלין: הייתי נוכח פעם כשמרן זצ"ל קרא מאמר חריף שהשתרע על פני עמוד שלם, בשעה שרגשו רוחות היהדות הנאמנה לאחר הבחירות לעיריית ירושלים. כותרת המאמר היתה 'בואו חשבון' וחזיתי כיצד רבינו הקדיש זמן ניכר, שהיה יקר מפז עבורו, ועבר כמעט על כל המאמר, וכשהגיע לקטע אחד לפני סיום המאמר, הניחו מידו והתבטא: "זה חריף – אבל טוב..."

רגע של היסטוריה היה במוצאי שבת פרשת מקץ, חנוכה תשע"ב, כשרבינו מרן זצוק"ל חתם על המכתב הנודע בו פרש את משנת ההשקפה התורתית אודות מגמות החילון שהחלו אז לפשוט בשולי הציבור החרדי. באותה תקופה, בראשיתו של חורף תשע"ב, חולשת הגוף של רבינו עט"ר מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל גברה. בשל מחלתו מיעט רבינו זצוק"ל לצאת מביתו ולהופיע בפני הציבור. אף את השיעור היומי לא היה בכוחו למסור זה ימים ארוכים.

אך למרות חולשתו הנוראה, בראות רבינו מרן זצוק"ל את המאבק המתרחש סביב עולם התורה, אור את שארית כוחותיו, וביקש להשיב מלחמה שערה כלפי המבקשים לחולל שינויים הרסניים בציבור החרדי. הוא הביע את רצונו לצאת במכתב תקיף ונחרץ כנגד אותן מגמות "שילוב" מסוכנות, הפורשות כנגד בשולי המחנה. המכתב המוכן היה מונח בחדרו של מרן תחת המפה, לאחר שעבר את הגהתו המדוקדקת של מרן זצוק"ל והמתין לשעת כושר בה יאזור מרן זצוק"ל את כוחותיו ויחתום עליו בכתב ידו.

נינו של רבינו, רבי יחזקאל ברלין שליט"א, נכח בבית מרן זצוק"ל באותו מוצאי שבת קודש, בשעת החתימה:

"בשבת קודש פרשת מקץ, שבת חנוכה, שהייתי בביתו של סבי זקני זי"ע"א במשך השבת, בהיותו שרוי בחולשת כוחות נוראה. מצבו הבריאותי החלוש של מרן זצוק"ל ידוע היה ומפורסם בציבור באותה תקופה, ובכל תפוצות ישראל התפללו לשלומו, למען ישוב לאיתנו במהרה".

"במוצאי השבת, על אף חולשתו הגדולה ומצב בריאותו הרופף, נכנסו אל מרן זצוק"ל רבנים וראשי ישיבות לדרוש בעצתו. בשיחה עמו העלו הרבנים הגאונים שליט"א את נושא המסלולים והמכוונים למיניהם, ואת דרכי המאבק בניסיונות חמורים אלו. זקני, מרן זי"ע, ישב עימם בחדר הכניסה, ופנה אליי וביקש שאביא לו את המכתב מהחדר הפנימי, כשהוא מסביר לי שהמכתב נמצא תחת המפה שעל שולחן לימודו, שם הניחו מרן זצוק"ל קודם לכן, לאחר שעבר על ידיו הגהה אחר הגהה בדקדוק רב".

"הבאתי למרן זצוק"ל את המכתב, והוא ביקש כי אקריא אותו שוב בפניו, מילה במילה.

הכלל

"היה זה מרגש עד דמעות לראות את סבא זצ"ל עמד ליד השולחן ורוכן בערגה אל הגמרא"

ושאל "אוי איז די שטריימל" (היכן השטריימל שלך)? אח"כ עליתי הביתה, ונכנסתי אל הסבא ושאלתי: "סבא, האם הנך חושב שאני יכול לילך עם שטריימל בבני ברק?" וענה סבא: "הרי שני המחוננים הולכים עם שטריימל..." כך לעת זקנותו היתה עינו פקוחה על כל הסובב וירד עד לפרטים הקטנים ביותר, כשהוא מבקש לעורר על החשיבות להמשיך במסורת ההורים ולא לשנות את המלבושים.

גם כשהתארחנו על שולחנו של הסבא מרן זצ"ל, היה רגיש לצרכי כל אחד מהמסובים לשולחנו, ואם אחד מאתנו לא היה אוכל מאיזושהי סיבה, אף הוא לא נגע באוכל. אני נזכר כי כשהייתי בבחורתי הביאו לישיבה טשולנט בהכשר שדעתו של מרן לא היתה נוחה הימנו. שאלתי את סבא האם אפשר לאכול את הטשולנט, והוא לא רצה להתיר לי לאכול... לאחר מכן דאגו להביא טשולנט בהכשר טוב. כשהייתי אצלו בשבת הוא שאל והתעניין מה קורה עם הטשולנט בישיבה. כך תמיד דאג להרגשתנו הטובה.

אותו, היה נעמד ומתכופף עד השולחן במלוא קומתו, רוכן בערגה לעבר הגמרא. היה זה בבחינת הציור הידוע מספר תהלים כלשונו של דוד המלך ע"ה: 'כאיל תערוג על אפיקי מים...' לימים נישאתי בשעטו"מ והחתונה התקיימה בבני ברק בחודש אדר א' תשע"א. קודם החתונה נכנסתי לסבא להזמינו ואמרתי בבדיחותא כי אני מצפה לראותו בחתונה בבני ברק... (באותם ימים לעת זקנותו סבא לא יצא כלל מתחומי ירושלים, ואף בתוך העיר לא יצא לשמחות וכד') סבא אמר בחיוך: "מיט משיח צוואמען..." (אבוא יחד עם המשיח...) וכך השרה אורירה טובה ונעימה על אף שלא היה סיכוי שישתתף בשמחתו.

נישאנו באותם ימים בסמיכות, שני נינים של מרן זצוק"ל, אני ורבי יונה ברלין שליט"א. ערכו לנו שני החתנים שמחת 'שבע ברכות' יחדיו בקראוון של סבא, ששימש כסניף של בית המדרש 'תפארת בחורים'. סבא זצ"ל השתתף עמנו בשמחה שעה ארוכה. באמצע השמחה סבא הסתכל על השווער שלי, ואח"כ פנה אליי

יסורי, בין בחור בין שהיה זקן, גדול ששש כחו, אפלו היה עני המתפרנס מן הצדקה ומחזור על הפתחים, ואפלו בעל אשה ובנים, חייב לקבע לו זמן לתלמוד תורה ביום ובלילה, שנאמר והגית בו יומם ולילה".

ואמר מרן זצוק"ל: "בוודאי לשון הרמב"ם כולל גם את מי שעייף... אבל, אמר לנו סבא, אם הוא ילמד יותר טוב באם ילך לישון, אזי יש לשקול את הדבר". דהיינו זוהי הדרישה היחידה מן האדם לפני שמרשה לעצמו לעלות על יצועו, לבדוק אם השניה תחזק אצלו את לימוד התורה לכשיוקם, או לא.

ומי לנו גדול מהסבא עצמו, בהתמדתו הנוראה, שלא נתן לעפעפיו תנומה. היה לומד ומתנדנד כבחור צעיר רכון על גמרתו האהובה, משך שעות ארוכות ברציפות. היה זה מרגש עד דמעות לראות אותו כשגילו נושק למאה שנים, נעמד ליד השולחן בכל פעם שחש מעט עייפות. מרן זצוק"ל לא השתמש בסטנדר בלימוד בביתו. על כן, כדי להילחם בעייפות ובחולשה שתקפה

הרה"ג רבי יעקב ישראל [בהג"ר חיים] זי"בד שליט"א יצק מים על ידי זקנו מרן זצוק"ל ושימשו בערוב ימיו. לקראת יום השנה החמישי ניא את להעביר לקוראי 'הפלס' רשמים וזיכרונות מימי ההוד בהם נגע בשולי אדרתו של מרן זצוק"ל: "הסתופפתי בבחורות בישיבת פוניבז' המעטירה", מספר הרב זי"בד שליט"א, "שם נהוג בין הבחורים סדר לימוד של י"ד שעות בכל יום, כדי לנצל את רוב שעות היממה לתלמוד תורה מתוך התמדה עילאית. ראש הישיבה הגאון הגדול רבי שמואל מרקוביץ שליט"א ביקש ממני פעם לשאול את סבא על כך, האם אדם עייף פטור מללמוד, ומהו שיעור החיוב בתלמוד תורה כשהעייפות מבקשת להכריע את האדם?"

בהזדמנות הראשונה כשנכנסתי לביתו של מרן זצוק"ל שאלתי את השאלה האמורה. מרן זצוק"ל אך שמע את השאלה, ומיד החל להקריא את דברי הרמב"ם (פ"א מהל' ת"ת, ה"ח) מילה במילה בעל פה: "כָּל אִישׁ מִיִּשְׂרָאֵל חַיִּב בְּתַלְמוּד תּוֹרָה, בֵּין עָנִי בֵּין עָשִׁיר, בֵּין שְׁלֵם בְּגוּפוֹ בֵּין בְּעַל

"הייתי מניח שרפרף בפרוזדור מול החדר, ויושב ומתבונן בסבא השקוע בתלמודו"

פה קטע אחרי קטע מביאורי אגדות מהרש"א! "כאמור לעיל, בשעה 5:50 בדיוק היה צריך להגיש לו את כוס הקפה, ולפני כן לשאול אותו על זה. ניגשתי אם כן ברבע לשש לשאול אותו, כדי להספיק להכין את הקפה עד עשרה לשש. אולם כשניגשתי אליו וראיתי אותו דבוק לגמרי בדף הגמרא שלפניו הרגשתי שאיני מסוגל לנתק אותו, וכך עמדתי שם כפוף וחיכיתי לרגע של הפוגה קלה. לא השכלתי אז להבין שאין אצלו כאלו רגעים, ואם לא עכשיו, אצטרך לחכות כך עד הבוקר. חיכיתי וחיכיתי עד השעה שש ועשרים, בשש ועשרים פתאום הסבא שם לב שאני עומד כפוף לידו, ושהשעה כבר מאוחרת. היה לי מאוד לא נעים, והתחלתי לתרץ את עצמי ולומר שרק באתי לשאול. הוא הבין מיד שלא נעים לי, ואמר בניגון של חיוך: 'אה, אזוי פרעגסטו' (כך אתה שואל)"

הרה"ג רבי אשר קרלינסקי שליט"א [בן הג"ר בצלאל שליט"א, חתן הג"ר אברהם אלישיב זצ"ל], מגולל את סדר התורניות בבית זקנו מרן זצוק"ל, וחושף את סדר הנהגותיו המדוקדק: "מאז שהרבנית ע"ה נפטרה סדר הדברים היה שכל שבוע בא אחד מהילדים לשבת, עם נכד או שניים. והיה בזה תורנות קבועה בין ילדי רבנו מרן זצוק"ל. כך יצא שפעם בשש או שבע שבועות, סבי הג"ר אברהם זצ"ל היה שם בשבת, כשהוא לוקח איתו שני נכדים, אחי הגדול ואני. כך היה הסדר בקביעות בערך משנת תשנ"ט, בהיותי כבן שש, ועד שהגעתי לישיבה קטנה, בשנת תשס"ז. "ביום שישי אחה"צ היינו מגיעים לשם, וכמובן שכשהגענו ראינו את סבא יושב ולומד. על קבלת פנים לא היה בכלל מה לדבר... כך ישבנו בחדר החיצוני וחכינו עד כניסת השבת, כדקה לפני זמן הדלקת נרות היה סבא קם ממקומו, לובש את החליפה וניגש להדליק נרות. מיד לאחר מכן חזר ללמוד למשך עוד דקות ספורות, עד שבא ממשו ואמר לו שהגיע הזמן לילך לבית הכנסת".

מסכת שבת דף ע"ז כמדומה, זהו דף של אגדה. התיישבתי בחדר לידו עם גמרא מסכת שבת וניסיתי לעקוב אחר לימודו, עם מעט הידע שלי בשפת היידיש".

"באותו לילה למד הסבא כעמוד וחצי של אגדתא בניגון מיוחד (לאחר מכן התוודעתי שיש לו ניגון מיוחד שבו לומד אגדות) כשלאחר כל כמה קטעים בגמרא עוצר ומסכם לעצמו את מה שלמד. זה נשמע בערך כך: "מה ראינו כאן? היה את המימרא של אמורא פלוני, היה מעשה של אמורא פלוני על אמורא אחר, והיה את הדרשא של אמורא פלוני על ענין אלמוני..."

כאן המקום לציין עובדה מפליאה, עליה העיד חרב"ג הגאון הגדול רבי עזריאל אורעבראך שליט"א, שאירע פעם שהגנרטור כבה בליל שבת, וחשש מאד על ההפרעה בלימודו של רבינו. וסיפר על כך: "התקרבותי ושמעתי את רבינו יושב ולומד בעל פה, ובהיות שאחז בסוגיא דאגדתא, שמעתי אותו משנן בעל

קרבנות וכו'. כשגמר, מיד פתח את הגמרא שוב עד שהגיע הזמן לצאת לשחרית, והיה ממשיך ללמוד כאילו סדר של כמה שעות לפניו".

"בחורף תשס"ט, למדתי בישיבה קטנה באזור גוש שמונים, הנמצאת במרחק הליכה מביתו בשכונת מאה שערים, ובעקבות כך התבקשתי לבוא בליל שבת לפנות בוקר להחליף את הבחור שתורנותו היתה בתחילת הלילה. הייתי מגיע בערך בשעה 11 בלילה לבית מדרשו של רבינו זצ"ל, ונשכבתי לישון כמה שעות על ספסל בחדר הכניסה לבית המדרש. בערך בשעה 2:30 בלילה היה מגיע הבחור להעירני. הייתי עולה לשם מיד, ונשאיתי שם עד הבוקר".

"לפני שנכנסתי לתפקיד, קיבלתי מספר הדרכות. לדוגמא בשעה 5:50 בדיוק להגיש לו את כוס הקפה, ולפני כן לשאול אותו על זה, ועוד כמה הדרכות בענין עזרה בחיפוש הספרים וכדו'. כך ספרתי את הימים, עד שהגיעה השבת. בפעם ראשונה שהגעתי הסבא למד

בצל חזקת הקדש

אחד מתלמידי מרן זצ"ל, אשר זכה להסתופף תדיר בצל המאור הגדול, חולק עמנו את זכרונותיו, שכולן אומרות "זהגית בו יומם ולילה"

ז א ב פ ל ד מ ן

מרן זצ"ל שקוע בתלמודו מבלי לשים לב לסובבים הממתנים לשאלו דבר הלכה

את דברי הגמרא בברכות (ז', ע"ב) "גדולה שמושה של תורה יותר מלמודה שנאמר פה אלישע בן שפט אשר יצק מים על ידי אליהו, למד לא נאמר אלא יצק, מלמד שגדולה שמושה יותר מלמודה", פירש אדונינו הגר"א זיע"א כי ההתבוננות בדרכי הרב אף היא קרויה לימוד, וכך הביא את דבריו המהר"ץ חיות בחידושו: "השימוש נקרא גם כן לימוד, רק הלימוד היינו השומע את ההלכות והשימוש היינו הלומד מהתנהגות, ולימוד כזה נפרש בלב הרואה וגדולה מלמודה על ידי שמועה. כן ראיתי בשם הגאון החסיד מוילנא".

תלמידיו הקרובים של רבינו מרן זיע"א, אשר זכו להסתופף בצל המאור הגדול יום אחר יום באופן תמידי, קיימו יותר מכל את מדת "שמושה של תורה", כאשר לצד ההלכות הרבות וחידושי התורה ששמעו מפי רב רבנן, חזו בעיניהם בעמלן הנשגב בתורה, בתפילותיו הזכות, בהנהגותיו המופלאות, במידותיו הנשגבות ובכלליות אורח חייו אשר כולם היו קודש לד' ותורתו. את אותם רישומי הוד שאפו התלמידים אל קרבם ואצרום למשמרת עד.

לקראת יום השנה החמישי, שוחחנו עם אחד מתלמידי מרן זצ"ל, אשר זכה ליצוק מים על ידו רבות בשנים ולהתחמם לאורו של המאור הגדול וממנו שמענו מעט ניצוצי אורה מאשר ראה בעיניו.

איש שיחנו שליט"א פותח בדברים מיוחדים, אודות הלימוד בעיון ובהבנה שהיה יסוד מוסד בדרך לימודו של מרן זצ"ל בעמלה של תורה:

מרן זצ"ל היה מעמיק נורא וסדר לימודו היה בעומק העיון. כך גם היה מורה ומדריך תמיד כי עיקר הלימוד הוא להבין מה שלומדים. לימודו העיוני בעומק הסברא בכל התורה כולה, הביא לכך שפעמים רבות הביא מרן זצ"ל ראיות או דחיות לפסיקותיו מהלכות אחרות וענינים שכלל אינם נוגעים. כך, אפוא, אפשר היה לשמוע ממנו הלכה בהלכות חנוכה, כשהוא מסמך לכך ראיות בסברא מגמרא ביומא ומהלכה בחושן משפט וכיו"ב.

כותב השורות מוסיף את אשר שח הגאון רבי יוסף שרגא שיינברגר שליט"א, תלמידו של מרן זצ"ל בשמו של אחד מראשי כולל טהרות בירושלים: "סיימנו בלימוד הכולל מסכת כלים אחר לימוד עיוני ומעמיק שנמשך על פני חמש וחצי שנים. כמובן, שהשמחה אצל ציבור האברכים היתה עצומה לכבוד גמרה של תורה. נכנסנו, ראשי הכולל, למעונו של מרן זצ"ל יחד עם הנדיב המחזיק בתרומותיו את לומדי הכולל, בכדי

שיברך אותו ואתו. נכד מרן זצ"ל הציג בפניו את הנוכחים בחדר, באמרו: "זיי האבן זאך גימוטשעט (- התייסרו) על מסכת כלים חמש וחצי שנים" (- הם קרעו את עצמם על מסכת כלים חמש וחצי שנים).

שאל מרן זצ"ל על אתר: "גימוטשעט? גימוטשעט אין לערנען? קרעו את עצמם בלימוד? אם לומדים בהבנה ובגישמאק זה לא 'גימוטשעט'... תיקן הנכד את לשונו ואמר: "הם עמלו ביגיעה חמש וחצי שנים מסכת כלים", הפטיר מרן זצ"ל: "נו, חמש וחצי שנים? אני למדתי פרק אחד בכלים עשר שנים" ...! סתם ולא פירש...

כיוצא בדבר שח תלמיד חכם אחד שעמד לייסד כולל ונכנס קמיה מרן זצ"ל בשאלה כמה יש ללמוד ביום אחד, דף או עמוד. השיבו מרן זצ"ל: "כל הענינים הללו זה רק לבעלי בתים, אצל אלו שמבינים לא שייך כל זאת, משום שלפעמים קטע אחד של גמרא לוקח כמה ימים, ולפעמים פחות..."

שוב מעשה באברך מופלג שסיים הש"ס ועלה למעונו של מרן זצ"ל לקבל את ברכת קדשו. כאשר אמרו לו בני הבית שאברך זה גמר ש"ס וחפץ בברכה, הפטיר מרן זצ"ל על אתר: "גמרת ש"ס, עכשיו תלמד שוב ובהבנה!..."

איש שיחנו שליט"א מוסיף: אכן. כמה וכמה פעמים הזכיר מרן זצ"ל את דברי הט"ז (או"ח סי' מ"ז סק"א), שכתב כי "התורה אינה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה דהיינו שעוסק בפלפול ומשא

ומתן של תורה וכו' וזהו שלא ברכו בתורה תחילה כי הברכה היא לעסוק בדברי תורה דרך טורח דווקא".

הלימוד בהבנה ועומק היה בעצם היסוד לשקיעותו העזה של מרן זצ"ל, כאשר מעשים שבכל יום ראינו בעינו כיצד היה שקוע בלימודו, בלא לשים לב אם היו עומדים על ידו וממתנים לו. מעמד נורא הוד שכזה, יכול היה להמשך זמן לא מעט.

אחד מהרגעים שנחרטו אצלי באופן מיוחד אירע בחודש סיון תשע"א, יומיים אחר שמרן זצ"ל עבר טיפול בליבו. כזכור לצורך הטיפול, הגיע לארץ ד"ר קלייר שערך את הניתוח המפורסם שהציל את חיי מרן זצ"ל בחודש אלול תשס"ג, והגיע שוב במיוחד כעבור שמונה שנים לבצע את הטיפול בליבו של מרן זצ"ל. הטיפול התקיים ביום ראשון ולאחריו שב מרן זצ"ל לביתו. לאחר יומיים, ביום שלישי, כאשר הגיע הרופא הגוי להיפרד ממרן זצ"ל טרם נסיעתו חזרה, נכנס הוא אל החדר ועמד נפעם ונדהם בעת שראה את מרן זצ"ל יושב על כסאו רכון על הגמרא שעל השלחן לפניו, כשאניו שם לב כלל שעומד על ידו. הרופא לא חפץ להפריע והמתין עד שמרן זצ"ל יבחיץ בו ואז נפרד ממנו לחיים ולשלום.

אך, כאמור, לא היה זה מקרה חד פעמי, אלא מעשים של דבר יום ביומו, כאשר פעמים העומדים לידו המתינו דקות ארוכות עד שהבחיץ בהם

בתוככי עומק עיונו ושקיעותו.

ואכן, שקיעותו הייתה מוחלטת והגיונו בתורה היה מאין הפוגות, וזכה שהתורה היתה חקוקה על לוח ליבו. דבר זה נראה היה לכל בעת שהיה משיב רבבות תשובות בכל חלקי התורה, אף בענינים עמוקים ומורכבים, בלא לפתוח ספרים, אלא מתוך התורה שהיתה חרותה בליבו ופרושה לפניו כשמלה. תלמידו הגר"צ קוק שליט"א שח כי באחד הימים העז פניו לשאול את מרן זצ"ל איך זוכה לזכור כל מה שלומד. מרן זצ"ל השיבו: "התורה נקראת 'עוף', על התורה נאמר 'התעיף עיניך בו ואיננו', ואלו דברי רש"י בברכות (ה' ע"א) 'התעיף עיניך בו אם תכפול וסגרת עיניך בתורה היא משתכחת ממך', אם אין 'היסח הדעת' מן הלימוד, שום דבר אינו משתכח וזוכרים הכל, אבל ברגע שמסיחים דעת מן התורה, היא משתכחת". הוסיף הוא ושאל מהו השיעור של היסח הדעת? מרן זצ"ל פתח וסגר את עיניו במהירות, מצמץ בעיניו הקדושות, ואמר: "זהו השיעור של היסח הדעת! זה נקרא 'התעיף עיניך בו'!"...

אגב, באחד הימים זכינו לשמוע ממרן זצ"ל אמירה שממנה יכולנו להבין כיצד זכה לפסוק לאמיתתה של תורה. היה זה כאשר עלה למעונו הגאון הגדול רבי מנשה קליין זצ"ל, בעל 'משנה הלכות', אשר היה מגיע אליו רבות ודן עמו בדברי הלכה. באותה ההזדמנות הגיש רבי מנשה למרן זצ"ל את אחד מספריו החדשים שהוציא לאור ואמר: "לוקח הרבה זמן עד שמגיעים לאמת". מרן זצ"ל השיב לעומתו: "אם בסוף מגיעים לאמת זה כדאי, וצריך להתפלל להגיע לאמת" ... אנו ששמענו זאת, חשנו

כי כאן גילה מרן זצ"ל שמלבד עמל התורה, זכה להגיע לפסקי אמת על ידי התפילה על כך.

כבודה של תורה היה יקר בעיני מרן זצ"ל, וכבר נודע הדבר ששנים רבות היה לומד בעמידה. זכורני את ביקורו של הגאון האדיר רבי שמואל הלוי ואזנר זצ"ל בבית מרן זצ"ל באמרו לו: תמיד התפעלתי, בכולל כשלמדנו יחד אף פעם לא ראיתי אתכם לומדים בישיבה, רק בעמידה, ואפשר שהנהגה זו על פי האמור במגילה (כ"א ע"א) 'מימות משה ועד רבן גמליאל לא היו למדין תורה אלא מעומד משמת רבן גמליאל ירד חולי לעולם והיו למדין תורה מיושב והיינו דתנן משמת רבן גמליאל בטל כבוד תורה'.

למרן זצ"ל היה חרדה גדולה על כבודה של תורה והדבר הגיע לידי ביטוי תמיד בשמחת תורה. כאשר היה רואה בבית מדרשו מי שנושא ספר תורה בזרועותיו ורוקד בצורה קצת מופרזת, מיד היה מעיר לו על כך. ידוע שכמעט ולא היה מעיר לאחרים על מעשיהם, אך מחמת כבודה של תורה שהיה יקר בעיניו, היה יוצא מגדרו. כך גם לא היה מסכים שבחורים צעירים יחזיקו הספר תורה לבדם, אלא רק עם גדול העומד על גביהם.

אבל אינו כבוד הציבור. השליח יצא לתור ולחפש מי היה השואל והיכן גר והלך אצל קרובי משפחת הנפטרת בשכונת זכרון משה, שם הפנו אותו לשכונת גבעת שאול, בהגיעו לגבעת שאול נודע לו כי השואל גר בשכונת רמת שלמה. ביקש השליח מבני המשפחה לשכור שליח שילך מגבעת שאול לרמת שלמה להודיע לשואל כי מרן זצ"ל ביקש להודיעו שלא ישמש כבעל תוקע ומרן זצ"ל ישלם לו שכר פעולתו. בני המשפחה אמרו כי אכן אחד מבני המשפחה ילך ויודיענו. או אז חזר השליח לבית מרן זצ"ל והודיעו את הדברים. מרן זצ"ל אמר כי חושש הוא שמא הלה לא ילך וגם אם ילך, שמא לא ימצא את השואל, ולפיכך ביום ב' דר"ה בבוקר שלח מרן זצ"ל שליח בעצמו לשכונת רמת שלמה שיודיע את הפסק וביקשו שיחזור ויודיענו שהשואל קבל את ההוראה. רק מששב השליח השני נחה דעתו של מרן זצ"ל.

כותב השורות מציין את שבחו של מרן זצ"ל בפי גדולי דורו כ'משיב כהלכה', ומוסיף את העובדה אותה שח גיסו של מרן זצ"ל, הגאון רבי שמחה שלמה לוי זצ"ל: "באחד הימים באו לפני מרן זצ"ל בשאלה מבני הקהילה החרדית בשוויץ

בה אירע מאורע נורא. אשה כשרה עזבה ביום בהיר את ביתה ונישאה לערל, ח"ו. בני משפחתה דיברו על ליבה שתשוב ממעשיה ולבסוף נעתרה לכך ושבה לביתה. בעלה הגוי חפץ לנקום בה עקב זאת שעזבה את ביתו ורדף אחריה להרגה עד שעלה בידו, רח"ל, וכעת התעוררה השאלה היאך לנהוג בה, האם לקובר בה בקבר ישראל או שמא לא, עקב מעשיה הקשים. כאשר הוצגה השאלה בפני מרן זצ"ל שאל מיד היכן שהתה ביום הכיפורים האחרון, והשואל השיב מיד בעדות כי ראו אותה בתפילת 'כל נדרי' בבית הכנסת המקומי מבכה על גורלה. מיד הכריע מרן זצ"ל ברוחב דעתו כי ניתן לקבורה בקבר ישראל כי בודאי שבה בתשובה שלמה על מעשיה. שאלתי את גיסי מרן זצ"ל איך הכריע כך בחדות ובהירות ללא פקפוק, השיב לי במעשה דומה אך שונה שאירע זמן מה קודם לכן. בעיר עפולה אירע מקרה דומה בו אשה כשרה עזבה את ביתה ובני משפחתה והלכה לדור עם ערבי, רח"ל. לאחר ימים ספורים אירע פיגוע רצחני בעיר ואשה זו היתה בין הנרצחים בו. רב העיר פנה אליו בשאלה האם לקברה בקבר ישראל בשל שנרצחה על ידי בני בליעל. כאן, השיב מרן זצ"ל כי מאחר ועד אותו רגע חיה עם הערבי, הרי אין ראוי להקבר בקבר ישראל. במעשה הראשון, הוסיף לומר לי גיסי זצ"ל, הרי עזבה את בעלה הגוי וישנה עדות אף

שמעתי משליח הציבור בבית מדרשו של מרן זצ"ל, הרה"ג רבי יצחק שמואל לוי שליט"א, שפעם אחת נתבקש לשאול את פי מרן זצ"ל בדבר ס"ת שנפל אודות התענית מחמת זאת, והיו צדדים להקל מפאת שהספר נפל על המדרגה בעוד היו שם מחיצות ועוד צירופים להקל. והנה רק שמע מרן זצ"ל את השאלה, ועל אתר החוויר ממש לשמע דבר נפילת ספר התורה.

נקודה נוספת הראויה לציון היא היותו של מרן זצ"ל ירא הוראה, בהיותו חרד בכל תשובה שכתב שלא תצא תקלה תחת ידו. כך שמעתי מבנו הגאון רבי אברהם זצ"ל שכאשר אביו מרן זצ"ל היה כותב 'תשובה', הרי לאחר שכתב היה מתקן ומגיה פעם אחר פעם עד שהוציא מתחת ידו הלכה פסוקה וברורה. ואגב, מבנו יבדלחט"א הגאון רבי בנימין שליט"א שמעתי שפעם אחת אמר לו אביו מרן זצ"ל כי 'יש צורך בעשרים שנה בשביל לכתוב ספר'...

את גודל חרדת מרן זצ"ל שלא תצא תקלה תחת ידו תעיד העובדה ששמעתי מבעל המעשה הגאון רבי אהרן זלזניק שליט"א אשר עלה לבית מרן זצ"ל בליל ב' דר"ה תשס"ט ושאלתו בפיו, הואיל ואמו נפטרה ביום א' דר"ה אחה"צ ועתידה להקבר במוצאי ר"ה, האם יכול הוא לשמש למחרת כבעל תוקע. מרן זצ"ל השיבו שיכול כי אין אנינות עד מוצאי י"ט. זמן מה אחר שיצא מהבית, ביקש מרן זצ"ל מאחד ממקורביו שילך ויחפש את השואל ויאמר לו שלא ישמש כבעל תוקע, שאף שמעיקר הדין כיון שחייב במצוות יכול הוא להוציא אחרים,

"זמורת זר בכרם בית ישראל"

מזה תקופה ארוכה שעל סדר יומה של היהדות הנאמנה עומדת ההכרה הממשלתית בתנועה הרפורמית במסגרות שונות, ובראשה 'מתווה הכותל'. הועזעו ושאט הנפש ממעשים מחפירים אלו, מורגשים היטב בקרב ציבור יראי ד' וחושבי שמו.

בעבר כבר הובאו בעיתוננו מדבריו של רבינו מרן זצ"ל, מפיו ומפי כתבו, בהם הביע את דעת התורה אודות הסכנה הנוראה שישנה בכל הכרה שהיא בכתות הרפורמים והקונסרבטיבים התוקעים סכין בליבה של היהדות הנאמנה, כשהוא קובע כי "אין להעלות על הדעת לתת להם הכרה כל שהיא, ואסור לנהל כל משא ומתן עם מהרסי הדת אשר מזייפים את התורה", ומציין את חובת כל "אחד ואחד אשר בידו למנוע חילול ד' נורא זה של הכרה ושיתוף פעולה עם הרפורמים והקונסרבטיבים, לעשות כל אשר בידו למנוע פשרה זו, וכל הנותן יד לפושעים אלו הוא נמנה על משנאי ד'". במכתב אחר קבע כי כתות אלו הינם "זמורת זר בכרם בית ישראל".

בשבועות האחרונים, בעת ששוב עלה על סדר היום הציבורי ענינו של 'מתווה הכותל', נשלח אלינו קטע ממשאו של הגאון הגדול רבי ברוך שמואל הכהן דויטש שליט"א במעמד הכנסת ספר תורה לישיבת הר"ן בירושלים בימי החנוכה תשנ"ז, בו הביא את דעתו של רבינו מרן זצ"ל אודות ההכרה ברפורמים.

היה זה לאחר שעלה ענין צירופם של הרפורמים לשמש כשייכים לעניני חופה וקידושין. מרן זצ"ל הביע את דעתו בנחרצות אודות כך וקבע כי לא יעלה על הדעת שום שיתוף פעולה עם הגופים המבקשים לעקור את הכל. וכה היו דבריו בשם מרן זצ"ל:

"כעת נלחמים כדי להכניס את הרפורמים הארורים לבתי כנסיות ולחתונות ולהכיר בהם כמנחי נישואין ובכך להכניס צלם בהיכל. בעקבות התייעצות עם מרן הגרי"ש אלישיב (שליט"א) ודבריו הנחרצים והחד-משמעיים, אני מודיע חד-משמעית כי לא יעלה על הדעת, בשום אופן ובשום צורה, איזו שהיא השתתפות של רבנים אורתודוקסיים עם עוקרי דת רפורמים. לא ישתתף רב אורתודוקסי במקום בו נמצא רבאי רפורמי, גם אם הוא רק משקיף מהצד".

"ויבהר בזאת למציעי ההצעות למיניהן על שיתוף רפורמים בעריכת חתונות, כל הרבנים האורתודוקסיים לא ישתפו שום פעולה לא יסדרו קידושין ולא יהיו עדים בחופות שכאלו, כי אם באים יהודים חרדיים לשמש כעדים במקום כזה, הרי שהם פסולים לעדות. כל ההתחכמויות הללו, הן התחכמויות שווא. אסור לתת לרפורמים כל דריסת רגל. במשך שנים הם מנסים לעקור את התורה שבכתב ואת התורה שבעל פה".

"אנו מודיעים בזאת - לא שייך שום שיתוף פעולה ואין מקום להצעת פשרות למיניהם, כיון שרב אורתודוקסי שגיע למקום כזה, זה יהיה הצעד הרפורמי הראשון שלו. כי חס וחלילה לתת יד לפושעים וד' יעזור שנצליח במלחמה שלנו".

ששהתה בבית הכנסת בתפלת 'כל נדרי', ראויה היא להקבר בקבר ישראל מאחר ושבה בתשובה שלמה על מעשיה".

השיח המיוחד מסתיים בציון מידת בקיאותו המופלגת של מרן זצ"ל בכל מרחבי התורה, ובו עולות העובדות הבאות: הגאון רבי חיים קורנברג זצ"ל, תלמיד חכם מופלג וידען עצום, נכנס לפני עשרות בשנים למעונו של מרן זצ"ל ביום הפורים. בחדוות ושמחת היום, פנה מרן זצ"ל לרבי חיים שיאמר לו דבר שהוא איננו יודע. רבי חיים שידע זה מכבר כי אין לו מה לחדש למרן זצ"ל, בש"ס ובראשונים, בטור ושלחן ערוך ובספרי הפוסקים, כי הם כולם חרותים על לוח ליבו וספונים באוצרו, ניסה את כוחו בנידונים מתוך ספרי אחרונים שונים בהם היה בקי עד מאד.

לימים שח רבי חיים קורנברג על אשר אירע: "העליתי כל נושא 'דחוק' שזכרתי מספרים שונים שאינם מצויים. אני מציע נידון, והרב אלישיב משיב מיד. משנתו היתה סדורה אף בספרים בלתי שגורתיים. עד שהצלחתי... הגעתי לחידוש שחידש הגאון הנורא רבי יוסף ענגיל זצ"ל בענין פדיון קדשים בזמן הזה. כשאמרתי דבר זה, נעצר הרב אלישיב לרגע, והיה ניכר כי סברא זו היא חידוש עבורו..."

לאחד מתלמידי מרן זיע"א התעורר ספק חמור בעניני אבן העזר. בראש ובראשונה הוא פנה לעיין באוצר הפוסקים על אבן העזר, אך לא מצא דבר וחצי דבר בענין

בינו שנות דור

ויותר מכך על מה שמחסיר, שנה שכל יום שבה מעמיק את החלל ומעצים את החלול, קובע את ההעדר ומקבע את החדש והמחודש, חמש שנים של יתמות וחסר, של עירוב תחומים וטשטוש גבולות, אך גם של עמידה איתנה במסירות נפש של ממש על קיום דרך ומסורת, כנגד מרחיבי ומחריבי דרך ומטשטשי שוליים.

והאמת זועקת בה ללא חת ומורא, כי מי מילל ומי פילל לאותם שנים, בהם יבואו אינשי דלא מעלי ויבקשו למוסס את מלחמת הקודש של רבינו זיע"א בקרירות הפושה, להכשיר השבועונים הפסולים ושאר מקורות הביבין ונחלי הזוהמה והטומאה. מי העלה כלל ברל רעינו את הצורך וההכרח להילחם בעמלק הבא דרך האתרים, שהעמידוהו פורצי גדר ונותצי חומה כקובע אורחות חיים ודעת קהל (!), עד שנתנו בו במה לסכלים ומשכילים, לנפלטים ונושרי דרך, ואף הרהיבו עוז אותם המחשיבים עצמם כמייצגים, ולא בוש ולא חפרו להציע בהם את מרכולתם, עד שעושים אצל הסחי והמאוס כביתם שלהם.

ואם לא די בכל אלו, ברוב עזות וחוצפה אף הרחיבו את שולי השוליים, להביאם ולהכניסם אל המחנה פנימה רח"ל, באתרי בית ונערי ומנוערי חצר, עושי דברם של פורקי עול ומעורטלי מסורת, למצוא בו מקום למכתבי דעה מדומים, המוצאים בו מנוחת כבודם רגע אחר יציאתם תחת הקולמוס עוד טרם שזפתם עין, ובהכל אומר מותר עד כדי 'גיוס בנות' למערכת ההשתקה המשומנת והממוסדת, במלחמת הקולות וברקים המתחוללת תוך פריצת כל גבולות ומגבלות הצניעות והקדושה, אשר לא הכירם מחנה היראים מאז היווסדו.

וכי ההין אי מי מהם לעשות כל זאת בחיי מרן זיע"א? היכן היו להם כל אלו המבקשים לעזור לציבור ש'קשה' לו, היאך קיימו כל אותם 'חלשים' את עצמם באותם הימים, והיכן הסתתרו להם באותם הימים כל אותן 'נשמות טובות' המסייעים בכל מאודם, באכפתיות מעושה ומאוסה לפרנסת הכלל ולרווחתו, להובילם אל העבודה והאבודה, מדוע באותם הימים נדם קולם של כל אותם הטוענים שהחברה החרדית משתנית ובשלה לשינוי, מדוע לא העז אי מי לשקר כך במצב נחושה, לטעון כך כביכול על אי מי ממנהיגיה, בשעה שרוחו של רבינו זיע"א עוד סוככה בכנפיה על הציבור הירא והחרד באמת, והיאך יתכן שמבקשי ההתחשבות עם שינויי הזמן, כשל כוחם בדיוק באותה העת שאזל גברא רבה שהכל מסתפו מיניה?

ובשם איזה 'מסורת' יעזו כל אלו לבא? וכי מסורת מדומה עם וותק של חמש שנים תוך רמיסת כל פאר עבר ומחיקת זכרו, תוכל לקיים עצמה בטשטוש נחלי דיו עלי גיליון? וכי תצליח להעמיד עצמה על קולמוס הקנה הרצון, לבטוח לעד בלבבות ערלים או בעיניים עצומות המסרבות להביט נכוחה, וכי כה בטוחה היא בעצמה שהכל יוכשר בעבורה לקדם ולקיים רפורמות חדשות אותם תבקש לקבע ולקבוע?

ולא יקום אי מי לשאול ולהבין, איזה קשר יש לה ולו דל שבדלים, לאותה מציאות כוזבת, עם בוני

כחלק מקרב המחנה, לעוקרי תורה ופוגעי לומדיה המתהדרים בתואר שומרי בני הישיבות, העושים יד אחת עם פורצי חומה ונותצי גדר המתעקשים להיחשב כיושבי תוך המחנה, ועם מבקשי חדשנות ורפורמות וויתורים ופשרות, ה'חרדים' לתפקידם לרווחתם ולמנעמי שלטונם.

ומציאות הטשטוש והבלבול מקבלת זאת בהבנה, מקדשת את כל האמצעים, מסבירה את עצמה ואת דרכה המדומה במבואות המטונפים, ברעיונות ובראיונות שלא שערום אבותינו ורבותינו מעולם, ואינה מבינה אפילו את סתירת הקיום, הן אם חדש אתה, ומבקש רח"ל להכפיף את התורה ואת ציווייה להווי חייך, מה לך ולחרדיות, במה וממה אתה עדיין חרד? מהמכשיר המתקדם שחלילה לא יסרט? מכיסוי הראש המינימאלי שלא יתקמט? ממה שתחתיו שיישאר כך גם אחר דקותיים של הנחת תפילין? או שמא מהאמת שלפנת תפתיע ותפציע ואף תבקש הסברים?

חמש שנים עברו מאותו יום מר ונמהר, עוד שנה של יגון ותוגה חלפה לה, מלאה צער על מה שחסר

התמונה ששמת בקיר שמאחוריי, נשמע הזוי או לקוח מספר בדיוני משולב בציורי קומיקס לגיל הרך או המתקדם, נראה תלוש מכל הקשר מציאותי, מחוסר כל הגיון? אכן! הן זה ממש כמו שהשבועונים ושאר מלאי הקלקול והקרירות, נודפי רוח הקידמה והשינוי, יוציאו עלי זיכרון לרבינו מרן הגר"ש זצוק"ל.

אך לדאבון כל לב, מה שנשמע הזוי כל כך אצל כלל הציבור, וכמציאות מופרכת נטולת הגיון אצל החול והחולין, נשמע קליט ותקין ומוצא אחיזה כביכול אצל הקודש והקדושה, ומה שפולט כל בר דעת ומבין, בולע וקולט כל פורץ גדר ומבקש חתירה. שם יכול להיות יצור תלוש לגמרי, אפילו לא כלאיים, לא שייך ואפילו מנוכר, מתפקד לתאבון על גבול הלהכעיס, ועם כל זאת מתעקש להתהדר בתואר 'חרדי', לא אכפת לו להיות מה'חרדים' החדשים' רק שיקראו לו חרדי.

רק אצל הדת יש מקום כביכול לאותה מציאות, לפורקי עול המתיימרים לשאת את דגל התורה, לתעורבת של קודש וחול ללא שום מחיצה על ידי 'מקדשי השבת ויום הזיכרון', לעוקרי תורה ומשפתי פעולה עם הגרועים שבשונאנו, המתעקשים משום מה להחשיב עצמם

מכוניות הפאר שעטו במהירות וללא הפרעה, במרחביו האין סופיים של המדבר, בזות במציאותן ובמהות קיומן לכל הסובב, אף אינם מעיפות מבט אל עבר דרי הפחונים האומללים, או אל עגלות המשא הרתומות לחמורים שנראו פה ושם בשולי הדרך, ואם הוצרכו להתייחס אליהם במשהו, היה זה בשובל האבק העולה ומתנשא מהן שביקש לכסותם מעיניהם. יושביהם היו לבושים כמיטב הקידמה, שמים פעמיהם אל האסיפה המתקיימת בחווילת הפאר ששכנה לה בינות לעצי הפרי, הטובלת בירק המדשאות המשתקפות ממימי האגם הסמוך, כך באו ונכנסו אליה בזה אחר זה כל אותם דמויות מוכרות, הטבולות עד ראש במנעמי חיים, ועמוסות עד צוואר במיצוי החומר, ומבקשות היו לדון בגורל עתידם.

הם ביקשו לעשות לביתם קצת כסף, להשתלט על אדמות מדינה ולהתעשר, להקים מפעלים ומיזמים במרחב האין סופי, ורק בעיה 'קטנה' אחת עמדה להם בדרכם, בעבורה הם ביקשו להתכנס, הן לא בדואים הם ולא מבני בניהם, בקושי הם ראו אותם בתמונות, הם אנשים מן השורה ההולכים עם נעליים, הם אפילו מהעשירון העליון הנוסע במכוניות מתאמות, ואיך יוכלו פתאום להיהפך לבדואים ולהשתלט על אדמות, ועוד תוך כדי סילוק היושבים האמיתיים שנמצאים כאן כבר מאות שנים.

היה שם אפילו אחד שהעז לשאול בקול, מה לנו ולהם, הן בשעה שהם חיים בניתוק מוחלט מכל סממן של קידמה, אנו חיים בקשר מתמיד עם העולם החיצון, חיים ונושמים תקשורת, קיומנו אפילו תלוי בה ומציאותנו נקבעת מהחלטותיה, ומה לשועטי מכוניות עם רוכבי עגלות, הן לפחות בדבר אחד נצטרך להדמות להם?

אך לכל דבר יש פתרון, ולשמו הם התאספו יחדיו. כך התגבשו להם לקבוצה ססגונית וצבעונית, מסתפקים במכנה המשותף היחיד של תאוות בצע המשותפת שם לכל, שמו כמה תמונות ישנות של נווד רועה ועדר עיזים משוטטות, של יחפי רגליים בפתחו של פחון מיושן מט ליפול, כך קישטו את הקיר שמאחורי כורסאות העור החדישות, השתלטו על שטחים לא להם, הקימו אפילו מרכז להנצחת ה'מורשת', והחליטו לקרוא לעצמם בשם המעניין כל כך 'הבדואים החדשים'!

הן לא בכל יום נופלת כך בידם הזדמנות פז שאינה חוזרת, בלא שום קשר וללא שום סיבה, בלי שום צורך במאמץ כל שהוא או בשינוי דפוסי חיים, כך בלי לעשות כלום חוץ מלהתהדר בשם ובתואר לא להם, הם מקבלים ויותר נכון נוטלים על מגש של כסף את זכויות האחר ואת המגיע לו, או אם אפשר כך למלאות את שלל הצרכים והמזימות, מדוע בעצם שלא יעשו כך?

מזר, מגוחך, מופרך, אפילו משעשע קימעה, לשבת על כורסת עור ולהיחשב כממשיך דרך רק בגלל התואר שהחלטת להדביק לעצמך, או בגלל

חומות עבר, ומעמידי שומרי שעריהם, לבל יבואו בהם זדים, איזו שייכות ולו קלושה ביותר ימצא בה, בין הדת החדשה ליסודות הקיום, עליהם הושתת עולם התורה זה עשרות בשנים? וכי לא יפקח אי מי עין לתמוה בקול, מי הוא אשר יעז פניו במצח נחושה ובזלזול מחפיר בדעת ההמון, להגדיר עצמו כירא וחרד שומר משמרת הקודש, בה בשעה שנפרצים על ידו כל השערים, בעת שפתח את כל דלתות הבית ורוקן ממנו את כל תכולתו?

הן עוד מהדהדת באזנו קריאתו של אב זקן, אותה שאלה נוקבת שיצאה מלבו הכואב והדואב

של רבינו הגדול האבי עזרי זיע"א, שהדהדה בחלל האוויר למשך שנים רבות, בה הוא זעק בשער בת רבים אל מול טועים ותועים ומתעים: במה אתם יהודים? ואף אנו זועקים עתה לעומתו בכאב, אל מול כל אותם שהשילו מעליהם את כל היקר והקדוש, מבקשי הבורות הנשברים אשר לא יכילו המים, ממה ובמה אתם חרדים? הן כל חלקה טובה ביקשתם לעקור, כל עץ נותן פרי ביקשתם לקצץ, וכל גדר קיימת ועומדת חפצתם לשבר ולנתץ, וכי לזאת יקרא שמירת וקיום מסורת?

וכמה נצטער רבינו הגרי"ש זיע"א שקנה תורה

התורה לא תהא מוחלפת. אשרי תמימי דרך מוסרי הנפש החרדים באמת אל דברו, אווזי מסורת עתיקת יומין ומקיימיה בהליכות חיים אף בסערת התקופה ותעתועי הימים, המכפפים עצמם לקבל עול ציוויה, ועומדים בעוז ותעצומות אל מול מתרברבים שזה מקרוב באו, נותנים גוום למבעטי מסורת עבר, ומעמידים גופם לקיים חומות וגבולות ראשונים, זכות רבינו זיע"א בקיום גודל רצונו, יעמוד להם ולזרעם שלא תשכח תורה מישראל, ימליץ טוב בעדנו ובעד כל עמו ישראל, עדי יקיצו וירננו שוכני עפר בב"א.

התלמיד במלאכת הסת"ם

הגה"ח רבי אהרן קרול זצ"ל הסתופף עשרות שנים, צוד מימי שחרותו, בצלו של רבינו מרן הגרי"ש זיע"א בשכונת מאה שערים בירושלים • בימים אלו הביאו בניו שליט"א עובדות בפרסום ראשון

י. שכטר

במשך שנות דור נודע הגאון החסיד רבי אהרן קרול זצ"ל כאחד מהמיוחדים שבסופרי הסת"ם בירושלים של מעלה, תלמיד חכם וירא אלוקים מרבים, אשר עסק במלאכת הסת"ם באמונה וביראה והיה סמוך על שולחנו של כ"ק האדמו"ר ה"בית ישראל" מגור זיע"א.

עשרות שנים היה רבי אהרן זצ"ל יוצא ובא בבית רבינו הגרי"ש זיע"א ומעלה לפניו כל שאלה וספק שהתעוררו לו במלאכת הקודש, ולימים הריצו אליו שאלות ממקומות רבים בכדי שיעלה להכרעה על שולחנו של פוסק הדור שכל העולם היהודי היו נשואות אליו. לקראת היארצייט החמישי, שמענו מבניו שליט"א עובדות בלתי ידועות, מעט מזעיר, המלמדות קמעא על הקשר האדוק ששרר בין התלמיד הנאמן ממאה שערים לפוסק הדור.

הגאון החסיד רבי אהרן קרול זצ"ל היה רגיל לצאת ולבוא כבן בית אצל רבינו מרן הגרי"ש אלישיב זיע"א. בין כתביו נמצאו מאות תשובות הלכתיות שקיבל מפיו. חלק מן אותם תשובות נערכו על ידי בני משפחתו וראו אור בס"ד בספר נפרד.

במשך שנים רבות היה מתפלל רבי אהרן זצ"ל תפילת שחרית מידי יום בצוותא עם מרן הגרי"ש זיע"א במניין ותיקין, ולאחר מכן, כמעט בקביעות, היה מדבר עמו אודות שאלות שונות בהלכה, בפרט בענייני סת"ם.

זצ"ל והוא השיבו בפסקנות: "אם אתם תפסיקו מי יהיה?"

כמו כן היה רבי אהרן זצ"ל שליחו של רב חסידי גור בחיפה, הגאון רבי ישראל דוד רוט שליט"א, להציע את ספיקותיו בהלכה בפני מרן זיע"א והיה שמח ומודה על הזכות שנפלה בחלקו, להיות לעזר בבירור הלכות למעשה משולחנו של פוסק הדור.

בשנת תשנ"ט, כאשר שהה בבית החולים הר הצופים, הגיע באחד הימים לבקר אחד מבני

הקשר ההדוק ברבות השנים בין רבי אהרן זצ"ל לרבינו מרן זיע"א התבטא בהערכה רבה שרכש אליו רבינו זיע"א, כשהוא סומך על יראתו השלמה ושולח אליו שאלות שהתעוררו בענייני סת"ם. בשנותיו האחרונות של רבי אהרן זצ"ל, אירע פעם ולא גילה טעות מסוימת בבדיקת הסת"ם. הוא הזדעזע כל כך עד שהיה סבור להפסיק כליל במלאכת הגהת סת"ם, מחשש שלא יארע לו כזאת חלילה פעם נוספת. בצר לו הוא הלך להתייעץ בדבר עם מרן הרב אלישיב

המשפחה, בשעה עשר בבוקר. הוא שמח מאוד לקראת המבקר וסיפר לו כי לא רצה שאחות תכין לו שתייה, משום ש'אין משתמשים באשה'. לכן צם מהשעה חמש בבוקר עד השעה עשר! לאחר מכן שלח לשאול את רבינו מרן זיע"א מה הדין בכגון דא, ונענה, שכיון שמקבלת משכורת, אינה מכינה בשבילו ואין איסור בזה.

פעם תושבי 'מאה שערים' ראו מחזה מוזר, כשרבי אהרן זצ"ל צועד אל ביתו של מרן הרב אלישיב זצ"ל, עם הספל של 'נטילת ידיים' בידו. לאחר בירור התגלה כי התעוררה שאלה על שלמות הנטלה, רבי אהרן זצ"ל שדלתו של רבנו זיע"א הייתה פתוחה בפניו בכל עת, נטל עמו הנטלה והלך לשאול האם נחשב הספל כפגום. כה היה מברר ביסודיות בדקדוק הלכה נדיר כל עניין ולו הפעוט ביותר, עד שהיו הדברים מחוורים כשמלה. היה רגיל לשנן באוזני בניו, את דברי הזוהר הקדוש, כי 'אסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא', זהו לימוד התורה הגדול והחשוב ביותר.

אחד מחשובי האברכים מאשדוד סיפר, כי בבחרותו היה לו דין ודברים עם 'בתים מאכער' שבגין איזה שגגה פגם בתפילין והייתה שאלה בדיני חושן משפט כמה יש פשיעה וכמה יש פחת דמים וכדו'. נמנו ביניהם להגיע יחד למרן הגרי"ש זיע"א שיפסוק עם מי הצדק, כאשר באו למרן זצ"ל אמר להם: כאן בבתי נייטין גר' אהרן קרול והוא מומחה בתחום ומה שיפסוק לכם מקובל עלי ויכולים אתם לסמוך עליו.

"בירור מקחם של צורבי מדרבנן" / המשך מעמ' 13

דב צבי קרלנשטיין זצוק"ל, הגיע במיוחד יבלח"ט הגאון רבי משה אלישיב שליט"א להשתתף, והעיד כי הגיע לאשדוד במיוחד לאחר שראה את החשיבות העצומה שאביו מרן זיע"א מייחס לזה. גם במפעל המדובר של הוצאת תורתם של ראשי הישיבות, זכינו להוראות והדרכות מרבינו מרן זיע"א. לדוגמא ביקש להתמקד בעיקר בתורת ראשי הישיבות של הדור האחרון שהתפרסמו בקרב עולם התורה ותורתם מתבדרת בבי מדרשא, ולא 'לחפש' וורטים ממחברים ששםם לא נודע בקרב עמלי התורה.

כיום נושא את הארגון על כפיים רבינו מרן ראש הישיבה שליט"א, אשר רבבות בני התורה זוכים במשך כל השנים לשמוע במעמד השנתי בשלהי חודש ניסן מפיו את המשא המרכזי שמעלה את הציבור כולו טפחיים מעל הקרקע בשאיפות רמות לגדלות בתורה.

דניאל בן אבו שליט"א המשים עצמו ימים ולילות למען מפעל "תורת ראשי הישיבות". יהי רצון שיזכו כל העוסקים במלאכה להתבונן ממקור הברכות, להגדיל תורה ולהאדירה כל הימים".

מרן זיע"א אף הוסיף את ברכתו המיוחדת על הופעת כל כך נוסף מסדרת הספרים "תורת ראשי הישיבות". לרגל הוצאת הספרים אף נערכו מעמדות כבירים רבי רושם במעונו של מרן זיע"א בהשתתפות גדולי ראשי הישיבות שליט"א שנשאו דברים בשבח הארגון המפואר שזוכה להגדיל תורה ולהאדירה.

במעמד הוצאת אחד הכרכים של "תורת ראשי הישיבות", שהתקיים במעונו של מו"ר הגאון הגדול רבי

ואכן, מרן ראש הישיבה שליט"א ביקש ממנו לכתוב את הסכמתו לספר אשר התועלת בו עצומה והיסטורית לעולם היהודי ועמלי התורה באשר הם, ורבינו מרן זיע"א נענה ברצון וכתב את הסכמתו.

במכתב ההסכמה הנדיר כתב מרן זצ"ל: "שמחתי לשמוע כי מפעל "תורת ראשי הישיבות" מוציא לאור מתורת רבינו מצוקי ארץ גדולי ראשי הישיבות זצ"ל דבר שודאי יחזק העיון בשיעוריהם המיוחדים של גדולי ראשי הישיבות זצ"ל מדור קודם, שהיא פינת יקרת למבקשי ההבנה בלימוד". "הנני לברך את הארגון "וכתבתם" שמוסיף והולך לסייע ללומדי תורת רבותינו ראשי הישיבות. ברכה מיוחדת להרה"ג

מטבעו כלל, כשהוא מבקש לשמוע עדויות מקרוב, ולשמוע את רוח הדברים הכתובים שם.

תורת ראשי הישיבות

כאשר החלו לצאת לאור עולם סדרת הספרים "תורת ראשי הישיבות" בשנת תשס"ט, בהם מובאת תורתם של ראשי הישיבות זצוק"ל, שיוצאים ממכש הדפוס על ידי ממלכת התורה "וכתבתם", רבינו מרן זיע"א כבר לא העניק הסכמות לספרים, ואף כאשר בני הבית הפצירו בו להעניק הסכמה לספרים לא הסכים לכך. אחד מבני הבית יעץ לי כי באם רבינו מרן ראש הישיבה שילבחוט"א יבקש, אז בוודאי שרבינו מרן זיע"א יענה ברצון.

102 דקות על 102 שנות חיים של תורה בטהרטה

שווה לראות.
חוייה רוחנית עוצמתית
ברמה גבוהה ביותר
מתוך דברי גדולי ישראל

עוד לא היתה יצירה כזאת
מרגש עד דמעות
משנה תפיסת עולם
אחד מראשי הישיבות

מסכת חיים

הרב אלישיב

עברית, אנגלית, ספרדית | אירועים פרטיים ואירועי מוסדות

להזמנת הקרנה: 0527-613613